

Julkaisuja
Publications

A

Tervetullut työvoimaksi

Työperäinen maahanmuutto mediassa

Anna Simola

Tervetullut työvoimaksi

Työperäinen maahanmuutto mediassa

Anna Simola

Tampereen yliopisto
Tiedotusopin laitos

Julkaisuja / Publications
Sarja / Series A 109 / 2008

SARJA

SERIES

Tutkimuksia	A	Studies
Raportteja	B	Reports
Keskusteluja ja katsauksia	C	Discussion and reviews
Opetusmonisteita	D	Textbook materials
Bibliografioita ja luetteloita	E	Bibliographies and catalogues

Myynti:

Tiedekirjakauppa TAJU
PL 617
33014 Tampereen yliopisto

puh (03) 3551 6055
fax (03) 3551 7685

taju@uta.fi
<http://granum.uta.fi>
<http://www.uta.fi/taju>

Taitto ja ulkoasun suunnittelu:
Teemu Helenius

Kopio Niini Finland Oy
Tampere 2008

ISBN 978-951-44-7555-9 (PDF)

Sisällys

1. Lähtökohtia	5
2. Maahanmuuton muuttuva kuva sanomalehdissä ja televisiossa keväällä 2008	12
3. Filippiiniläishoitajien matka Suomeen – Journalististen tekstien ja internetkeskustelujen tarkastelua	38
4. Etiikkaa ja edunvalvontaa – työperäinen maahanmuutto ammattiyhdistyslehdissä	86
5. Yhteenvetoa ja pohdintaa	108
Kirjallisuus	113
Liitteet	

1. Lähtökohtia

Tämä tutkimus liittyy etnisyyttä ja rasismia koskevaan mediaseurantaan, jota on vuodesta 1999 lähtien tehty Tampereen yliopiston Journalismin tutkimusyksikössä ja Svenska social- och kommunalhögskolanin Etnisten suhteiden tutkimuskeskus CEREN:ssä opetusministeriön rahoituksella. Tampereella on tutkittu suomenkielisiä viestimiä ja CEREN on keskittynyt pääasiassa suomenruotsalaisten viestimien seurantaan. Tutkimuksen yhteydessä on luotu systemaattinen etnisyyttä koskeva mediamonitorointijärjestelmä, jonka tavoitteena on kuvata juttujen sisältöä pitkällä aikavälillä mahdollisimman luotettavalla tavalla ja antaa luuloja vankempaa pohjaa keskustelulle hyvästä journalismista. Analyysin kohteena ovat olleet kulloinkin tutkittavana olevien joukkoviestinten etnisiä vähemmistöryhmiä ja maahanmuuttajia koskevat jutut. (Raittila & Vehmas 2002, 33; Raittila 2005, 6). Toisin kuin aiemmissa Rasismi ja etnisyyssprojektin tutkimuksissa, tällä kertaa tarkastelu ei liity etnisiin vähemmistöihin yleensä, vaan analyysin keskiössä on maahanmuutosta ja työperäisestä maahanmuutosta käytävä keskustelu. Aihetta lähestytään sekä määrällisen mediamonitoroinnin menetelmin että laadullisten tapaustutkimusten kautta. Suomenruotsalaisia viestimiä koskevan tutkimuksen työperäisestä maahanmuutosta toteuttaa CEREN:ssä tutkija Marina Lassenius.

Maahanmuuttajataustaisten henkilöiden työllistämiseen liittyviä kysymyksiä on sivuttu aiemmin mm. Pentti Raittilan ja Tommi Kutilaisen (2000), Pentti Raittilan ja Susanna Vehmaksen (2002; 2005) sekä Auli Harjun (2003) tutkimuksissa. Näissä tutkimuksissa työnhakuun, työhön ja työttömyyteen liittyvät kysymykset tulevat esiin lähinnä määrällisissä kartoituksissa, joissa on selvitetty eri juttuaiheiden yleisyyttä aineistossa. Esimerkiksi vuosien 2001 ja 2004 vertailusta näkyy, että työnhakua ja työttömyyttä pääaiheenaan käsittelevien juttujen osuus on yli kaksinkertaistunut vuodesta 2001 (3,7 %) vuoteen 2004 (8,4 %). Myös vähemmistöryhmiin kuuluvien menestymis- ja selviytymistarinoissa, joita oli noin 2,5 prosenttia kyseisinä tutkimusvuosina, käsitellään usein maahanmuuttajien työllistymistä Suomessa.

Määrällisten tutkimusten lisäksi Etnisyys ja rasismi-projektissa on toteutettu eri joukkoviestimiä koskevia tapaustutkimuksia, joissa myös maahanmuuttoon liittyvät kysymykset tulevat esiin. Esimerkiksi Anna-Maria Pekkinen (2002) on tutkinut vierasvihaista aineistoa internetissä sekä Mari Markkanen etnisyyttä ja rasismia nuortenlehdissä (2003) ja Jonna Roos (2005) radiossa. Lisäksi Mari Maasillan, Juho Rahkosen ja Pentti Raittilan (2007) tutkimuksessa käsitellään islaminuskoisten maahanmuuttajien mediakuva. Näissä aineistoissa maahanmuuttajien rooli suomalaisessa työelämässä ei nouse esiin juuri millään tavoin.

Tutkimuksen suunnitteluun on osallistunut tutkija Mari Maasilta Journalismin tutkimusyksiköstä. Käsikirjoitusta ovat kommentoineet hänen lisäkseen Karina Horsti Helsingin yliopistosta sekä Pentti Raittila ja Mari Takalo Journalismin tutkimusyksiköstä. Mari Takalo on myös avustanut tutkimusaineiston keräämisessä. Ideasta analysoida ammattiyhdistyslehtiä osana työperäistä maahanmuuttoa koskevaa mediakeskustelua kiitos kuuluu CEREN:in tutkijoille Mats Nylundille ja Rolle Alholle.

Työn ja maahanmuuton yhdistäminen suomalaiselle keskustelulle uusi näkökulma

Suomen muihin Länsi-Euroopan maihin verrattuna erilainen maahanmuuttohistoria on tehnyt myös täällä käydystä maahanmuuttokeskustelusta erityistä. Toisin kuin monet muut Länsi-Euroopan maat, Suomi oli 1900-luvun alusta lähtien maastamuuttomaa ja 1960–70-lukujen taitteessa arvioitiin jopa kymmenesosan suurista ikäluokista lähteneen ulkomaille. Muualla Länsi-Euroopassa sen sijaan alkoi toisen maailmansodan jälkeisen jälleenrakennuksen myötä niin kutsuttu maahanmuuton ”ensimmäinen aalto”. Työvoiman tarpeessa olevat valtiot ottivat käyttöön erilaisia vierastyöstrategioita ja siirtolaisten värväysjärjestelmiä. Niihin sisältyi ajatus tyydyttää tilapäiseksi oletettu työvoimantarve ja palata tämän jälkeen työvoiman omavaraisuuteen. ”Ensimmäisessä aallossa” maahanmuuttoa ja maahanmuuttajia koskeva keskustelu oli näissä maissa talouskeskeistä ja ulkomailta rekrytointia perusteltiin kansantaloudellisilla laskelmilla ja argumenteilla. (Forsander 2002 16–18; Trux 2000, 266.)

Suomessa maahanmuuton ensimmäinen työperäinen aalto jäi toisen maailmansodan jälkeen kokematta, eikä täällä siten käyty myöskään siihen liittynyttä keskustelua muuton kansantaloudellisista hyödyistä. Kysymys työvoiman saatavuudesta nousi keskusteluun Suomessakin jo 1970-luvun alkupuolella talouden hiljalleen kohentuessa. Tuolloin työnantajat ottivat yhtenä mahdollisuutena

esille myös ulkomaisen työvoiman rekrytoimisen, mutta houkuttelevampana vaihtoehtona pidettiin ”omien” ulkomailla olevien suomalaissiirtolaisten houkuttelemista takaisin kotimaahan. Lisäksi huoli työvoiman saatavuudesta loppui lamaan 1970-luvun puolivälissä. Työvoiman rekrytointia ulkomailta ehdotettiin työvoimapulan ratkaisuksi myös 1980–90-luvun vaihteessa, mutta myös tuolloin lama katkaisi keskustelun. Tässäkin tapauksessa ulkomaalaisten rekrytointia mieluisemmaksi vaihtoehdoksi katsottiin inkerinsuomalaisten ja heidän jälkeläistensä niin sanottu paluumuutto, joskin asiaa ajanut presidentti Mauno Koivisto on kiistänyt motiiviansa olleen työvoimapoliittisia. (Forsander 2002, 20–21.)

Suomesta tuli maahanmuuttajia vastaanottava maa vasta 1980-luvulla maahanmuuton ”toisen aallon” aikana, jolloin koko Eurooppaan saapui runsaasti turvapaikanhakijoita ja pakolaisia (em., 16–18; Korkiasaari 2000, 146). ”Toisessa aallossa” maahanmuuttajia ei eurooppalaisessa maahanmuuttokeskustelussa enää nähty ensisijaisesti työvoimana, vaan heihin alettiin asennoitua yhä enemmän sosiaalipoliittisesti ja sosiaalityöllisesti palvelujärjestelmän asiakkaina. Keskustelun avainsanoiksi muodostuivat ”etnisyys” ja ”kulttuuri”. Aiemmassa talouskeskeisessä keskustelussa ei tunnistettu kulttuurieroja eikä myöskään nostettu niitä ongelmiksi. Sosiaalityöllinen näkökulma sen sijaan painotti ”vieraiden kulttuurien” ymmärtämistä, opettelua ja käsittelyä. Esimerkiksi työpukeutumiseen tai maan kielen hallintaan liittyvät kysymykset määriteltiin vasta tässä vaiheessa erityisiksi kulttuuriongelmiiksi. ”Ensimmäisen aallon” aikana maahanmuuttajista koituva taloudellinen hyöty oli riittänyt vastaanottoa puoltavaksi argumentiksi ilman, että olisi tarvinnut kiinnittää huomiota vastaanottavan maan väestön kykyyn suvaita ja kunnioittaa tulijoiden kulttuuria. (Forsander 2002 19; Luostarinen 2007, 12–13.)

Ensimmäinen hetki, jona suomalainen media joutui ottamaan maahanmuuton esiin yhteiskunnallisesti keskeisenä ja kiistanalaisena aiheena sijoittuu 1990-luvun alkuun, jolloin Suomeen saapui merkittäviä määriä sekä somalialaisia turvapaikanhakijoita että työn ja kansalaisuuden hakijoita entisen Neuvostoliiton alueelta. Maahanmuutto oli suomalaisessa julkisuudessa koko 1990-luvun ennen kaikkea pakolaiskysymys. (Luostarinen 2007, 12–13.) Keskustelussa korostuivat toisaalta uhkakuvia ja ongelmia korostaneet pakolais- ja turvapaikanhakijadiskurssit ja toisaalta erilaisuudella ”juhlivat” monikulttuurisuusdiskurssit. Karina Horsti (2005) kuvaa tuon ajan keskusteluja lähes jakomielisiksi: Saman sanomalehden sisällä saatettiin pakolaisuutta käsitellä merkittävänä uhkana sekä yleiselle turvallisuudelle että kulttuurille, kun taas toisilla sivuilla Suomi haluttiin kertoa monikulttuuriseksi maaksi ja ”riemuista” esimerkiksi uusista etnisistä ravintoloista tai kulttuuritapahtumista. (emt., 12–15.)

Suomen lyhyt maahanmuuttohistoria, pakolaisuuteen ja turvapaikanhakuun painottunut maahanmuuttokeskustelu ja saapuneiden maahanmuuttajien työllistymisvaikeudet ovat vaikuttaneet siihen, että maahanmuuttajat on nähty täällä etupäässä sosiaalimenojen kasvattajina. Suomessa ei monien muiden Euroopan maiden tapaan ole ollut suuria maahanmuuttajaryhmiä, joihin ei olisi kohdistettu sosiaalityöllisiä integroivia palveluja. Asennetutkimuksissa onkin käynyt ilmi, että Suomessa ja muissa Pohjoismaissa enemmistö näkee maahanmuuttajat korkean elintason hyväksikäyttäjinä. (Forsander 2004; vrt. Ylänkö 2000, 28–29.) Koska maahanmuuttajat on opittu näkemään työvoiman ulkopuolisina palveluiden käyttäjinä, on ajatus maahanmuuttajista yhteistä hyvää rakentavina ja kansantaloudellisesti ”hyödyllisinä” yksilöinä ollut keskustelulle vieras.

Nyt 2000-luvulla eurooppalainen maahanmuuttokeskustelu elää jälleen murrosvaihetta. Markkinaehtoisia argumentteja on monissa maissa noussut humanitääristen perustelujen rinnalle maahanmuuttoa puoltavissa puheenvuoroissa. Laskelmat väestön vanhenemisesta juontuvasta pahenevasta väestökriisistä, ovat saaneet maat liittämään maahanmuuton kansantaloudellisiin strategioihinsa. (Ylänkö 2000, 32.) Annika Forsander (2004) puhuu tästä koko Euroopan Unionin alueella käytävänä maahanmuuttopoliittisen keskustelun ”kolmantena aaltona”.

Myös Suomessa niin sanottu ”työperäinen maahanmuutto” on noussut terminä laajasti julkiseen keskusteluun sen jälkeen, kun Matti Vanhasen ensimmäinen hallitus kirjasi tämän edistämisen vuonna 2006 hyväksymänsä maahanmuuttopoliittisen ohjelman ensimmäiseksi tavoitteeksi. Suomessakin lähtökohtana on ollut arvio, että Suomen työmarkkinoilla on jo noin kymmenen vuoden kuluksia odotettavissa merkittävä pula työmarkkinoiden kysyntää vastaavasta työvoimasta. On arvioitu, että vuoteen 2030 mennessä työikäisten määrä vähenee Suomessa noin 300 000 hengellä. Uuden maahanmuuttopoliittisen ohjelman valmistelussa olivat mukana sekä julkista sektoria, työnantajien että palkansaajia edustavat tahot ja uudesta ohjelmasta tulikin hyvin työkeskeinen (Salmenhaara 2008, 225–227). Siinä esitetään ”osaavan työvoiman” saatavuuden turvaamisesta ja ”väestön osaamispohjan” vahvistamista ulkomaalaisten työntekijöiden ja heidän perheenjäsentensä maahanmuuttoa edistämällä (Valtioneuvosto 2006). Merkittävin uudistus aiempaan vuoden 1997 ohjelmaan nähden on tavoite lisätä työvoimamuuttajien osuutta kaikista muuttajista huomattavasti. (Salmenhaara 2008, 223.) Lisäksi osana uutta maahanmuuttopoliittikkaa Suomen hallitukseen nimitettiin vuonna 2007 ensimmäistä kertaa maahanmuutto- ja eurooppaministeri, ruotsalaisen kansanpuolueen Astrid Thors. Uusi ministeri onkin antanut kasvot maahanmuuttopoliittikan uudelle suunnalle.

Tutkimuskysymykset

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan sitä, miten suomalaisessa journalismissa käsitellään Suomeen ulkomailta saapuvia työntekijöitä ja työperäistä maahanmuuttoa. Tarkoituksena on selvittää, miten journalismi kuvaa, taustoittaa ja tulkitsee työperäistä maahanmuuttoa ja minkälaista keskustelua uutisointi työn perässä Suomeen tulevista maahanmuuttajista herättää. Lisäksi tarkastellaan myös laajemmin sitä, miten maahanmuuttajat näkyvät mediassa osana suomalaista työelämää. Tutkimuksessa analysoidaan sekä aiheeseen liittyvää uutisointia että uutisten aikaan saamaa mielipidekirjoittelua ja erityisesti internetissä käytyjä kansalaiskeskusteluja.

Tutkimuksen pääkysymyksiä ovat:

- Mitä maahanmuuttoon liittyviä aiheita journalismissa käsitellään? Minkälaisia eroja syntyy työperäiseen ja muuhun maahanmuuttoon liittyvässä kirjoittelussa?
- Minkälaisia argumentteja työperäisen maahanmuuton sekä ulkomaalaisten ja maahanmuuttajien Suomessa työskentelyn puolesta ja vastaan journalismissa tuodaan esiin?
- Miten työperäistä maahanmuuttoa koskevat journalistiset tekstit eroavat yleisöosastojen ja internetin kansalaiskeskusteluista?

Tarkastellun keskustelun keskeisen kontekstin muodostaa uusi maahanmuuttopoliittinen ohjelma yhdessä väestön vanhenemisesta ja uhkaavasta työvoimapulasta käytyjen keskustelujen kanssa. Tutkimuksessa pohditaan myös sitä, mitä aiemman työperäistä maahanmuuttoa koskevan keskustelun puuttuminen Suomesta merkitsee ja miten maahanmuuttajia koskevan puheen aikaisemmat painotukset näkyvät tuoreessa keskustelussa.

Suomessa monet katsovat nimenomaan työnteon ja verojen maksamisen synnyttävän oikeutuksen hyvinvointivaltion eduista nauttimiseen. Työ on Pohjoismaissa ollut ihmisen arvon mitta ja ansiotyö on myös maahanmuuttajille osoitus tämän normin täyttämisestä. (Forsander 2004, 205.) Maahanmuuttajien jatkuvasti korkeana pysynyt työttömyys onkin leimannut suhtautumista maahanmuuttajiin hyvinvointiyhteiskunnan jäsenenä. Jos julkisessa keskustelussa ja mediassa korostuu maahanmuuton työperäisyys, saattaa tällä olla vaikutuksia myös yleiseen suhtautumiseen maahanmuuttajiin. Toisaalta kontekstia keskustelulle rakentaa esimerkiksi julkisuudessa paljon esillä ollut huoli työn siirtymisestä halvempien tuotantokustannusten maihin. Työn on pelätty virtavan pois maasta samaan aikaan, kun toisaalta käydään keskustelua uhkaa-

vasta työvoimapulasta. Osalle ihmisistä nämä kaksi uhkakuvaa eivät muodosta uskottavaa yhtälöä. Tärkeä kysymys onkin se, vähentääkö työn roolin korostuminen maahanmuuttokeskustelussa negatiivisia asenteita maahanmuuttajia kohtaan vai lisääkö se entisestään pelkoja esimerkiksi kilpailun kiristymisestä työmarkkinoilla.

Tutkimuksen toisessa luvussa analysoidaan määrällisen mediamonitoroinnin avulla suomalaisissa sanomalehdissä ja televisiossa vuoden 2008 alussa käytyä maahanmuuttokeskustelua. Luvussa työperäistä maahanmuuttoa, ulkomaista työvoimaa ja maahanmuuttajia työntekijöinä koskevien juttujen määriä ja aiheita verrataan kaikkea maahanmuuttoa koskevaan keskusteluun. Lisäksi vuoden 2008 aineistoa verrataan aikaisempina vuosina vastaavista mediamonitoroinneista saatuihin tuloksiin (Pietikäinen 2000; Raittila & Kutilainen 2000; Raittila & Vehmas 2002; Raittila 2002b; Harju 2003; Raittila & Vehmas 2005). Erityisesti huomiota kiinnitetään työperäistä maahanmuuttoa ja muutoin työtä käsitteleviin juttuihin. Lähemmin analysoidaan sitä, ketkä näissä jutuissa pääsevät puhujiksi, millaiset työtehtävät ja -alat ovat keskustelussa esillä, millaisia argumentteja jutuissa esitetään työperäisen maahanmuuton puolesta ja sitä vastaan ja lisäksi tarkastellaan myös jutuissa maahanmuuttajista ja maahanmuuttajatyöntekijöistä käytettyjä termejä ja nimeämisiä. Tämän lisäksi luvussa analysoidaan erikseen sellaisia juttuja, joissa aiheena ei ole maahanmuutto ja joissa maahanmuuttaja esiintyy muussa kuin ”maahanmuuttajan” roolissa.

Kolmannessa ja neljännessä luvussa tarkastellaan kahta työperäiseen maahanmuuttoon liittyvää tapausta laadullisen kehysanalyysin menetelmää soveltaen. Tapaustutkimuksista ensimmäinen koskee kevään 2008 aikana käytyä vilkasta keskustelua filippiiniläisten sairaanhoitajien rekrytoinnista ja matkasta Suomeen hoitajapulaa paikkamaan. Journalististen tekstien lisäksi analysoidaan myös näiden tekstien synnyttämää keskustelua erityisesti internetin keskustelupalstoilla. Lisäksi neljännessä luvussa analysoidaan ammatillisten keskusjärjestöjen SAK:n, STTK:n ja Akavan jäsenlehtiä. Ammattijärjestöt ovat olleet keskeinen toimija uuden maahanmuuttopolitiikan suunnittelussa ja toisaalta niillä tulee olemaan tärkeä rooli myös käytännössä, jos työperäisen maahanmuuton lisäämistä koskevat suunnitelmat toteutuvat. Lisäksi nämä lehdet tarjoavat keskusteluun työelämän sisäisen näkökulman. Käytetyt menetelmät sekä aineistot esitellään tarkemmin kunkin luvun alussa.

Käsitteistä

Raportissa käytetään termiä ”maahanmuuttaja” kuvaamaan niitä muista maista Suomeen muuttaneita henkilöitä, joita analysoidut mediatekstit koskevat.

Vaikka tutkimuksessa lähtökohtaisesti kritisoidaan maahan eri maista ja eri syistä muuttaneiden henkilöiden niputtamista tällaisen yksittäisen termin alle, on ilmiön tarkastelemiseksi välttämätöntä käyttää vastaavaa yleistävää termiä. ”Maahanmuuttaja” -termi kantaa sisällään varsin vahvoja merkityksiä, jotka kumpuavat pitkälti edellä kuvatusta aiemmasta maahanmuuttokeskustelusta. Vaikka todellisuudessa erilaisten maahanmuuttajien kirjo on tietysti rajaton, on käsitteellä ”maahanmuuttaja” taipumus ohjata mielikuvat hyvin tietyn tyyppiin ja tietynlaisista syistä Suomeen muuttaneisiin henkilöihin. Ennen kaikkea sillä on totuttu viittaamaan pakolaisina ja turvapaikanhakijoina maahan saapuneisiin ihmisiin, joiden myös oletetaan kärsivän tietyn tyyppisistä sosiaalisista ongelmista. Lisäksi koko Euroopassa maahanmuuttoon ja integraatioon liittyvät kysymykset ja ongelmat on usein esitetty vahvasti islaminuskoisten maahanmuuttajien kautta (Taira 2008, 207). ”Maahanmuuttajaa” voikin pitää tällaisen yleistämisen rasittamana käsitteenä. (Ks. esim. Huttunen 2004.)

Työperäistä maahanmuuttoa koskevan keskustelun näkökulmasta on kiinnostavaa pohtia sitä, laajentaako maahanmuuttajien käsitteleminen työhön liittyvien kysymysten yhteydessä kyseisen termin saamia merkityksiä. On mahdollista, että termi saattaisi jossain määrin irrottautua niistä leimautuneista mielleyhtymistä, jotka liittävät maahanmuuttajuuden tiiviisti työttömyyteen ja syrjäytymiseen, jos termillä aletaan viitata määritelmänsä mukaisesti kaikkiin toisesta maasta Suomeen muuttaneisiin, olivat nämä tulleet maahan pakolaisina tai yritysjohtajiksi Nokialle. Usein leimautuneita termejä on pyritty vaihtamaan parempiin, ja ”maahanmuuttaja” -termiä korvaamaan on ehdotettu niin uus-suomalaista kuin suomenmaalaistakin (Lepola 2000). Ongelmana on kuitenkin ollut, että uusiin termeihin tarttuu usein vanhojen kantamaa painolastia. Vähemmän on pohdittu sitä, olisiko jo laajassa käytössä olevien termien saama sisältöä mahdollista muuttaa. Tässä tutkimuksessa käytetään termiä ”maahanmuuttaja” kuvaamaan laajasti kaikkia eri syistä Suomeen muuttaneita henkilöitä. Toiveena on, että näin pystytään osaltaan vaikuttamaan ”maahanmuuttaja” -käsitteen saamien merkitysten laajentumiseen ja monipuolistumiseen.

2. Maahanmuuton muuttuva kuva sanomalehdissä ja televisiossa keväällä 2008

Tutkimusta varten toteutettiin määrällinen sanomalehti- ja tv-aineistojen mediaseuranta. Tavoitteena oli luoda yleiskuva siitä, millaisia maahanmuuttoon liittyviä aiheita journalismissa käsitellään vuonna 2008 ja minkälaisia eroja syntyy työperäistä maahanmuuttoa ja muuta maahanmuuttoa koskevan kirjoittelun välille. Yleisen kaikkea maahanmuuttoa ja maahanmuuttajataustaisia henkilöitä koskevan kirjoittelun lisäksi erityinen huomio kiinnitettiin ulkomaisen työvoiman rekrytointia, työvoiman tarvetta, ulkomaista työvoimaa sekä maahanmuuttajia työvoimana ja työntekijöinä koskeviin juttuihin. Millaisia aiheita käsitellään työperäiseen maahanmuuttoon liittyen? Ketkä näissä jutuissa pääsevät keskeisiksi puhujiksi? Entä millaisia argumentteja esitetään työperäisen maahanmuuton ja ulkomaalaisten Suomessa työskentelyn puolesta ja vastaan? Lisäksi tarkasteltiin tapaa, jolla maahanmuuttajataustaisia henkilöitä ja työntekijöitä jutuissa nimitetään.

Aineisto kerättiin kymmenen päivän välein ajalta 23.1.-21.6.2008. Yhteensä aineistonkeruupäiviä oli kuusitoista. Aineistoksi on koottu kaikki *Helsingin Sanomissa*, *Turun Sanomissa*, *Ilkassa* ja *Kainuun Sanomissa*, *Iltalehdessä* sekä Ylen ja MTV3-kanavan internetsivuilla ilmestyneet maahanmuuttoa ja maahanmuuttajia koskevat ja sivuavat jutut. Lisäksi aineistoa on tallennettu kolmelta tv-kanavalta (*Yle TV1*, *Yle TV2*, *MTV3*) samoilta päiviltä. Juttujen jakautuminen medioittain ja työperäisen maahanmuuton ja maahanmuuttajataustaisten työntekijöiden käsittely näissä jutuissa on eritelty taulukossa 2.1. (Aineistonkeruun perusteista ks. liite 1.)

Taulukko 2.1. Työtä, työvoimaa ja työntekijöitä koskevat jutut ja muut jutut medioit-
tain. (N=382)

Media	Juttu käsittelee työperäistä maahanmuuttoa, ulkomaista työvoimaa tai maahanmuuttajataustaisia työntekijöitä	Juttu käsittelee muuta maahanmuuttoa tai maahanmuuttajia muissa rooleissa	Yhteensä
Helsingin Sanomat	44	42	86
Turun Sanomat	42	29	71
Ilkka	31	22	53
Kainuun Sanomat	21	19	40
Ilta-lehti	37	19	56
Yle TV1	8	19	27
Yle TV2	6	2	8
MTV3	2	3	5
Yle verkkosivut	7	13	20
MTV3 verkkosivut	3	13	16
Yhteensä	201	181	382

Aineistolla on useita erityispiirteitä verrattuna aikaisempina vuosina toteutettuihin mediamonitorointeihin. Ensinnäkin jutut kerättiin tänä vuonna hyvin ”harvalla seulalla”. Jos jutussa esiintyi henkilö, joka on tulkittavissa maahanmuuttajataustaiseksi, otettiin juttu aineistoon, vaikka maahanmuutto ei itsessään ollut jutun aiheena, eikä henkilöä erityisesti nimetty maahanmuuttajaksi. Aineistonkeruun logiikkana oli lähteä ”valtaväestön” ajattelutavoista (Ks. Raittila 2005, 8) siten, että juttu otettiin aineistoon aina, jos lukijan on jollakin perusteella ollut mahdollista ajatella kuvassa tai tekstissä esiintyvän henkilön olevan maahanmuuttajataustainen. Valintaperusteina on käytetty tällöin muun muassa kuvamateriaalissa esiintyviä ”ei-suomalaisen” näköisiä hahmoja tai vierasperäiseltä kuulostavia henkilöiden nimiä.

Tällainen aineistonkeruuperuste on tietysti monella tavoin ongelmallinen josiksi, että erilainen ulkonäkö tai nimi ei lähtökohtaisesti todista henkilön olevan taustaltaan maahanmuuttaja. Tällaista ihmisten määrittelyä ”erilaisiksi” voi myös pitää toiseuttavana tekona ja se saattaa osaltaan vahvistaa stereotyyppisiä ja yhdenmukaistavia käsityksiä siitä, mikä nähdään erilaisena ja mikä ”itsen kaltaisena” (Ks. esim. Löytty 2005, 162). Siten se on jo itsessään tutkimuseettisesti ongelmallinen. Näiden valintakriteerien perusteluna on kuitenkin se, että tavoitteena on ollut saada kuva maahanmuuttajataustaisten arkipäiväisestä

esiintymisestä suomalaisessa mediassa, irrallaan ”maahanmuuttajan” roolista, esimerkiksi työntekijöinä tai asiantuntijoina. Nämä jutut on koodattu luokkaan ”vain maininta tai kuva” ja niitä tarkastellaan analyysissa osin erillään muista jutuista.

Aineiston toinen erityispiirre on se, että mukaan otettiin tänä vuonna myös sanomalehtien urheilusivujen jutut. Määrällisesti näitä on huomattava osa (29,8 %) kaikista jutuista. Yksi tärkeä havainto jo aineistonkeruuvaiheessa oli, että yksittäisten maahanmuuttajien esiintyminen suomalaisessa mediassa on näkyvintä juuri urheilusivuilla. Valtaosa näistä jutuista sijoittuu luokkaan ”vain maininta tai kuva” ja maahanmuuttajataustaiset henkilöt ovat niissä usein esillä edellä kuvatulla tavalla arkipäiväisesti esimerkiksi oman ammattinsa edustajina.

Sanomalehtiaineistossa vain uutisjuttujen määrä (151) ylittää urheilujuttujen määrän (114). Myös kulttuuriaiheisia (aiheena yleensä maahanmuuttajataustaiset taitelijat, kirjailijat ja muut kulttuurialan työntekijät) juttuja on aineistossa lukuisia (20), joskin suhteessa urheilujuttujen määrään niitä on vain murto-osa. Maahanmuuttoon viittaavia yleisöosastokirjoituksia on osunut aineistonkeruupäiville 13 ja yhteensä saman verran aineistossa on pääkirjoituksia, kolumneja ja muita kantaa ottavia artikkeleja.

Mediana televisio on keskeinen, ja tavoilla, joilla tv:ssä kerrotaan maahanmuutosta ja esitetään maahan muuttaneita henkilöitä, on epäilemättä huomattavaa merkitystä maahanmuuttoa ja maahanmuuttajia koskeville esitystavoille ja keskustelulle. Tv-aineiston kerääminen on kuitenkin mediaseurannoissa erityisen työlästä ja tutkimustaloudellisesti ei ollut mahdollista käydä läpi kaikkea aineistonkeruupäivänä valituilla tv-kanavilla esitettyä ohjelmavirtaa, vaan kerättävät ohjelmat oli pakko valita etukäteen ohjelmatietojen perusteella (Ks. liite 1.). Aineistoon valikoitui näin lähinnä sellaisia tv-ohjelmia, joissa maahanmuutto on keskeisenä aiheena. Vastaavasti aineiston ulkopuolelle jäi todennäköisesti ohjelmia, joissa maahanmuuttajataustaisia henkilöitä esiintyy muun kuin maahanmuuttoon liittyvän aiheen yhteydessä. Myöskään fiktiivisiä esityksiä maahanmuuttajista ei kerätty, koska tutkimuksen kohteena ovat nimenomaisesti journalistiset tekstit. Tämän tutkimuksen kuutenatoista aineistonkeruupäivänä televisiossa esitettiin melko vähän maahanmuuttoa tai maahanmuuttajia koskeneita ohjelmia. Aineiston juttujen jakautuminen eri juttutyyppeihin sanomalehdissä ja televisiossa on esitetty taulukossa 2.2.

Taulukko 2.2. Juttutyypit sanomalehdissä ja televisiossa. (N=382)

	N	%
Sanomalehdissä		
Uutinen, juttuvinkki, tietolaatikko	151	39,5
Urheilu-uutinen	114	29,8
Kulttuuriuutinen	20	5,2
Yleisönosastokirjoitus	13	3,4
Reportaasi tai haastattelu	10	2,6
Kolumni, vieraskynä, tms. kantaa ottava artikkeli	7	1,8
Pääkirjoitus	6	1,6
Muu	21	5,5
<i>Juttuja sanomalehdissä yhteensä</i>	<i>342</i>	<i>89,5</i>
Televisiossa		
Monikulttuurisuusohjelma	15	3,9
Muu ajankohtaisohjelma, reportaasi, dokumentti tms.	9	2,4
Uutisjuttu	7	1,8
Keskusteluohjelma	6	1,6
Muu	3	0,8
<i>Juttuja televisiossa yhteensä</i>	<i>40</i>	<i>10,5</i>
Kaikkia juttuja yhteensä	382	100,0

Televisiosta kerätyistä jutuista merkittävä osa (15) on niin sanottuja monikulttuurisuusohjelmia¹, joissa maahanmuuttoon ja maahanmuuttajiin liittyviä aiheita käsitellään maahanmuuttajataustaisten henkilöiden ohjaamisessa dokumenteissa. Tällaista ohjelmatyyppiä on toisaalta kiiteltä maahanmuuttajia koskevan mediakuvan laajentamisesta ja maahanmuuttajien mediaan pääsyn helpottamisesta niin aiheina kuin tekijöinäkin. Toisaalta sitä on kritisoitu paljon muun muassa vähemmistötaustaisten toimittajien ”ghettouttamisesta” erillisjournalismiin ja kulttuurisista representaatioista, joissa ”vieraita” kulttuureja eksotisoidaan ja toisaalta esitetään suomalaisuutta hyvin stereotyyppisellä tavalla. Myös rasismikeskustelussa monikulttuurisuusohjelmien rooli on nähty varsin pienenä. (Horsti 2005, 255–259.) Osin monikulttuurisuusjuttujen suureen määrään on vaikuttanut kaikkien Ylen *Basaari*-ohjelmassa esitettyjen yksittäisten dokumenttien koodaaminen omiksi ohjelmikseen. Joka tapauksessa monikulttuurisuusohjelmien rooli television maahanmuuttoa ja maahanmuut-

1 Käytännössä Yle TV1:n *Basaari* ja *Mundo* -ohjelmat.

tajia koskevassa ohjelmatarjonnassa näyttäisi olevan huomattava. Aineiston monikulttuurisuusohjelmista neljä liittyi työhön. Kaikista televisiossa esitetyistä maahanmuuttoaiheisista ohjelmista 40 prosenttia käsitteli tavalla tai toisella työtä.

Tutkimuksen aineistoon otettiin mukaan myös ulkomaansivujen jutut, silloin kun ne koskivat Suomeen, toiseen Euroopan Unionin maahan tai toiseen Pohjoismaahan suuntautuvaa maahanmuuttoa. Eurooppaan suuntautuvan maahanmuuton voi katsoa olevan osa samaa ilmiötä Suomeen suuntautuvan maahanmuuton kanssa, ja lisäksi muita EU-maita koskevat jutut saattavat olla osalle lukijoista tärkeitä vertailukohteita Suomeen suuntautuvaa maahanmuuttoa ilmiönä tulkittaessa. Muun muassa internetin keskustelupalstoilla maahanmuutosta keskusteltaessa viitataan usein länsieurooppalaisiin esimerkkeihin. (Ks. luku 3.) Määrällisesti ulkomaita koskevia uutisia kertyi aineistoon kuitenkin suhteellisen vähän. (Ks. taulukko 2.3.) Muita maita kuin Suomea koskevissa jutuissa eniten käsitellään Ruotsia, Britanniaa ja Ranskaa. Aineistossa on myös useita muita EU- ja Pohjoismaita ja EU:ta koskevia yksittäisiä juttuja. Ensisijaisesti muita kuin EU- tai Pohjoismaita koskevia juttuja on aineistossa vain kolme. Näistä yhdessä taustoitetaan Suomeenkin rekrytoitujen sairaanhoitajien maastamuuttoa Filippiineillä, yhdessä kosketellaan Suomeen suuntautuvaan naiskauppaan liittyvää problematiikkaa Venäjällä, Romaniassa, Bulgariassa, Ukrainassa ja Liberiassa ja kolmannessa kerrotaan Marokossa pidetystä terroristioikeudenkäynnistä, jossa syytettynä on Ruotsin kansalainen.

Taulukko 2.3. Kotimaan vai ulkomaan aineistoa? (N=382)

	N	%
Koskee ensisijaisesti Suomea	342	89,5
Koskee ensisijaisesti muuta EU-maata, pohjoismaata tai Euroopan Unionia	37	9,7
Koskee ensisijaisesti muuta kuin EU-maata tai Pohjoismaata	3	0,8
Yhteensä	382	100,0

Koko aineistosta työperäistä maahanmuuttoa, ulkomaalaista työvoimaa tai maahanmuuttajataustaisia työntekijöitä koskevia juttuja on yli puolet (52,6 %). Osin näiden juttujen osuuteen on vaikuttanut nimen tai kuvan perusteella maahanmuuttajataustaisia työntekijöitä, erityisesti urheilijoita, koskeviksi tulkittujen juttujen ottaminen mukaan aineistoon. Voidaan kuitenkin katsoa, että työtä koskevien juttujen osuus kaikkea maahanmuuttoa koskevassa mediakeskustelussa on kasvanut ja muuttanut merkittäväällä tavalla koko maahanmuu-

tosta käytyä mediakeskustelua. Työperäisestä maahanmuutosta on tullut yksi maahanmuuttokeskustelun keskeisistä aiheista.

Seuraavassa alaluvuissa tarkastellaan millaisia erityyppiseen maahanmuuttoon liittyviä aiheita aineistossa esiintyy. Tuloksia verrataan soveltuvilta osin aikaisempina vuosina toteutettuihin etnisiä vähemmistöjä mediassa käsitteleviin seurantatutkimuksiin. Kolmannessa alaluvussa analyysi kohdistetaan työtä ja työntekijöitä koskeviin juttuihin erikseen. Tarkastelussa ovat näiden juttujen aiheet, niissä esiintyvät keskeiset puhujat ja lisäksi aineistosta poimitaan ja eritellään jutuissa esiin nousevia argumentteja maahanmuuton puolesta ja sitä vastaan. Tämän lisäksi huomiota kiinnitetään myös jutuissa esiintyvistä henkilöistä käytettyihin nimityksiin tai niissä esiintyviin kategorisointeihin. Viimeisessä alaluvussa tarkastellaan vielä erikseen niitä aineiston juttuja, joissa maahanmuutto tai maahanmuuttaja esiintyy vain mainintana tai kuvassa.

Maahanmuuttokeskustelun aiheet

Tässä alaluvussa tarkastelussa ovat kaikkea maahanmuuttoa koskevan mediakeskustelun keskeiset aiheet. Koska kohteena on nimenomaan maahanmuuttokeskustelu, ”vain maininta tai kuva” -luokkaan koodatut jutut on tässä kohdatta jätetty tarkastelun ulkopuolelle ja niitä analysoidaan erikseen viimeisessä alaluvussa. Maahanmuuttoaiheen keskeisyyden perusteella aineiston jutut jakautuvat siten, että pääaiheena se on yli puolessa (209 juttua, 54,7 %) ja sivuaiheena alle viidenneksessä (60 juttua, 15,7 %) jutuista. ”Vain maininta tai kuva” ryhmään sijoittuu 113 juttua (29,6 %). Taulukossa 2.4 (s. 18) on eritelty maahanmuuttoa pää- tai sivuaiheena käsittelevien juttujen (N=269) keskeiset maahanmuuttoon liittyvät aiheet. Toisin sanoen, jos maahanmuutto on jutussa sivuaiheena, on koodattu tämä sivuaihe.

Taulukko 2.4. Jutun keskeinen maahanmuuttoon liittyvä aihe. (N=269)

	N	%
Maahanmuuttajataustaisia koskevan lainsäädännön tai viranomaistoiminnan tila, ongelmat, puutteet tai uudistamistarpeet yleensä (Myös oikeuskäsittelyt tai oikeuden päätökset, ellei juttu selvästi kuulu johonkin toiseen luokkaan)	17	6,3
Maahanmuuttajataustaisten tai potentiaalisten maahanmuuttajien omakohtaisesti kokemat lainsäädännön tai viranomaistoiminnan oikeudelliset, eettiset tai viranomaisten käyttäytymiseen liittyvät epäkohdat	3	1,1
Maahanmuuttajataustaisten tekemät rikokset	22	8,2
Maahanmuuttajataustaisiin henkilöihin tai maahanmuuttajaryhmiin kohdistuneet rikokset (ei syrjintätapaukset)	7	2,6
Maahanmuuttajataustaisiin henkilöihin kohdistuneet syrjintätapaukset sekä kielelliset tai kulttuuriset syrjintämekanismit (myös syrjintä työhönotossa ja työpaikoilla)	3	1,1
Maahanmuuttajataustaisten henkilöiden tai maahanmuuttajaryhmien sosiaaliset ongelmat (ei työttömyys)	11	4,1
Pakolaisryhmien tai yksittäisten pakolaisten pyrkiminen tai saapuminen Suomeen, toiseen EU-maahan tai Pohjoismaahan tai käännähtäminen näistä pois	18	6,7
Muiden maahanmuuttajaryhmien (ei pakolaiset) pyrkiminen tai saapuminen Suomeen, toiseen EU-maahan tai Pohjoismaahan tai muuttaminen näistä pois	9	3,3
Kulttuuriset ja/tai uskonnolliset ominaispiirteet ja/tai niistä johtuvat ongelmat (esim. ”kulttuurierot”)	12	4,5
Vierasvihaisten yksilöiden, ryhmien tai muiden vastaavien tahojen toiminta	4	1,5
Suvaitsevaisuuskampanjat tai muita suvaitsevaisuutta edistäviä toimia ja/tai kotoutumista edistäviä toimia koskevat	7	2,6
Suomalaisen yhteiskunnan, EU:n, yksittäisen EU-maan tai Pohjoismaan tai näiden kansalaisten suhde maahanmuuttajiin tai maahanmuuttajaryhmiin	11	4,1
Maahanmuuttajataustaisten menestys- tai selviytymistarinat	5	1,9
Maahanmuuttajien tai maahanmuuttajaryhmien maahantulon rajoittaminen, estäminen tai ehkäisy	11	4,1
Työvoiman rekrytointi ulkomailta, ulkomaisen työvoiman tarve tai maahanmuuttajat työvoimana	19	7,1
Maahanmuuttajataustaisten tai maahanmuuttajaryhmien työllistäminen, työnhaku tai työttömyys	4	1,5
Maahanmuuttajataustainen työssä tai työntekijänä (kun juttu käsittelee nimenomaan tätä roolia)	16	5,9
Ulkomaisen työvoiman käyttöön liittyvät ongelmat	13	4,8
Muu kuin maahanmuuttoon liittyvä aihe, maahanmuuttajataustainen henkilö asiantuntijana, haastateltavana, tai muuna puhujana ²	21	7,8
Muu	56	20,8
Yhteensä	269	100,0

- 2 Taulukon kahteen viimeiseen ”muu” -luokkaan koodatuista jutuista 25 käsitteli maahan muuttaneita urheilijoita tai muutoin urheilua maahanmuuttajataustaisten näkökulmasta. Kulttuuri- tai viihdejuttuja oli näistä yhdeksän. Lisäksi neljässä jutussa raportoitiin rutiininomaisesti maahanmuuttajien määrän kasvua Suomessa ja/tai EU-maissa ilman, että asiaa olisi liittynyt muuta uutista. Esimerkkeinä voidaan lisäksi mainita, että kolme juttua oli ns. kotoutumistarinoita, joissa henkilöt kertoivat muutostaan, asettumisestaan Suomeen ja elämästään maassa ja kahdessa jutussa kosketeltiin ns. monikulttuurisia parisuhteita. Kolmessa jutussa käsiteltiin maahanmuuttajien mielenterveysongelmia ja kahdessa jutussa pohdittiin maahanmuuttajataustaisten kirjailijoiden ja elokuvantekijöiden puuttumista Suomesta.

Aiheluokituksessa on ajallisen vertailun mahdollistamiseksi osin seurattu vuosina 2000–2004 toteutettujen mediaseurantojen luokituksia (Ks. Raittila & Kutilainen 2000; Raittila & Vehmas 2002; Raittila 2002b; Harju 2003; Raittila & Vehmas 2005). Eri aiheluokkiin sijoittuneiden juttujen suhteellisen pienen määrän ja aineistojen tiettyjen eroavaisuuksien vuoksi kovin pitkälle meneviä tulkintoja ei ole mahdollista tehdä. Aikaisempien tutkimusten aineistossa mukana myös saamelaisten ja Suomen romanien kaltaisia etnisiä vähemmistöjä koskevat jutut, jotka eivät ole mukana ovat tämän tutkimuksen aineistossa. Tulokset viittaavat joka tapauksessa siihen, että maahanmuuttoa ja etnisyyttä koskevien juttujen aiheiden painopiste on aiemmista vuosista muuttunut.

Aikaisempina vuosina merkittävässä roolissa ollut keskustelua ns. kanta-väestön suhteesta maahanmuuttajiin tai maahanmuuttajaryhmiin³ käydään vuoden 2008 aineistossa enää vain varsin pienessä osassa juttuja (11 juttua). Varsinaista vierasvihaa käsitellään vain neljässä jutussa. Vastaavasti myös niin sanottujen suvaitsevaisuusjuttujen⁴ (12 juttua) suhteellinen osuus näyttäisi laskeeneen. Lainsäädännön ja viranomaistoiminnan tila on säilynyt yhtenä keskeisistä keskustelunaiheista (17 juttua, 6,3 %), mutta näidenkin juttujen osuus on pienentynyt aiemmasta. Vielä vuonna 2004 yli 15 prosenttia jutuista sijoittui tähän aiheluokkaan (Raittila & Vehmas 2005).

Juttuja, jossa rikoksenteikijäksi mainitaan maahanmuuttajataustainen henkilö, on aineistossa 22 (8,2 %). Vuonna 2004 erilaisia ulkomaalaisten ja vähemmistöryhmien aiheuttamia oikeusloukkauksia ja väkivallantekoja koski 10,5 % jutuista (emt.) eli myös tällaiset rikosuutiset ovat jonkin verran menettäneet keskeisyytään aiheena. Näyttää joka tapauksessa siltä, että rikoksenteikijän maahanmuuttajataustaa pidetään usein edelleen relevanttina tietona, josta on syytä mainita rikosuutisen yhteydessä. Tekijästä mainitaan usein kansallisuus tai käytetään ilmauksia ulkomaalainen tai ulkomaalaistaustainen, ja tavallista on myös käyttää erilaisia kiertoilmauksia esimerkiksi viittaamalla rikoksenteikijän puhumaan kieleen tai ihonväriin. Yhden rikosuutisen yhteydessä viitataan ”*ulkomaalaishenkilöihin*”⁵, vaikka kyseisen rikoksen tekijä on taustaltaan suomalainen. Rikollisuus ja ulkomaalaisuus yhdistetään näin jutussa hyvin leimaavalla tavalla:

3 Aiemmissä tutkimuksissa vähemmistöryhmiin.

4 Aikaisempien tutkimusten tapaan on suvaitsevaisuusjutuiksi tässä tutkimuksessa määriteltä erityisiä suvaitsevaisuustoimia koskevat jutut sekä maahanmuuttajataustaisten henkilöiden menestys- tai selviytymistarinat. Aikaisemmissa tutkimuksissa esiintyneitä esim. rasismin historiasta kertovia valistustekstejä ei tässä aineistossa ole lainakaan.

5 Koko tutkimuksessa kursivilla kirjoitetut lainat ovat peräisin tutkimuksen aineistosta.

Vaikka kauppaliikkeissä tapahtuvista lompakkovarkauksista yleensä epäillään ulkomaalaishenkilöä joutui kärkeäjäoikeus toteamaan sellaisen taittuvan myös täysin suomalaiselta naiseltakin. (Ilkka 2.2.2008)

Kuten aiemmissa tutkimuksissa on tullut esiin, vähemmistöryhmien valtaväestölle aiheuttamista rikoksista ja konflikteista uutisoidaan huomattavasti enemmän kuin maahanmuuttajiin kohdistuneista rikoksista (Vrt. esim. Raittila & Vehmas 2005). Myös tämän tutkimuksen aineistossa maahanmuuttajiin kohdistuneista rikoksista kerrotaan ainoastaan seitsemässä jutussa ja erilaisista syrjintätapauksista vain kolmessa jutussa.

Pakolaisuutta koskevien juttujen osuus on pysynyt aiempiin vuosiin nähden suunnilleen samana (18 juttua, 6,7 %), kuitenkin sillä erotuksella, että vuoden 2008 aineistossa enemmistö pakolaisuutta käsitteleviä juttuja koskee yksittäisten pakolaisten käännättämistä pois Suomesta. Näistä jutuista useassa keskeisenä toimijana on Suomen evankelis-luterilainen kirkko, joka on ottanut karkotuspäätöksen saaneita turvapaikanhakijoita suojiinsa ja jonka edustajat painottavat puheenvuoroissaan inhimillisyyttä ja lähimmäisen rakkautta. Jutuissa pakolaisuuden syyt ovat vahvasti esillä. Aineistossa on myös useita juttuja, jotka koskevat maahanmuuttoviraston päätöstä venäläisen ihmisoikeusaktivisti Maria Kirbasovan maasta karkottamista. Näissä jutuissa painotetaan paitsi tapaukseen liittyviä eettisiä kysymyksiä, myös Kirbasovan tärkeää roolia taistelussa venäläisten sotilaiden ihmisoikeuksien puolesta. Yhteensä kaikkien eri maahanmuuttajaryhmien maahantuloa tai maasta pois muuttoa koskevia juttuja on aineistossa 27 (10,0 %). Muiden kuin pakolaistaustaisten maasta poistumista käsittelee vain kaksi juttua.

Ei-toivotut

Aivan erilliseksi jutturyhmäksi on tässä tutkimuksessa erotettu jutut, jotka koskevat maahanmuuttajien tai maahanmuuttajaryhmien maahantulon rajoittamista, estämistä tai ehkäisyä (11 juttua)⁶. Esimerkiksi vuoden 1999–2000 aineistossa tietyiltä osin tätä keskustelua muistuttanut Slovakian romanien viisumipakon käsittely laskettiin luokkaan ”lain ja viranomais toiminnan tila” (Raittila 2002a, 40). Näistä jutuista lähes kaikki koskevat erityistä koko kevään 2008 kuumana käynyttä keskustelua suomalaiskaupunkien kaduille kerjäämään ja musisoimaan saapuneista Romanian romaneista. Näiden henkilöiden ympärille on rakentunut aivan omanlaisensa puhetapa, jossa keskitytään poh-

6 Näitä juttuja ei ole laskettu mukaan edellisessä kappaleessa käsiteltyihin ryhmiin.

timaan, millä keinoin romanien maahantuloa voitaisiin ehkäistä ja millä perusteilla maahan jo saapuneet romanit voitaisiin käännättää pois. Tällöin esitettään usein ongelmana se, että nämä maahan kerjäämään saapuneet henkilöt ovat EU-kansalaisia ja näin oikeutettuja oleskelemaan maassa:

Turun poliisi alkaa sakottaa ulkomaalaisia kerjäläisiä. Poliisilaitoksen sisäisen ohjeistuksen mukaan kadulla kerjäävien tiedot otetaan ylös ja kolmas kerta johtaa sakkoon. Lisäksi kerjäämällä saadut rahat takavarikoidaan ja kerjäläisen käännytetään maasta. Näin ainakin teoriassa.

Suomessa viimeaikoina kerjänneet ulkomaalaiset ovat olleet pääasiassa romanialaisia eli EU-maan kansalaisia. Heidän kohdallaan käännättäminen on ongelmallista, koska EU-direktiivi vapaasta liikkuvuudesta antaa mahdollisuuden liikkua maasta toiseen melko vapaasti.

[...] Eihän näitä varmaan käännytettyä saada, [Turun järjestyspoliisin ylikomisario] Malinenkin myöntää. (TS 20.6.2008)

Erityisen näyttävästi kerjäläisaiheesta uutisoi Helsingin Sanomat, joka kertoo laajoissa jutuissaan muun muassa romanien elinoloista niin Suomessa kuin Romaniassakin. Helsingin Sanomien jutut toisaalta ansiokkaasti taustoittavat ilmiötä, joka tuntuu herättävän monissa ihmisissä hyvin voimakkaita kielteisiä reaktioita. Toisaalta lehden yksityiskohtaiset jutut ovat johtaneet yksittäisten henkilöiden kannalta ongelmallisiin lopputuloksiin, muun muassa sillan alla asuneiden romanien telttojen takavarikoimiseen, ja ylipäättään keskustelun ja ongelmapuheen paisumiseen ilmiön ympärillä entisestään. Muutamissa yleisö-osastokirjoituksissa (Helsingin Sanomat ja Ilkka 22.2.2008) peräänkuulutetaan inhimillisyyttä ja köyhyydessä elävien ihmisten auttamista. Useissa mediateksteissä kuitenkin painotetaan poliisin ja esimerkiksi kokoomuskansanedustaja Ben Zyskowiczin suulla, että viranomaisten on tehtävä kaikkensa, jotta Suomi ei vain saisi mainetta hyvänä kerjäläisyyden kohdemaana, minkä uskotaan johtavan, Zyskowiczin sanoin, ”kerjäläisten invaasioon” (Iltalehti 2.5.2008).

Suhteessa työperäistä maahanmuuttoa koskeviin juttuihin, romanikerjäläiskeskustelu muodostaa kiinnostavan vertailukohdan. Se tuo hyvin selkeällä tavalla esille, millaiset henkilöt ovat monien mediassa ääneen päässeiden ihmisten silmissä tervetulleita maahanmuuttajia nyky-Suomeen ja ketkä eivät. Esimerkiksi Yle TV1:n A-talk -keskusteluohjelmassa (13.3.2008) kerjäläisyydestä keskustellaan kiinnostavalla tavalla suhteessa työperäiseen maahanmuuttoon. Toimittajan johdolla studiossa ovat aiheesta keskustelemassa Vihreiden nuorten ja opiskelijoiden puheenjohtaja Heikki Korpela, Kokoomuksen kansanedustaja Juha Hakola, Perussuomalaisen nuorten puheenjohtaja Vesa-Mat-

ti Saarakkala, sekä Sarita Friman-Korpela Romaniasiaain neuvottelukunnasta. Esimerkiksi toimittajan kysymyksissä välittyy näkemys, että romanit ovat maassa ei-toivottuja henkilöitä, joiden ei lähtökohtaisestikaan uskota kykenevän esimerkiksi työnteekoon:

Saarakkala: *Me nähdään asiat niin, että jos Suomeen tullaan, niin tänne täytyy tulla tekemään töitä ja maassa maan tavalla. [...] Ja mul on kesäksi yksi vinkki, että meillä on paljon ollut pulaa marjanpoimijoista, että jos töitä haluaa tulla tekemään niin...*

Toimittaja: [...] *Kuulostaa aika utopistiselta, että marjoja poimimaan, kun me puhutaan nyt Romanian romaneista, jotka eivät siis osaa tämän maan kieltä pätäkääkään, sanaakaan.*

Friman-Korpela: [...] *Tässä [kerjäläisyydessä] on kysymys pienistä pätkätoista, jollain nurinkurisella tavalla tässä on kysymys juuri työnteosta.*

Hakola: [...] *Nyt ei pidä puhua pakolaispolitiikasta, eikä tässä yhteydessä myöskään työperäisestä maahanmuutosta.*

Jonkin toisen ryhmän ollessa kyseessä kielitaidon puutetta ei todennäköisesti nähtäisi esteeksi marjojen poimimiselle, mutta ainakin kyseisessä keskustelussa tämä argumentti hyväksytään. Ylipäätään kerjäläisten ympärillä käydyssä keskustelussa käytetty puhetapa on niin kielteinen, yleistävä ja ennakkoluuloinen, että minkään muun ryhmän kohdalla tällainen mediapuhe tuskin tulisi kyseeseen. Tapaus kertoo myös siitä, että maahanmuuttoa ja maahanmuuttajia koskeva keskustelu on Suomessa entistä jakautuneempaa. Toisaalta keskustellaan tiettyjen maahanmuuttajaryhmien aktiivisesta houkuttelemisesta ja rekrytoinnista Suomeen, toisaalta tiettyjen ulkomaalaisryhmien maassa olemisen oikeutus kiistetään kokonaan. Venäjältä tai Thaimaasta kesäksi maahan houkutellut marjanpoimijat tuskin puhuvat suomea romaneja sujuvammin.

Työperäinen maahanmuutto journalismissa

Erityinen huomio tämänvuotisen tutkimuksen mediaseurannassa kiinnitettiin työperäiseen maahanmuuttoon tai muutoin työhön ja työnteekoon liittyviin aiheisiin. Maahanmuuttoa pää- tai sivuaiheena käsittelevistä jutuista (N=269) 19,3 prosenttia koskee työtä, työnhakua, työttömyyttä, työvoimaa tai työnteekijöitä. Näissä jutuissa eniten käsitellyt aiheet liittyvät työvoiman rekrytointiin ulkomailta ja ulkomaisen työvoiman tarpeeseen (19 juttua, 7,1 %). Ulkomaisen työvoiman käyttöön liittyvistä ongelmista puhutaan kolmessatoista jutus-

sa (4,8 %). Maahanmuuttajataustaisten työnhakuun ja työttömyyteen liittyviä kysymyksiä käsitellään juttujen keskeisinä aiheina merkittävästi vähemmän kuin vuonna 2004, jolloin ne olivat aiheena 8,4 prosentissa juttuja (Raittila & Vehmas 2005). Tämän tutkimuksen aineistossa se on keskeisenä aiheena vain neljässä jutussa.

Sen sijaan erottuu aineistosta erityinen jutturyhmä, jossa maahanmuuttajataustaisia henkilöitä kuvataan työssään. Nämä jutut keskittyvät aina yksilöihin ja erityisesti työntekijän rooliin. Tällaisia juttuja on aineistossa peräti kuusitoista (5,9 %). Näissä jutuissa esitellyistä henkilöistä enemmistö on kulttuurialan työntekijöitä tai urheilijoita, mutta juttuja on myös tavallisesta sekatyömiehestä, leipureista, pizzakokista ja kirkkoherrasta. Tämän tyyppin jutuissa esitellyistä henkilöstä kerrotaan hyvin positiiviseen sävyyn, ja kuvamateriaalissa tämä usein hymyilee kameralle työpaikallaan. Esimerkiksi Helsingin Sanomat kertoo Kaupunki-sivuillaan (22.2.2008) vuoden yhteyshenkilöksi valitusta Mohamed Alista, joka työskentelee Helsingin Länsisatamassa vartijana:

”Avulias, aina toiset huomioonottava”, kuvaa työtoveri. ”Ali tuli tänä vuonna uudestaan tähän satamaryhmään. Sanoin heti, että minä otan hänet”, pomo Myllyviita kertoo.

Näistä jutuista monet, mutta eivät kaikki, kertovat Euroopasta ja Pohjois-Amerikasta muuttaneista henkilöistä. On myös todettava, että toisin kuin esimerkiksi somalialaistautaisen Alin tapauksessa, Euroopan maista muuttaneita henkilöitä työssä kuvattaessa harvoin pyydetään työtovereita todistelemaan henkilön kunnollisuutta. Tällaisten juttujen määrän lisääntymistä voi joka tapauksessa pitää merkinä muuttuvista olosuhteista ja puhetavoista. Vielä 2000-luvun alussa työttömyys, työllistäminen ja työnhaku saatettiin esittää maahanmuuttajiin positiivisesti suhtautuvassa monikulttuurisuusjournalismissakin ikään kuin maahanmuuttajille luonnollisena olotilana, normaalien työsuhteiden puuttuessa jutuista kokonaan. Myös kuvamateriaalissa maahanmuuttajat esitettiin tuolloin usein toimeettomina julkisessa tilassa ja vain harvoin työntekoon liittyvissä yhteyksissä. (Horsti 2002, 112–113.)

Äänessä yrietykset ja työntekijät

Keskeisiä puhujina työperäistä maahanmuuttoa ja maahanmuuttajia työntekijöinä pää- tai sivuaiheena koskevissa jutuissa (N=119) ovat useimmin maahanmuuttajat itse (32 juttua), yrietykset tai muut ryhmittymät ja urheiluseurat (15 juttua) ja muut maan asukkaat (19 juttua). Myös viimeksi mainitut haastatellut

kadunmiehet ja -naiset ovat osassa juttuja maahanmuuttajataustaisia, esimerkiksi urheiluvalmentajia tai urheilijoita, joista on tehty henkilöhaastatteluja, tai maahanmuuttajataustaisia työntekijöitä tai viranomaisia, jotka esiintyvät jutuissa asiantuntijoina. Joitakin puheenvuoroja esittävät myös joukkotiedotusvälineet tai niiden edustajat sekä tutkijat tai muut asiantuntijat.

Vain neljässä jutussa keskeisenä puhujana on valtion johto ja yhtä harvassa viranomaiset. Ammattiliitot esiintyvät keskeisinä puhujina vain neljässä jutussa. Kiinnostavaa on, että myöskään kunnat ja kunnallishallinnon edustajat, jotka ovat tärkeitä toimijoita ulkomaisen työvoiman rekrytoinnissa, eivät ole keskeisenä puhujana kuin yhdessä jutussa. Viidesosassa juttuja ei ole puhujia lainkaan. Viranomaisten, kunnallishallinnon, poliittisten puolueiden ja ammattiliittojen suhteellisen vähäistä roolia ulkomaisesta työvoimasta käydyssä keskustelussa voi pitää huomionarvoisena. (Ks. taulukko 2.5.) Toisaalta esimerkiksi ammattiliitot ovat pitäneet aihetta varsin aktiivisesti yllä omissa lehdisään. (Ks. Ay-lehtiä koskeva luku 4.)

Taulukko 2.5. Keskeiset puhujat työperäistä maahanmuuttoa ja ulkomaalaista työvoimaa tai maahanmuuttajataustaisia työntekijöitä koskevissa jutuissa (maahanmuutto pää- tai sivuaiheena). (N=119)

	N
Maahanmuuttajataustaiset tai maahanmuuttajaryhmien edustajat sekä potentiaaliset maahanmuuttajat silloin, kun heidät mainitaan tai esitetään juuri tässä roolissa	32
Muut maiden asukkaat, työntekijät, kadunmiehet ja -naiset	19
Yritykset tai muut yhtymät sekä urheiluseurojen edustajat (ei pelaajat/valmentajat)	15
Joukkoviestintäväline tai sen edustaja	6
Tutkijat, asiantuntijat ja näiden laatimat dokumentit	5
Suomen valtion johto	4
Suomen viranomaiset	4
Ammattiliitot ja niiden edustajat	4
Suomen poliittiset puolueet ja niiden edustajat	3
EU:n, muiden EU-maiden tai Pohjoismaiden (ei Suomen) johtajat, puolueet tai niiden edustajat, valtiolliset toimielimet tai viranomaiset	2
Kansalaisjärjestöt ja niiden edustajat	1
Uskonnolliset yhdyskunnat ja niiden edustajat	1
Suomen oikeus- ja poliisihallinnon edustajat	1
Suomen kuntien, kuntaliittojen tai kunnallishallinnon edustajat	1
Ei puhujia	21
Yhteensä	119

Kiinnostavaa on se, että maan ensimmäinen maahanmuuttoministeri Astrid Thors on keskeisenä puhujana vain yhdessä aineiston jutussa. Toisena puhujana tai yhtenä useista puhujista hän on lisäksi viidessä jutussa, joista kolme on peräsin televisiosta. Yksi näistä jutuista on tasavallan presidentin koolle kutsuttu televisioitu keskustelutilaisuus Presidenttifoorumi, jossa Thors on yhtenä keskustelijana. Sanomalehdissä julkaistut kaksi juttua käsittelevät tätä samaista tilaisuutta. Voidaan siis sanoa, että uuden maahanmuuttoministerin näkyvyys valtamediassa on vähäistä ja keskittynyttä televisioon. (Vrt. luvut 3. ja 4.)

Keskustelussa työvoimapulasta kärsivät alat

Kaikista aineiston jutuista on koodattu myös niissä mainittu työtehtävä tai -ala. Valtaosa jutuissa mainituista työtehtävistä liittyy urheiluun (111 mainintaa) ja useimmin mainittuja työtehtäviä ovat jääkiekkopelaaja, jääkiekkovalmentaja, jalkapallopelaaja ja jalkapallovalmentaja. Kulttuuri- ja tiedealan ammattilaisia esiintyy huomattavasti harvemmissa jutuissa (17 mainintaa). Muita ”korkean statuksen” tehtäviä (esim. design-yrittäjä, lääkäri, toimitusjohtaja) mainitaan vielä harvemmin (9 mainintaa), mutta sen sijaan tavallisista työaloista kuten rakennus-, kuljetus-, hoito-, siivous- ja palvelualoista tai niillä toimivista yrityksistä puhutaan lukuisissa jutuissa (47 mainintaa).

Urheilujuttujen ulkopuolella useimmin mainittuja yksittäisiä työnimikkeitä ovat hoitaja, lentoemäntä, siivooja ja rakennusmies. Kyseiset jutut koskevat lähinnä filippiiniläisten sairaanhoitajien rekrytointia Suomeen (Ks. luku 3.), Finnairin yritystä rekrytoida Aasian lennoilleen korealaisia lentoemäntiä, ongelmia Kiinasta rekrytoitujen siivoojien työehdoissa ja rakennusalalla erityisesti Olkiluodin suuren ydinvoimalan rakennustyömaata. Näyttää siltä, että mediassa ulkomaalaisesta työvoimasta keskustellaan urheilun lisäksi erityisesti niiden alojen yhteydessä, jotka kärsivät suurimmasta työvoimapulasta. Lisäksi kuntien ja yritysten aktiiviset yritykset rekrytoida ulkomaista työvoimaa nousevat usein uutisiksi.

Argumentit työperäisen maahanmuuton puolesta ja vastaan

Aineiston jutuissa on tarkasteltu myös maahanmuuton puolesta tai vastaan esitettyjä argumentteja. Myös osassa aiempia seurantatutkimuksia on kerätty kantaaottavia kommentteja. Näissä tutkimuksissa suoria kannanottoja maahanmuuton puolesta tai sitä vastaan esiintyi huomattavan vähän. (Ks. Raittila 2002a, 50–53; 2004, 214.) Sen sijaan tässä vuonna 2008 kerätyssä aineistossa maahanmuuttoa pää- tai sivuaiheena käsittelevissä jutuissa (N=269) peräti

68 jutussa (25,3 %) esiintyy kannanottoja maahanmuuton puolesta tai maahanmuuttoon myönteisesti suhtautuvaa puhetta ja 60 jutussa (22,3 %) maahanmuuttoon kriittisesti suhtautuvia argumentteja tai puhetapoja. Osin eroa vuosien välillä selittää se, että tässä aineistoissa kannanottojen ei ole aiempien vuosien tapaan edellytetty olevan selkeästi esitettyjä, vaan sellaisiksi on laskettu kaikki maahanmuuttoon tai maahanmuuttajiin myönteisesti tai kriittisesti asennoituva puhe. Voidaan kuitenkin hyvällä syyllä väittää, että työperäistä maahanmuuttoa koskevan puheen ja toisaalta kerjäläisyyttä koskevan puheen määrän kasvaessa myös julkinen argumentointi maahanmuuton puolesta ja sitä vastaan on lisääntynyt.

Työperäistä maahanmuuttoa koskevassa keskustelussa ehdottomasti yleisin maahanmuuton edistämisen puolesta esitetty argumentti on **vetoaminen Suomea uhkaavaan työvoimapulaan ja työvoiman rekrytointiin ulkomailta sen ainoana ratkaisuna**. Monissa jutuissa kerrotaan luvuin ja tilastoin työikäisen väestön vanhenemisesta ja kasvavasta työvoiman tarpeesta. Lisäksi useissa jutuissa puhujat ovat huolissaan siitä, että Suomi ei ole tarpeeksi houkutteleva kohde ulkomaisille työntekijöille. Tyypillinen toteamus monien puhujien suusta on, että Suomeen ovat tervetulleita kaikki, jotka tulevat maahan tekemään töitä ja maksamaan veroja.

Suomi tarvitsee lähimmän 20 vuoden aikana ainakin 100 000 maahanmuuttajaa töihin. [...] Suomen työikäinen väestö vähenee vuosien 2007–2030 välisenä aikana ilman maahanmuuttoa noin 420 000 hengellä. (yle.fi 22.4.2008)

[Rannikko-Pohjanmaan Yrittäjien toimitusjohtaja Kurt] Häggblad pitää työperäistä maahanmuuttoa ainoana ratkaisuna. (Ilkka 13.3.2008)

Mun mielestä ne [maahanmuuttajat] on voimavara ja työvoimareservi kun meiltä loppuu työntekijät. Ehkä mullekin tulee hoitaja sieltä. (Yle TV1 Aamu-TV 2.5.2008)

Projektin päätavoite on monikulttuurisuuden yleinen lisääminen pohjalaiskunnissa. Haastetta on, sillä Etelä-Pohjanmaalla ulkomaalaisia työntekijöitä on vähemmän kuin missään kolkassa koko Suomenmaassa. Maahanmuuttajien värväämisen lisäksi pitäisikin saada tulija viihtymään ja siihen tarvitaan kuntien panostusta. Työvoimapula on kuitenkin tosiasia, viimeistään kun nykyiset tekijät lähtevät eläkkeelle. (Ilkka 12.2.2008)

Paljon argumentoidaan myös **tulijoiden ammattitaitoisuudella** ja **työnantajien tyytyväisyydellä** tähän asti palkkaamiinsa maahanmuuttajataustaisiin työntekijöihin. Monille työperäistä maahanmuuttoa kannattaville puheenvuoroille, erityisesti urheilujutuissa, on tyypillistä, että puheen kohteena ovat usein nimenomaan tietyt ”huippuyksilöt”, joita houkutellaan Suomeen ja yritetään saada jäämään.

Jokerit haluaa varmistaa, ettei Shedden karkaa mahdollisesti hyvin menevän MM-turnauksen jälkeen NHL:ään. (HS 12.2.2008)

Vanhasen mukaan Suomen pitää myös vähitellen oppia myymään laadukasta koulutustaan maailmalle ja houkuttelemaan tänne opiskelijoita ja tutkijoita. (KS 13.3.2008)

Kokemukset ovat olleet tosi hyviä. Heillä [ulkomaalaisilla ammattimiehillä] on metalli hallussa, Hauta kiittelee. (Ilkka 22.2.2008)

Ylipäättään näissä jutuissa rakentuu kuva ”hyvistä maahanmuuttajista” ja ”ammattitaitoisen” työvoiman rekrytoinnista ulkomailta mielekkäänä ja suorastaan välttämättömänä toimintana. Aineiston jutuista muutamissa peränsä kuulutetaan yleistä vastuunottoa tänne houkuteltavista työntekijöistä ja painotetaan, ettei keskustelua voida käydä vain Suomen työvoiman tarpeesta, kun puheen kohteena ovat kuitenkin oikeat, elävät ihmiset. Yhteensä viidessä jutussa työperäisen maahanmuuton puolesta argumentoidaan maahanmuuttajan näkökulmasta. Tällöin tuodaan esiin, että Suomi on maahanmuuttajan näkökulmasta hyvä maa ja myös työehdot ovat täällä hyvät. Eurooppalaisista maahanmuuttajista puhuttaessa kuvataan Suomea hyvänä kohdemaana seikkailunhaluisille, kun taas Euroopan ulkopuolelta tulevien maahanmuuton motiiveista ei juuri keskustella muutoin, kuin kuvaamalla tiettyjen maiden köyhyyttä ja yhteiskunnallista epävakautta (Vrt. luku 3.)

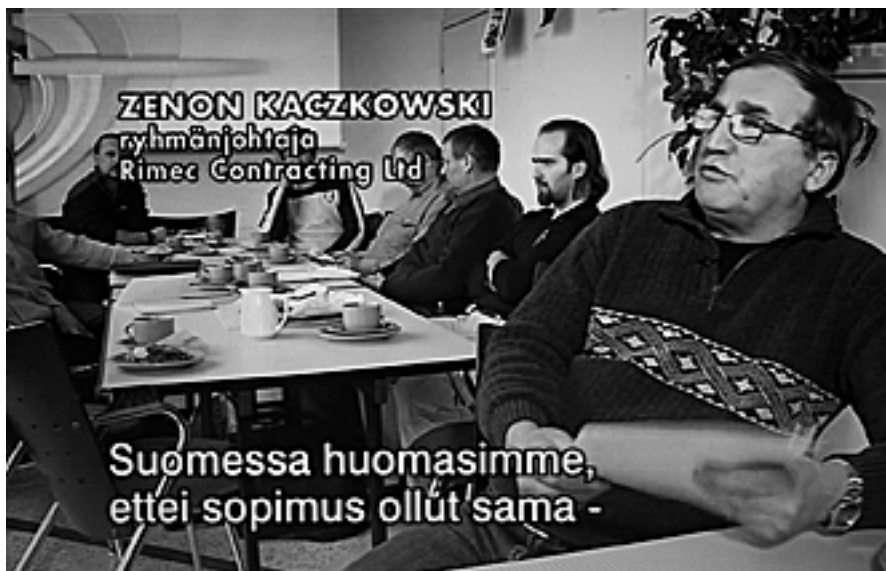
Keskeisin esitetty argumentti työperäistä maahanmuuttoa vastaan on puhujan epäily tai tieto siitä, että **maahanmuuttajien työehdot ja työolot eivät vastaa suomalaisia standardeja**, sekä tiedot työntekijöiltä vaadituista välityspalkkioista. Ulkomaisen työvoiman rekrytointiin ja työskentelyyn liittyvistä ongelmista kerrotaan mediassa laajoissa uutisjutuissa ja reportaaseissa. Tiettyjen tapausten, esimerkiksi kiinalaisten siivoojien rekrytointiin liittyneiden epäkohtien, kehittymistä myös seurataan mediassa tiiviisti. Tämän tyyppiset jutut ovat tavallisia esimerkiksi television ajankohtaisohjelmissa.

Luvattu asunto oli järjestetty: Dongfang ja viisi muuta kiinalaista asutettiin Vantaan Pakkalaan sadan neliömetrin kerrostaloasuntoon. Jokainen maksoi vuokraa 275 euroa kuussa... [...] Dongfang ei ole vielääkään kuullut miksi hänet irtisanottiin. Hän sanoo myös, että työnantaja jätti maksamatta hänelle palkan 65 työtunnilta. (HS 20.3.2008)

Soppaa hämmensi myös Lentoemäntä- ja Stuerthdistys SLSY, joka kovaisa- naisessa tiedotteessaan sanoi Finnairin houkutelleen korealaiset Suomeen katteettomilla lupauksilla. Heille oli liiton mukaan luvattu enemmän palkkaa ja paremmat työehdot kuin oli tarjolla. (TS 22.5.2008)

Täytyy sitä ihmetellä kuinka halpaa se työvoima maailmalla on... [...] Kyllä mieleen tulee, että jossain tingitään... [...] Kyllä ammattiyhdistyksillä tässä vinoumassa vielä on tekemistä, että ihmiset edes jotenkin saatais samalle viivalle. (Yle TV1 Tosi tarina 12.2.2008)

...maksamattomia palkkoja, kohtuuttomia työehtoja, kierrettyjä veroja. [...] Nyt näiden Olkiluodon valkoisiksi neekereiksi itseään kutsuvien työmies- ten mitta on täysi... [...] No tää järjestelmä on rakennettu niin heikoksi, että täällä Suomessa ei oikeastaan koskaan kukaan vastaa mistään. (Yle TV2 Ajankohtainen kakko- nen 2.4.2008)

Kuva 2.1. Puolalaisten rakennusmiesten työsopimuksissa epäselvyyksiä. Yle TV1 Ajankohtainen kakkonen 2.4.2008.

Lisäksi epäilyksiä tai kielteisyyttä työperäistä maahanmuuttoa kohtaan näyttää **herättävän pelko kielitaidon puutteen ja kulttuurierojen synnyttämistä ongelmista**. Erityisesti näiden uskotaan aiheuttavan ongelmia työturvallisuudelle esimerkiksi rakennusalalla ja potilasturvallisuudelle hoitoalalla. Kielitaidon puutteisiin vetoaminen näyttääkin olevan yksi ensimmäisistä argumenteista joihin tartutaan, kun halutaan osoittaa ulkomaisen työvoiman käytön olevan ongelmallista tai mahdotonta.

Vierastyöläisten tapaturmat tulevat kalliiksi. [...]

[...] Huono kielitaito lisää kuitenkin tapaturmien riskiä esimerkiksi rakennustyömailla. (yle.fi 12.2.2008)

Yritykset pelkäävät, että kielimuurin takia syntyvät kommunikaatiovaikeudet voivat johtaa vaarallisiin väärinymmärryksiin. (TS 22.5.2008)

Kulttuuriset ongelmat taas liitetään usein maahanmuuton ongelmallisuuteen laajemmin koko yhteiskunnan näkökulmasta. Muutamissa jutuissa maahanmuuttajien määrän kasvun pelätään lisäävän terrorismin uhkaa tai maahanmuuttajat esitetään muutoin rikollisuuteen taipuvaisina. Tällöin viitataan usein ”varoittaviin esimerkkeihin” muista Euroopan maista ja Yhdysvalloista.

Hän kuitenkin osoittaa huolensa kulttuurisista ongelmista, joita voi Islantiin muiden maiden tapaan [ulkomaisten työntekijöiden myötä] tulla. (Ilkka 2.2.2008)

Pienyrittäjät ovat vaikeuksissa oikeastaan itsensä kanssa siinä, että heillä on kynnys palkata maahanmuuttajia töihin, koska he tuntevat tietyllä tavalla turvattomuutta näiden eurooppalaisten ja USA:n tapahtumien puitteissa. Ja haluavat olla varmoja, että eivät palkatessaan maahanmuuttajaa samalla rahoita esimerkiksi kansainvälistä rikollisuutta. (MTV3 Huomenta Suomi 2.5.2008)

Toisaalta erityisesti työperäiseen maahanmuuttoon positiivisesti suhtautuvat yritysten edustajat argumentoivat näitä oletuksia vastaan kertomalla, että kieli ja kulttuurierot eivät ole tuottaneet, tai niiden ei uskota tulevan aiheuttamaan ongelmia. Vastaavasti jutuissa on puhujia, jotka esittävät perusteluja sille, miksi maahanmuuttajat eivät muodosta Suomelle uhkaa.

Eräs muutamissa jutuissa esiintynyt tapa argumentoida ulkomaisen työvoiman rekrytoinnin järjettömyyttä on vedota maahanmuuttajien korkeisiin työtömyyslukuihin. Samoin joissakin jutuissa kyseenalaistetaan koko työvoimapula tai katsotaan, ettei työvoimapulaa voi korjata työvoimaa tuomalla, kuten

seuraavassa Iltalehdessä (12.5.2008) julkaistussa Kalle Isokallion ironiaa hyödyntävästä kolumnista lainatussa katkelmassa. Näissä perusteluissa maahanmuuttajien uskotaan tulevan Suomelle kalliiksi esimerkiksi työntekijöiden ja näiden perheiden tarvitsemien palveluiden ja asuntorakentamisen kautta.

*Julkisuudessa on ryhdytty puhumaan maathamme uhkaavasta työvoimapulas-
ta. Uhka voidaan kuulemma torjua työperäisellä maahanmuutolla. Huimim-
millaan puhutaan jopa kahdensadantuhannen työntekijän tuomisesta Suo-
meen. Jos niin valtaisia määriä aiotaan tuoda, kannattaisi varmaan miettiä,
mitä pitää tehdä jotta väkeä tänne saadaan ja myös sitä, minkälaista väkeä
tänne ollaan kускаamassa. Oletetaan aluksi etteivät tulokkaat ole naimatto-
mia. Silloin tuo kaksisataatuhatta muuttuu neljäksi-, kuudeksi- tai kahdek-
saksisadaksituhanneksi riippuen siitä, tuleeko mukana lapsia ja jos tulee, niin
montako niitä keikkuu muuttokuormassa. Siitä aiheutuukin pieni ongelma,
sillä lapsia hoitamaan tarvitaan päiväkoteihin ja kouluihin lisää henkilökun-
taa. Eli heti alkuun olisi viisainta korottaa määrä kahteensataanviiteenkym-
meneentuhanteen, ettei työvoimapula iske oitis kun edellinen lasti on saatu
maahan. Kun on oletettavaa, ettei vastaava määrä suomalaisia poistu maasta
samanaikaisesti, tarvitaan myös pikaisesti kaksisataatuhatta uutta asuntoa.
Kun on todennäköistä, ettei maahanmuuttajilla ole ehkä riittävästi käteistä
mukanaan, niin asuntojen on oltava vuokra-asuntoja. Tänä vuonna Helsinki
rakentaa vajaat kaksisataa uutta vuokra-asuntoa, joten tahtia on kiristettävä
monikymmenkertaiseksi. Se tulee asettamaan kovat paineet veroäyriille, mutta
pakko mikä pakko. [...] (IL 12.5.2008)*

Osaavan ja koulutetun työvoiman lähdön aiheuttamista seurauksista kehityville mailla, eli niin sanotusta aivovuodosta, ollaan huolissaan vain kahdessa tämän seuranta-aineiston jutussa. Työperäisen maahanmuuton syitä ei myöskään juuri taustoiteta, lukuun otattamatta filippiiniläisten hoitajien rekrytointiin liittyvää tapausta, jonka yhteydessä myös aivovuoto nousee yhdeksi keskeiseksi teemaksi. (Ks. luku 3.)

Missä on ”vierastyöläisen” paikka?

Aineiston analyysissä on kiinnitetty huomiota myös siihen, millä tavoin jutuissa esiintyviä maahanmuuttajataustaisia henkilöitä nimetään⁷. Maahanmuutta-

7 Analyysi koskee kaikkia aineiston juttuja. (N=382)

jataustaisista henkilöistä mediassa käytetyt nimeämiset kertovat osaltaan siitä, millaiseen asemaan maahan muualta saapuneet mielletään osana yhteiskuntaa. Ne ovat sosiaalisia kategorisointoja, joiden kautta julkisuudessa ääneen pääsevät henkilöt käyttävät valtaansa nimetä ryhmiä ja henkilöitä, ja samalla he osoittavat näille henkilöille tietyn paikan ja aseman (Ks. Jenkins 1997, 133–169).

Puhetavoilla on merkitystä siinä, nähdäänkö maahan muualta muuttaneet henkilöt yksilöinä vai persoonattomien ulkomaalaisen tai maahanmuuttajan kategorioiden edustajina (Huttunen 2004, 201). Termi ”maahanmuuttaja” on alkanut arkikielessä ja mediassa määrittää hyvin heterogeenista ryhmää, jolla ei ole oikeastaan mitään muuta yhdistävää tekijää kuin ”ei-suomalaisuus” tai usein myös ”ei-länsimaalaisuus”. Maahanmuuttajuus määrittyykin juuri tällaisten negatiivien kautta ja keskeinen kysymys on tällöin se, voiko henkilö joskus lakata olemasta maahanmuuttaja. (Horsti 2005, 201.) Toisaalta yksi ”maahanmuuttaja”-termin erityinen piirre on se, että sen kautta on tavattu määrittää vain osa maahan muista maista muuttaneista henkilöistä, kuten jo raportin johdantoluvussa pohditaan. ”Maahanmuuttajasta” onkin syntynyt sosiaalinen kategorisointi, jolla joidenkin ihmisten elämässä voi olla hyvin konkreettista merkitystä. Kun mediassa rakennetaan esimerkiksi voimakkaasti kuvaa työttömyydestä kärsivistä ja eri syistä työvoimana ongelmallisista ”maahanmuuttajista”, saattaa myös käytännön työelämässä ja työhönotossa tähän kategoriaan kuuluvaksi ajateltu työnhakija tulla nähdyksi tällaisten mielikuvien läpi jo lähtökohtaisesti sopimattomana tai ei-toivottuna työntekijänä, jonka yksilöllisiä kykyjä, tietoja ja taitoja ei tunnisteta. (Huttunen 2004, 140–143.) Taulukossa 2.6. kaikki aineiston jutut on jaoteltu sen mukaan, onko niissä esiintyvien henkilöiden yhteydessä mainittu jokin yleinen kategoria, esimerkiksi maahanmuuttaja, tai määritelläänkö henkilö lähtömaansa, kansallisuutensa tai ”etnisyytensä” perusteella.

Taulukko 2.6. Jutussa esiintyvän henkilön nimeäminen tai kategorisointi. (N=382)

	N	%
Ulkomaalaiset, pakolaiset, maahanmuuttajat tms. kategoria	59	15,4
Nimetty maahanmuuttajaryhmä, kansallisuus, ”etnisyys”	186	48,7
Ei mainittua ryhmää	137	35,9
Yhteensä	382	100,0

Suurimmassa osassa aineiston juttuja niissä esiintyviä henkilöitä nimetään lähtömaan kansallisuuden tai etnisyyden kautta. Tällöin puhutaan esimerkiksi ”venäläisistä”, ”kurdimiehestä”, ”kiinalaisnaisesta”, ”kanadalaispelaajasta”, käytetään ilmauksia ”-syntyinen”, ”kotoisin oleva” tai viitataan ”juuriin”, ”taustaan”

ja ”*alkuperään*”. Ei ole syytä ajatella, että henkilön lähtömaata tai kansallisuutta ei missään tilanteissa tulisi mediassa mainita. Tällaisissa puhetavoissa on usein kuitenkin ongelmallista se, että kansallisuus tai etnisyyden nostetaan rutiininomaisesti yhdeksi tärkeimmistä henkilöä määrittävistä ominaisuuksista. Lisäksi tätä henkilön taustan yksittäistä piirrettä korostamalla rakennetaan kuvaa maailmasta, jossa jokaisella henkilöllä nähdään olevan oma luonnollinen paikkansa, ja ”maahanmuuttajuus” näyttäytyy tällöin eräänlaisena paikaltaan siirtymisenä ja väärässä paikassa olemisena (Ks. Malkki 1996). Maahanmuuttajat, samoin kuin heidän Suomessa syntyneet lapsensa, voivat siis asua ja tehdä töitä Suomessa, mutta he eivät silti ole Suomesta edes pitkäaikaisen ja pysyvän suunnitellun maassa elämisen jälkeen (Vrt. Brah 2007, 83). He eivät näin aivan kuulu sinne missä ovat, koska se ei ole heidän ”luonnollinen” paikkansa.

Samat ongelmat koskevat juttuja, joissa viitataan ulkomaalaisiin tai maahanmuuttajiin yhtenäisenä joukkona tai nimetään tiettyjä henkilöitä tällä tavoin. Tällaisia juttuja on alle viidesosa kaikista aineiston jutuista. Eniten käytetty ilmaus on näissä jutuissa ”*maahanmuuttaja*” (33 mainintaa) ja ”*ulkomaalainen*” tai ”*ulkomaalaistaustainen*” (10 mainintaa). Termi ”*maahanmuuttajataustainen*” esiintyi aineistossa vain yhden kerran. ”*Pakolaisista*”, ”*turvapaikanhakijoista*” tai ”*kiintiöpakolaisista*” puhutaan myös kymmenessä jutussa. Termiä ”*siirtolaiset*” käytetään ainoastaan Ranskaa, Britanniaa ja Ruotsia koskevissa ulkomaa-uutisissa. Vain yhdessä ilmeisesti humoristiseksi tarkoitettussa kolumnissa (KS 13.3.2008) käytetään selvästi kohdettaaan halventavaksi tulkittavaa ilmausta, kun ”*pizzakuskeihin*” kerrotaan ravintolapiireissä viitattavan termillä ”*karvaranne*” (Vrt. Raittila 2004, 210). Sari Pietikäisen (2000) analysoimissa vuosien 1985–1993 Helsingin Sanomien vähemmistöjä käsittelevissä jutuissa ”maahanmuuttaja” -termi oli käytössä vain 1,3 prosentissa juttuja, kun taas ”ulkomaalainen” -termi esiintyi 14,2 prosentissa ja ”pakolainen” peräti 21,6 prosentissa juttuja (em., 192). Termin ”maahanmuuttaja” käyttö näyttäisikin yleistyneen noista vuosista huomattavasti, kun taas puhe pakolaisuudesta ja pakolaisista näyttäisi käytetyn terminologian perusteella vähentyneen reilusti.

Erityisen kiinnostava tämän tutkimuksen näkökulmasta on kirjo ilmauksia, joilla viitataan maahanmuuttajiin nimenomaisesti työvoimana. ”*Ulkomaalaisen työvoiman*” ja ”*ulkomaalaisten työntekijöiden*” lisäksi puhutaan muutamissa jutuissa ”*siirtotyöläisistä*”, ”*kausityöläisistä*” ja ”*vierastyöläisistä*”. Ei ole yhdentekevää, mitä nimitystä Suomeen työtä tekemään muuttavista henkilöistä käytetään, koska myös nämä ilmaukset asemoivat tulijat varsin erilaisin tavoin. Termit siirto-, kausi- ja vierastyöläinen viittaavat kaikki ajatukseen, että työntekijät ovat maassa vain käymässä ja lähtevät pois työnsä tehtyään. Ne antavat kohteilleen roolin nimenomaan työvoimana, joka on tullut maahan tiettyä tarvetta

täyttämään. Muutamassa jutussa puhutaan myös ”*ammattitaitoisista työläisistä*” ja ”*ulkomaisista osajista*”, jotka tosin antavat kohteestaan yksilöllisemmän kuvan kiinnittäessään huomion saapuvien ihmisten tiettyihin ominaisuuksiin, mutta toisaalta pitävät yhtälailla sisällään ajatuksen Suomen tietynlaisesta työvoimantarpeesta ja juuri tietynlaisista maahanmuuttajista vastauksena tähän tarpeeseen.

Kategorioiden uudelleen nimeäminen ei todennäköisesti suoraan muuta valitsevaa todellisuutta ja hyviinkin uusiin termeihin tarttuu usein aikaisemmin käytettyjen termien kantamaa painolastia (Ks. Huttunen 2005, 121–134). On myös kiinnostava kysymys, millä tavoin työperäisyyden painottuminen maahanmuuttokirjoittelussa tulee vaikuttamaan termin ”maahanmuuttaja” saamiin merkityksiin. Toisaalta on kuitenkin myös tärkeää, että maahanmuuttajataustaiset henkilöt voivat esiintyä mediassa myös yksilöinä irrallaan ”maahanmuuttajan” -kategoriasta, tai ilman, että heidän aina ja kaikkialla on edustettava lähtömaataan. Tämän tutkimuksen tulosten valossa tämä näyttäisi myös yhä useammin olevan mahdollista. Tätä mahdollisuutta käsitellään lähemmin vielä seuraavassa alaluvussa.

Ei aina maahanmuuttaja

Aineistosta löytyy suuri määrä sellaisia juttuja, joissa henkilön maahanmuuttajataustaa ei nosteta erityiseksi aiheeksi. On merkittävää, että maahanmuuttajataustaiset ihmiset voivat olla esillä mediassa myös siten, että heidän toimintaansa ei määritellä esimerkiksi maahanmuuttajuuden, etnisyyden tai uskonnon kautta. Koko aineistossa on yhteensä 113 juttua, joissa esiintyy maahanmuuttajiksi tunnistettavissa olevia henkilöitä, mutta joissa ei käsitellä maahanmuuttoa. Suuri osa näistä jutuista on otettu aineistoon sillä perustella, että juttujen kuvituksessa tai niissä esiintyvien henkilöiden nimissä on jotakin, minkä perusteella heidät on mahdollista ajatella maahanmuuttajiksi. (Tähän liittyvistä ongelmista luvun alussa.) Näistä jutuista valtaosassa ei ole mainittu mitään henkilön maahanmuuttajataustaan viittaavaa. Neljäsosassa jutuista mainitaan esimerkiksi henkilön kansallisuus, mutta tälle ei jutun muussa sisällössä anneta erityistä merkitystä⁸. TV-aineistosta tällaisia juttuja löytyi yhteensä vain kolme, mutta on huomattava, että koska tv-aineisto kerättiin ohjelmatietojen perusteella, tällaisten juttujen nouseminen aineistoon on ollut hyvin sattumanvaraista. Urheilulähetyksiä ei televisiosta kerätty.

8 Esimerkiksi urheilu-uutisessa maininta, että kyseessä on ”tsekkipelaaja”.

Kaikista työtä koskevista jutuista yli 40 prosenttia on sellaisia, joissa henkilön maahanmuuttajatausta tulee esiin vain henkilön nimen, kuvan tai yksittäisen viittauksen kautta. Toisin sanoen maahanmuuttajien esiintyminen mediassa siten, että heidän maahanmuuttajataustansa ei nosteta esiin, näyttää olevan erityisen tyypillistä juuri työtä koskeville jutuille. Tärkeää on kuitenkin huomata, että valtaosa (66,7 %) kyseisistä jutuista on urheilujuttuja. Urheilujutuissa maahanmuuttajia kuvataan lähes poikkeuksetta työssään ja niissä pysähtytään vain suhteellisen harvoin pohtimaan urheilijoiden taustoja. Muissakin juttutyypeissä esiintyminen työntekijänä näyttäisi tarjoavan henkilölle todennäköisimmin mahdollisuuden esiintyä muussa kuin maahanmuuttajan roolissa. Lisäksi maahanmuuttajia työntekijöinä käsittelevissä jutuissa nämä henkilöt esiintyvät usein arkipäiväisessä, vastavuoroisessa ja tasa-arvoisessa kontaktissa muiden suomalaisten kanssa, mikä saattaa osaltaan auttaa koko yhteiskunnassa vallitsevien hierarkioiden, ennakkoluulojen ja stereotyypioiden purkamista (Ks. Raittila 2004, 203).

Lisäksi näistä jutuista lähes 40 prosentissa on keskeisenä puhujana maahanmuuttaja, usein joko asiantuntijana tai muuten haastateltavana. Eniten tällä tavoin puhujiksi päässeiden henkilöiden joukossa on urheiluvalmentajia, mutta lisäksi myös kaduilla ja kouluissa on haasteltu tavallisia ihmisiä, erityisesti nuoria ja toisaalta viranomaisasemassa olevia maahanmuuttajia. Yksi jutuista on maahanmuuttajan yleisöosastokirjoitus. Lisäksi aineistossa on kahdeksan juttua, joissa maahanmuuttajataustaiseksi arveltavissa oleva henkilö esiintyy ainoastaan kuvassa tai kuvamateriaalissa. Kuudessa näistä jutuista on kyse päiväkodissa tai koulussa kuvatusta materiaalista, jossa ”vaaleat ja tummat” lapset esiintyvät yhdessä hyvin arkipäiväisellä tavalla. Osaltaan tällaisten kuvien lähes rutiininomainen käyttö kertoo siitä, että maahanmuuttajien läsnäolo suomalaisessa yhteiskunnassa on alkanut näkyä yhä enemmän myös kuvajournalismissa.

Urheilujutuissa sankarin kotimaalla ei merkitystä

Urheilujournalismi keskittyy kuvaamaan suorituksia ja sille on tyypillistä urheilun sitominen omiin lähtökohtiinsa. Urheilua katsotaan jutuissa vain harvoin osana yhteiskuntaa tai muuta inhimillistä elämää. Varsinkin iltapäivälehtien urheilujutuille on kuitenkin tyypillistä, että ne pyrkivät nostamaan otteluista esiin jonkin yksityiskohdan tai yksittäisen pelaajan. (Pänkäläinen 1998, 7.) Ehdottomasti eniten mediassa esillä olleet yksittäiset maahanmuuttajat ovat jääkiekkjoukkue Jokerien ja Suomen jääkiekkomaajoukkueen päävalmentaja Doug Shedden ja Suomen jalkapallomaajoukkueen päävalmentaja Stuart Bax-

Kuva 2.2. Suomen jalkapallomaajoukkueen päävalmentaja Stuart Baxter haastateltavana. Yle TV1 Arto Nyberg 12.5.2008.

ter. Paitsi että heidät mainitaan tai heitä haastatellaan usein työhönsä liittyen, myös heitä koskevia henkilöjuttuja on aineistossa useita. Esimerkiksi yhdessä Helsingin Sanomien (12.5.2008) jutussa on haastateltu Doug Sheddenin siskoja heidän ajatuksistaan veljestään sekä Suomesta. Jutun kärjeksi on nostettu se, että siskot kannattavat Suomea maailmanmestaruuskisoissa.

Pelaajien ja valmentajien liikkuminen maasta toiseen on kiinteä osa nykyurheilua ja siten myös urheilujournalismia. Ulkomaisten ”vahvistusten” maassaololle ei urheilujutuissa esitetä erityisiä perusteluja, paitsi puheena heidän lahjoistaan. Näyttää olevan tietyllä tavalla itsestään selvää, että joukkueet rekrytoivat riveihinsä lahjakkaita yksilöitä eri maista, eikä urheilujutuissa olla kiinnostuneita esimerkiksi ilmiöön liittyvistä kansallisista tai globaaleista kysymyksenasetteluista.⁹ Tutkimuksessa esimerkiksi eri Afrikan maista tapahtuva jalkapallopelaajien rekrytointi Eurooppaan on nähty kolonialismin perinteen jatkeeksi siinä missä muukin lahjakkaiden työikäisten ihmisten virta köyhemmistä maista rikkaampiin (Esim. Darby, Akindes & Kirwin 2007). Epäanalyyttiseksi arvioitu urheilujournalismi (Pänkäläinen 1998, 7) ei kuitenkaan tällaisiin kysymyksiin puutu. Urheilu-uutiset osana työperäisen maahanmuuton koko mediakuvaa ovat kiinnostavia myös sikäli, että ne tuovat esille sen, mil-

⁹ Samantyyppiset asiat ja kysymyksenasettelut koskevat pitkälti myös kulttuurijournalismia ja kulttuurin ”huippuammattilaisten” esittämistä mediassa.

laiset henkilöt esitetään tervetulleimpina Suomeen. Kysymys on erityislahjoja tai -taitoja omaavista ihmisistä, jotka urheilusuoritustensa kautta lisäksi tuovat Suomelle kansallista mainetta ja kunniaa. Tällaisessa tilanteessa henkilön kansallisuudella ei halutakaan antaa suurta merkitystä. Ainoastaan silloin kun ulkomaiset pelaajat jäävät kiinni rikkeistä, etsitään syitä heidän ”ulkomaalaisuudesta”. Voittoja ja menestystä ei sen sijaan ”ulkoisteta” samalla tavoin (Vrt. Hokkanen 2006, 74):

Näissä [pelaajien kannabiskäryissä] kaikki olivat amerikkalaisia tai amerikkalaissyntyisiä pelaajia. En näe kannabista Korisliigassa erityisenä ongelmana, Lanki painotti. (Turun Sanomat 22.2.2008)

Yli puolessa (67 juttua) urheilu-uutisista ei mainita mitään erityistä kansallisuutta, ”etnisyyttä” tai kategoriaa, mutta toisaalta urheilujutuille on myös tyypillistä kertoa pelaajan kansallisuus tai käyttää pelaajien kansallisuuksiin tai lähtömaahan viittaavia termejä kuten, ”venäläismaalivahti”, ”kanadalaisvalmentaja”, ”amerikkalaispelaaja” tai ”tsekkitaluri”. Jutuista 45:ssä mainitaan jokin maa tai kansallisuus. Vain yhdessä jutussa pelaajia nimetään ”ulkomaalaisiksi” ja yhdessä jutussa ”vierastyöläisiksi”. Maahanmuuttajiksi pelaajia ei kutsuta yhdessäkään jutussa ja onkin varsin ilmeistä, ettei urheilujournalismissa ulkomaisia pelaajia myöskään mielletä maahanmuuttajiksi ainakaan siinä merkityksessä, mikä termille on muissa yhteyksissä rakentunut.

Yhteenvetoa

Työperäistä maahanmuuttoa, ulkomaista työvoimaa tai maahanmuuttajataus-
taisia työntekijöitä koskevia juttuja oli kaikista aineiston jutuista yli puolet. Työstä onkin tullut median maahanmuuttokeskustelussa keskeinen näkökulma. Maahanmuuttoa ja maahanmuuttajia koskevan keskustelun painopisteet näyttäisivät näin muutoinkin muuttuneen, sillä monet aikaisemmissa tutkimuksissa merkittäviksi todetut maahanmuuttoon liittyvät aiheet ovat vastaavasti menettäneet keskeisyytään. Tavalliseksi uudeksi juttutyyppiksi ovat nousseen muun muassa maahanmuuttajia työssä ja työntekijöinä kuvaavat jutut. Sen sijaan maahanmuuttajataustaisten henkilöiden työttömyydestä, työnhausta ja työllistamisestä kirjoitetaan aiempaa vähemmän.

Työhön liittyvissä jutuissa puhuvat ennen kaikkea maahanmuuttajataus-
taiset henkilöt potentiaaliset maahanmuuttajat itse. Varsin usein he pääsevät ääneen myös ilman, että heidän maahanmuuttajataustastaan tehdään erityistä

numeroa. Keskusteluun osallistuvat paljon myös yritysten, yhtymien ja urheiluseurojen edustajat. Sen sijaan silmiinpistävää on viranomaisten, poliittisten puolueiden ja erityisesti ammattiliittojen ja kuntien edustajien vähäinen rooli näiden juttujen keskeisinä puhujina. Esimerkiksi uusi maahanmuuttoministeri loistaa keskustelussa poissaolollaan ja myös muiden hallituksen edustajien näkymättömyys herättää kysymyksiä tilanteesta, jossa työperäisen maahanmuuton edistäminen on kirjattu hallitusohjelmaan. Toisaalta tiettyjen yksittäisten keskustelujen yhteydessä maahanmuuttoministeri Thors on keskeinen hahmo, kuten seuraavissa luvuissa tuodaan esiin.

Suomen työvoiman tarve määrittää keskustelua monella tavoin. Keskustelussa eniten esiintyvät ammattialat ja työtehtävät ovat samoja, joilla myös vallitsee suurin puute työvoimasta: rakennus-, hoito-, palvelu-, kuljetus- ja siivousala. Usein myös eri tahojen aktiiviset yritykset rekrytoida ulkomaista työvoimaa nousevat uutisiksi. Urheilu- ja kulttuurialoja lukuun ottamatta niin sanottuihin korkean statuksen tehtäviin rekrytoitavista henkilöistä puhutaan mediassa vain vähän. Työtä ja toisaalta kerjäläisyyttä koskevien juttujen määrän lisääntyessä myös julkinen debatti maahanmuuton puolesta ja vastaan näyttäisi lisääntyvän. Suomen työvoiman tarve on keskeinen puhetapoja ja esimerkiksi käytettyä terminologiaa määrittävä tekijä. Sen sijaan siirtolaisuusilmiötä (*migration*) kokonaisuudessaan valottavat maastamuuton syitä lähtömaissa taustoittavat jutut ovat harvinaisia. Määrällisen aineiston valossa työperäistä maahanmuuttoa tarkastellaankin lähes poikkeuksetta Suomen kansallisesta tai sitten esimerkiksi Etelä-Pohjanmaan alueellisesta näkökulmasta. (Vrt. seuraava luku.)

Urheilujuttujen rooli maahanmuuttajataustaisia henkilöitä suomalaisessa työelämässä kuvaavien juttujen joukossa on huomattava. Urheilussa ja muuallakin työelämässä niin sanotut valioyksilöt adoptoidaan mielellään ”omiksi”. Kiinnostavaa onkin se, että kun nimekkään jääkiekkovalmentajan perheenjäsenet halutaan esittää hyvin ”suomalaisina”, toivotaan toisissa jutuissa, että maahan työn perässä muuttajat jättäisivät perheensä kotimaahan. Romanian romanien tapaus osoittaa, että on myös ryhmiä, joita monet eivät toivota tervetulleiksi edes marjoja poimimaan. Vaikka urheilusivujen maahanmuuttajista ja heidän työstään kertovissa jutuissa on myös puutteensa ja ongelmansa, voitaisiin niistä myös oppia jotakin muun journalismin puolella. On tärkeää, että maahanmuuttajat voivat esiintyä mediassa myös siten, että lähtökohtana ei aina tarvitse olla heidän ei-suomalaisuutensa.

3. Filippiiniläishoitajien matka Suomeen – Journalististen tekstien ja internetkeskustelujen tarkastelua

Tutkimusjakson eli tammi-huhtikuun 2008 vilkkain työperäiseen maahanmuuttoon kiinnittyvä keskustelu koski suomalaisen hoiva- ja terveyspalveluyrityksen Esperi Care Oy:n suunnitelmaa rekrytoida Filippiineiltä sairaanhoitajia Suomeen. Keskustelua filippiiniläisten sairaanhoitajien ”tuonnista” oli käyty jo vuonna 2006 kokoomuspuolueen julkaistua raportin, jossa tätä ehdotettiin yhdeksi keinoksi edistää työperäistä maahanmuuttoa. Samassa yhteydessä kokoomus ehdotti myös Kanadan mallin mukaisen pisteytysjärjestelmän käyttöön ottamista, jolloin maahan pyrkivät ulkomaiset rankattaisiin ”toivottavuusjärjestykseen” muun muassa koulutuksen, kielitaidon, työkokemuksen ja iän perusteella. Hoitajien palkkaaminen Filippiineiltä nousi uudelleen puheenaiheeksi 11.9.2007, kun Ylen TV-uutiset kertoi Esperi Caren aikeesta palkata sata filippiiniläistä sairaanhoitajaa. Tuolloin Esperi Caren toimitusjohtaja Marja Aarnio-Isohanni perusteli suunnitelmaa uhkaavalla hoitajapulalla.

Tässä luvussa on analysoitu vuoden 2008 alussa filippiiniläisten hoitajien rekrytoimista koskenutta keskustelua. Keskustelua on kerätty sekä sanomalehdistä että televisiosta, ja lisäksi on koottu analysoitujen mediatekstien nostattamia kansalaiskeskusteluja useilta erityyppisiltä internetin keskustelupalstoilta (Ks. liite 2.). Analyysissä on sovellettu Karina Horstin (2003, 2005) käyttämää ja kehittelemää analyysimallia, jonka avulla hän on tarkastellut muun muassa turvapaikanhakua koskenutta mediakeskustelua. Vaikka nämä keskustelut lähtökohdiltaan ovatkin erilaiset, on journalismille ja yhteiskunnalliselle keskustelulle laajemmin tyypillistä tietty jatkuvuus. Aiemmat maahanmuuttoa koskeneet keskustelut ovat mukana luomassa puitteita myös tässä analysoidulle keskustelulle (em. 44). Kuten jo raportin johdantoluvussa todettiin, Suomessa maahanmuuttokeskustelua on käyty aikaisemmin juuri pakolaisuuden, turva-

paikanhaun ja ”monikulttuurisuuden” konteksteissa, eikä juurikaan työperäisyyden näkökulmasta.

Analyysissa tarkastellaan journalistissa teksteissä esiintyneitä kehyksiä, jotka rakentuvat käytetystä kuvaamisen tavasta sekä perustelun ja argumentaation keinoista. Kehykset rajaavat sitä, mitä seikkoja tapauksen ympärillä nostetaan keskusteluun ja sitä, millä tavoin aiheesta puhutaan. Lisäksi ne luovat puitteet myös sille, mistä asioista aiheen yhteydessä ei puhuta. Argumentaatiokeinoja eritellään tarkastelemalla sitä, miten käydyssä keskustelussa määritellään ja tuodaan esiin tapaukseen liittyviä ongelmia, ilmiöiden syitä ja erilaisia ratkaisuvaihtoehtoja. Erityisesti huomiota kiinnitetään siihen, millaisia näkökulmia, lähteitä, sanoja ja nimeämisiä, kielellisiä keinoja ja visuaalisia kuvia jutuissa käytetään. Tarkastelu kohdistuu siis jutun toimittaneen toimittajan tekemiin valintoihin, jotka luovat kehyksen jutulle ja laajemmalle keskustelulle. Myös jutuissa haastateltavien ihmisten puhe liittyy journalistisiin valintoihin, koska toimittaja yleensä päättää siitä, ketkä jutuissa pääsevät puhujiksi. On syytä huomata, että tällaisissa valinnoissa saattaa olla paljon kyse tiedostamattomasta prosessista, johon vaikuttavat juttuja tuottavia toimittajia ympäröivä yhteiskunta, sen kulttuuri sekä esimerkiksi journalistien ammattikäytännöt ja rutiinit. Toimittajat myös kohtaavat jatkuvasti monien toimijoiden tuottamia kehyksiä ja tulkitsevat niitä. Ympäröivä sosio-kulttuurinen konteksti vaikuttaa siis journalismiin, mutta toisaalta journalismi samalla osallistuu tämän kontekstin rakentamiseen. (Ks. Horsti 2005, 69–71.)

Yksittäisten juttujen ei analyysissä odoteta asettuvan yhden yksittäisen kehyksen sisään, vaan eri kehykset saattavat esiintyvät samojen juttujen sisällä eri painotuksin. Myös jutun lajityypillä on tässä suuri merkitys muun muassa siksi, että toisissa lajityypeissä (esim. reportaasi ja keskusteluohjelma) puhujia on enemmän, mikä usein tuo mukanaan moniäänisyyttä. Kiinnostavaa tässä keskustelussa onkin, että laajan keskustelun aiheesta avasivat nimenomaan kaksi reportaasia (HS 20.1.2008 ja Yle Ulkolinja 13.2.2008), mikä on saattanut monipuolistaa tapauksen kehystämistä. Reportaasit keskustelun kehysten ”ensisijaisina määrittäjinä” (Ks. Hall ym. 1978, 57–60) ovat muillakin tavoin saattaneet tehdä käydyssä keskustelun kokonaisuudesta moniulotteisemman. Toisaalta kyseisen tapauksen käsittelyä on edeltänyt laaja keskustelu esimerkiksi työvoimapulasta ja hallituksen omaksumasta maahanmuuttopolitiikasta, joka rajaa tapauksen kehystämistä.

Tapauksen kulku

Helsingin Sanomat julkaisi 20.1.2008 Sunnuntai-sivuillaan reportaasin Filippiineiltä Iloilon saarelta, jonne hoitajien rekrytointi on keskittynyt. Jutussa haastateltiin muun muassa iloistolaisia sairaanhoitajia ja sairaanhoitajaopiskelijoita, paikallisia viranomaisia ja Iloiloon toimintaansa suunnanneen suomalaisen työvoiman välitysfirma Opteamin varatoimitusjohtajaa Mika Eskolaa. Siinä esiteltiin saarelta ulkomaille lähdössä olevia sairaanhoitajia, näiden perheitä ja elämäntilanteita, kerrottiin Filippiinien sisäisistä ongelmista sekä Iloilon sairaanhoitajakoulutuksen suuresta määrästä. Lyhyesti viitattiin myös Filippiinien oman terveydenhuollon heikkoon tilaan. Juttu nostatti laajan keskustelun pait-si Helsingin Sanomien omilla internetsivuilla, myös useita keskusteluserjoja muilla keskustelupalstoilla (Suomi24.fi, foorumi.hoitajat.net).

Helsingin Sanomien jutussa Opteamin Mika Eskola vakuutti, ettei hänen firmansa periaatteellisista syistä peri rekrytoitavilta välitysmaksuja, jotka ovat olleet merkittävä ongelma filippiiniläisten työnhakijoiden näkökulmasta. Kuitenkin Ylen TV-uutiset (10.2.2008) ja Ylen Ulkolinja-ohjelma reportaasissaan ”*Vientituotteena hoitajat*” (13.2.2008) nostivat esiin sen, että Opteamin käyttämä filippiiniläinen yhteistyökumppani oli perinyt myös Suomeen rekrytoituilta hoitajilta näitä ”*laittomia välityspalkkioita*”. Tämä tieto julkaistiin myös monien sanomalehtien internetsivuilla. Tämäkin uutinen nostatti jonkin verran keskustelua internetissä (mm. ess.fi, foorumi.hoitajat.net, tukiasema.net.). Sunnuntai-sivujen reportaasia ja Ulkolinja-reportaasia voi monella tapaa pitää käydyin mediakeskustelun avainjuttuina, joista monet tapausta myöhemmin rajanneet kehykset nousivat.

Ilta-lehti julkaisi (15.2.2008) mielipidekirjoituksen otsikolla ”*Moraaliton-ta tuoda Filippiineiltä hoitajia*”, jossa hoitajapula paikannettiin suomalaisten hoitajien liian pieniin palkkoihin ja viitattiin lyhyesti myös niin kutsutun aivovuodon edistämisen moraalittomuuteen. Samana päivänä Ilta-lehti julkaisi nettisivuillaan STT:n uutisen, jossa kerrottiin maahanmuuttoministeri Astrid Thorsin kommentoineen asiaa, ja todenneen, että paras tapa kompensoida mahdollista aivovuotoa olisi koulutusyhteistyö maiden välillä. Jutussa myös terveys- ja sosiaalialan ammattijärjestö Tehyn edustaja vetosi Ulkolinjan reportaasissa esiin nousseisiin ongelmiin. (Uutinen julkaistiin myös Ilta-lehden verkkosivuilla 15.2.2008 ja Turun Sanomissa 16.2.2008.) Turun Sanomat palasi aiheeseen vielä seuraavassa kuussa (22.3.2008) julkaisemassaan uutisessa, jossa se taustoitti Filippiinien maastamuuttopolitiikkaa sitomatta aihetta erikseen Suomeen.

Helsingin Sanomat viittasi filippiiniläisiin hoitajien tapaukseen hoitajapulaa käsitelleessä pääkirjoituksessaan 26.3.2008, joka ei juuri nostattanut keskustelua. Uudelleen aihe nousi esiin, kun Ylen A-talk -ohjelman ”*Töitä vai kenkää ulkomaalaisille*” -aiheista keskustelua alustettiin tapaukseen viitaten. Ohjelmassa keskustelemassa olivat maahanmuuttoministeri Astrid Thors, ulkomaankauppa- ja teollisuusministeri Paavo Väyrynen, Elinkeinoelämän keskusliiton asiantuntija Riitta Wärn sekä omasta työsyryntäkokemuksestaan kertomassa ollut insinööri Shirin Namiq. A-talkin internetsivujen keskustelupalstalla ohjelma herätti useita lyhyitä keskustelunavauksia.

Välityspalkkioihin liittyneistä vaikeuksista huolimatta MTV3:n kymmenen uutiset kertoi 22.4.2008 ”*ensimmäisten*” kahdeksan sairaanhoitajan saapuneen Suomeen. Näiden kahdeksan hoitajan maahantulo uutisoitiin seuraavana päivänä myös Ilta-Sanomien nettisivuilla, ja hoitajien ensimmäisistä päivistä Suomessa kerrottiin lisäksi Helsingin Sanomien Kaupunki-sivuilla 26.4.2008 otsikolla ”*Filippiiniläiset sairaanhoitajat tulivat Suomeen jäädäkseen*”. Tämä juttu nostatti lehden internetsivuilla pitkän keskustelun, joka on tässä tapaustutkimuksessa viimeinen analysoitu aineisto. Itse tarina tuskin kuitenkaan päättyi tähän, koska Espero Caren aikeissa on palkata hoitajia Filippiineiltä tulevaisuudessa lisää ja median kiinnostus ”*tuontihoitajia*” kohtaan on ollut suurta. Tuolijoiden näkökulmasta asiaa kuvaa hyvin vasta maahan tulleen hoitaja Helen Donesan hämmentynyt kommentti Helsingin Sanomissa (26.4.2008): ”*Minä olen ihan tavallinen ihminen, mutta täällä minun kuvani on ollut jo lehdessä*”.

Journalististen tekstien kehukset

Kehysten erittely tekstistä edellyttää tulkintaa, eikä se aina ole yksiselitteistä. Perusongelmaksi on nähty sen määrittely, onko kehysesä luokiteltu ilmiö varsinainen kehyses vai teema (Horsti 2005, 51). Horstia (em.) mukaillen määrittään tässä yleiseksi teemaksi maahanmuutto, joka määrittää kaikkia aiheesta käytyjä keskusteluja. Tässä aineistossa maahanmuuttoteemaa kehystetään filippiiniläisten sairaanhoitajien tapauksen kontekstissa. Tapaukseen liittyvistä journalistisista teksteistä koostuvasta aineistosta on tässä eritelty viisi kehysesä erityispiirteidensä, käytettyjen argumenttien, kielikuvien ja kuvamateriaalin perusteella. Kehystämisen tavoissa ja niihin sisältyvissä argumentaation tavoissa on erotettavissa kaksi linjaa sen mukaan, suhtaudutaanko hoitajien ja yleisemmin ulkomaisen työvoiman rekrytointiin ja saapumiseen maahan enemmän ratkaisuna vai ongelmana. Toisaalta kehysten välillä on eroa myös siinä, lähestytäänkö niissä aihetta kansallisesta vai globaalista näkökulmasta.

Työvoiman tarve ja tuonti -kehyksessä Suomea uhkaava työvoimapula esitetään kyseenalaistamattomana faktana, johon yhtenä ratkaisuna nähdään työmarkkinoiden tarpeista lähtevä työvoiman ”tuonti” ulkomailta. Sekä tarpeesta että tuonnista kerrottaessa korostetaan lukuja ja määriä ja vedotaan tutkittuun tietoon.

Toisena voidaan erottaa **filippiiniläiset hyvinä maahanmuuttajina** esittävä kehys. Missään jutussa filippiiniläisiin ei liitetä negatiivisia määreitä, mutta erityisesti kahdessa Helsingin Sanomien jutussa filippiiniläisiä kuvataan hyvin positiivisin sanakääntein, kielikuvin ja adjektiivein ja myös käytetty kuvamateriaali kertoo samaa viestiä.

Kolmas Suomen **maahanmuuttopolitiikan hallinnan puutteisiin** keskittyvä kehys nousee esiin ensi kertaa 26.3.2008 julkaistussa Helsingin Sanomien pääkirjoituksessa. Tälle puheelle tyypillistä on vallitsevan maahanmuuttopolitiikan ja itse työvoimapulan kyseenalaistaminen sekä vaihtoehtojen esittäminen maahanmuutolle. Ongelmia ei paikallisteta juuri filippiiniläisiin hoitajiin, mutta nämä mainitaan työperäistä maahanmuuttoa poliittisena linjana kritisoivan puheen lomassa.

Elintasosiirtolaisuus-kehys rakentuu toistuvasta tavasta kuvata Filippiinien ja Suomen yhteiskuntia rinnan. Filippiinit kuvataan tällöin kriisien hallitsemana kehitysmaana, josta kaikki kynnelle kykenevät pyrkivät pois. Suomi näyttäytyy tässä vertailussa järjestyksen ja mahdollisuuksien maana. Tässä kehyksessä keskeistä on myös maiden elintaso- ja palkkaerojen korostuminen, jolloin raha esitetään sairaanhoitajien keskeisenä ja yleensä ainoana motiivina lähtöön. Olennaista on toisaalta suomalaisten rekrytoijien suurisuuntaisista suunnitelmista ja toisaalta Filippiinien suuren väestömäärän ja jo lähteneiden tai lähtöhalukkaiden hoitajien määristä kertominen suurin luvuin ja numeroin.

Lopulta joka ikisessä jutussa tavalla tai toisella esiin nouseva kehys on hoitajien **rekrytoinnin eettisyyden** kyseenalaistaminen. Ongelmallisena nähdään sekä kehitysmaita riistävä aivovuoto että suomalaisfirman välillisesti perimät välitysmaksut. Myös koko keskustelua leimanneen ”työvoiman vienti ja tuonti”-puheen kritiikin voi katsoa asettuvan tämän kehyksen sisälle.

Kehys 1: Työvoiman tarve ja tuonti

Työvoiman tarvetta koskevalle mediapuheelle on tyypillistä, että ”uhkaava” työvoimapula esitetään jutuissa faktana, jolla perustellaan toimet ulkomaisen työvoiman rekrytoimiseksi ja ”tuomiseksi” maahan. Esimerkiksi Helsingin Sanomien Sunnuntai-sivujen reportaasissa (20.1.2008) haastateltu suomalaisen työvoiman välitysfirman varatoimitusjohtaja vetoaa tutkittuun tietoon:

”Suomen oma työvoima ei tule riittämään avoimiin työpaikkoihin. Tilastot osoittavat sen. Monilla aloilla on jo nyt akuutti työvoimapula”, sanoo Opteamin varatoimitusjohtaja Mika Eskola. Opteamille kyse on liiketoiminnasta, mutta Eskola puhuu suurellessti ”Suomen pelastamisesta”. Kymmenen seuraavan vuoden aikana eläkkeelle jää yli 700 000 suomalaista. Eskolan mukaan ”työperäisen maahanmuuton” edistäminen on ainoa tapa pitää maa pyörimässä. (HS 20.1.2008)

Puhe- ja ajattelutapana ulkomaisen työvoiman tarpeeseen vetoaminen on suhteellisen tuore. Vielä vuonna 2000 tehdyssä tutkimuksessa haastatellut työn-tekijä- ja työnantajajärjestöjen edustajat kertoivat, ettei työvoimapula ollut pakkottanut heitä, viranomaisia tai poliitikkojakaan visioimaan, saati toimimaan työvoiman houkuttelemiseksi maan rajojen ulkopuolelta. Haastateltavien puheesta ei tuolloin välittynyt mitään johdonmukaista linjaa suhteessa ulkomaiseen työvoimaan, vaan keskustelut pyörivät toimijoille kertyneiden hajanaisten kokemusten ympärillä. Yleisesti jaettiin periaate ”kotimainen työvoima ensin” ja erityisesti työntantajärjestöille kysymys työvoiman saatavuudesta ja ajatus ulkomaisesta työvoimasta ja työvoiman rekrytoimisesta ulkomailta tuntui vieraalta. (Forsander 2000, 181.)

Kuten ensimmäisessä luvussa todettiin, sekä Suomessa että muualla Euroopassa on 2000-luvulla tapahtunut merkittävä muutos suhtautumisessa työperäiseen maahanmuuttoon, ja voimassa olevassa hallituksen maahanmuuttopoliittisessa ohjelmassa on asetettu tavoitteeksi sen aktiivinen edistäminen. Työvoiman tarpeeseen vetoaminen onkin erityisesti poliittisten päättäjien ja elinkeinoelämän retoriikkaa. Työvoimapulasta on tullut myös esimerkiksi uutistoimitusten vakioretoriikkaa, ja siihen viitataan usein rutiininomaisesti työperäistä maahanmuuttoa käsittelevien juttujen yhteydessä. Uutisgenrelle on ominaista objektiivisiksi, puolueettomiksi ja luotettaviksi miellettyihin viranomaislähteisiin ja muihin ”eliittilähteisiin” tukeutuminen (Luostarinen 1994, 44; Horsti 2005, 54, 58; Hall 1978, 58). Hallituksen edustajien ja viranomaisten toistellussa tutkimus- ja tilastotietoja työvoimapulasta, kehys on vakiinnuttanut asemansa myös uutisjournalismissa.

Hoivayritys värvää hoitajapulaan sata ulkomaista sairaanhoitajaa (HS 12.9.2007)

Suomalaistakin työvoimapulaa aiotaan paikata filippiiniläisillä. (Yle TV1 uutiset 10.2.2008)

Hoitajapulaa ei hoideta työtavoista kinaamalla (HS pääkirjoitus 26.3.2006)

Erityisen ahkerasti ulkomaisen työvoiman tarpeesta on puhunut maahanmuuttoministeri Astrid Thors (Vrt. luku 2.). Filippiiniläisiä hoitajia koskevassa keskustelussa hän on puhujana neljässä jutussa. Esimerkiksi Ylen A-talk -keskusteluohjelmassa (10.4.2008) hän joutuu puolustamaan maahanmuuttopoliittista linjaansa ja omia toimiaan saman hallituksen ulkomaakauppaministeri Paavo Väyrysen esittämää kritiikkiä vastaan. Argumentaatioissaan hänkin vetoaa useaan otteeseen työvoimapulaa koskevaan tutkimustietoon ja tilastoihin:

Thors: A, kun on sellainen tutkimus, joka Työvoima 2025, joka totesi, että meidän työmarkkinoilta poistuu 400 enemmän henkilöitä kuin mitä nuoria tulee työmarkkinoille. Ja tästä neljästä sadasta arvioitiin siinä tilanteessa, mä käytän nyt yhtenä esimerkkinä, en väitä että tämä luku on oikea, niin tästä vajauksesta noin sata tuhatta korvattaisiin tänne tulijoilla. On siis erittäin tärkeää, että teemme pidempää työuraa, että emme eläköidy nopeasti. Sit katsottiin, että miten paljon saadaan esimerkiksi täällä asuvia ulkomaalaistaustaisia enemmän töihin, niin sanottu potentiaali on sen mukaan 5000. Nämä ovat niinku suuruusluvut. Sen lisäksi, valitan Paavo, että tuota sinun pyynnöstä tämä keskustelu siirrettiin, mutta meillä taustallahan on tarkat kirjaukset hallitusohjelmassa ja edellisen hallituksen muun muassa maahanmuuttopoliittinen ohjelma. [...] (Yle TV1 A-talk 10.4.2008)

Samassa ohjelmassa myös Elinkeinoelämän keskusliiton (EK) asiantuntija Riitta Wörn toteaa työvoimapulan olevan kiistämätön tosiasia, jota helpottamaan on yhtenä keinona pyrittävä lisäämään ”työperustaista maahanmuuttoa”. Myös hän vetoaa asiassa EK:n omaan tutkimukseen. Wörn kuitenkin katsoo, että työvoiman rekrytointi Suomeen ei tule olemaan helppoa:

Wörn: No mä kyllä näkisin, että haaveet edes että Suomeen saataisiin mitään laajamittaista, niin ne jää haaveeksi. Eli Suomi ei ole mitenkään houkutteleva maa, me ollaan täällä kauheen pohjoisessa ja meillä on aika korkea veroaste ja sitten mikä on iso ongelma niin on tää meidän asuntopolitiikka. (em.)

Pelko siitä, että Suomi ei ole maahanmuuttomaana ole tarpeeksi houkutteleva, on kyseessä olevan kehyksen sisällä ainoa selkeästi esitetty ongelmakohta työperäisen maahanmuuton tiellä. Myös kuvamateriaalin tasolla tätä ”Suomi ei houkutteleva” -ajatusta tuodaan esiin muun muassa Ylen Ulkolinja-reportaasissa (13.2.2008), jossa toistuvasti kuvataan Suomen synkkää ja loskaista talvea. Ulkolinjassa tosin karun totuuden uskotaan paljastuvan filippiiniläisille hoitajille vasta näiden saavuttua maahan.

Ministeri Thors ajaa puheessaan poliittista linjaa, jonka mukaan työn perässä Suomeen muuttavat ovat oikeutettuja tuomaan mukanaan myös perheensä. Tässä puhetavassa maahan muuttavat ihmiset tulevat tiettyssä määrin nähdyiksi suhteessa omaan sosiaalista historiaansa ja aiempaan elämäänsä, mutta toisaalta he silti edustavat ennen kaikkea työvoimaa. A-talk keskustelun toimittaja taas viittaa maahan työn takia muuttaviin ihmisiin heidät eläimiin (Vrt. Santa Ana 1999) tai tavaroihin rinnastavalla ja tässä mielessä halventavalla pronomi-nilla ”ne”:

Toimittaja: *Mutta haluatko, että ne tulee tänne perheiden kanssa?*

Thors: *Moni haluaa, että...*

Toimittaja: *Haluatko sinä?*

Thors: *Saanko sanoa, saanko sanoa mistä... Esimerkiksi hyvä työnantaja, kun hän lähtee rekrytoimaan henkilöitä, ottamaan työhön, niin hän haluaa satsata siihen henkilöön, saada pysyvää työläisen. Ja henkilö usein viihtyy pysyvästi paremmin, jos hän tulee perheineen. Mielestäni meidän lainsäädännön lähtökohta on se, että tänne tulija, jos hän pystyy elättämään perheensä, niin hän saa valita haluaako hän ottaa perheensä tänne vai ei. (Yle TV1 A-talk 10.4.2008)*

Aineiston ensimmäisessä uutisessa (HS 12.9.2007) puhutaan vielä hoitajien värväämisestä, mutta Helsingin Sanomien reportaasissa (20.1.2008) käytetään toistuvasti sellaisia metaforia kuin hoitajien ”tuonti”, ”tehtailu” ja ”tuottaminen”. Samoja metaforia käytetään myös pian Helsingin Sanomien jutun jälkeen lähetetyssä Ulkolinja-reportaasissa (”*Vientituotteena hoitajat*”, 13.2.2008). Metaforilla on keskeinen rooli siinä, miten todellisuus jäsentyy ihmisille kielen kautta, koska ne tuottavat erilaisia tulkintoja kohteestaan (Lehtonen 1998, 42). Horsti (2005, 74) painottaa metaforien seurauksia tuottavaa luonnetta ja poliittista voimaa. Vastaava epähuomaani kielenkäyttö on ollut tyyppillistä myös esimerkiksi turvapaikanhakijoita koskeneelle puheelle (em. 87). Tässä analysoitujen juttujen toimittajat ovat ilmeisesti omaksuneet puhettavan Filippiinien hallinnon käyttämästä retoriikasta, jossa se kutsuu maasta muuttavia hoitajia ”*vientituotteekseen*”, kuten filippiiniläisen ”*huippusairaanhoidon-opiston*” hallintojohtajakin:

Esguerra sanoo filippiiniläisten hoitajien olevan tällä hetkellä maan tärkein vientituote, ja kansainvälinen kysyntä vaan kasvaa. (TS 22.3.2008)

Reportaasien toimittajat pyrkivät mahdollisesti käyttämään retoriikkaa eräällä tavoin ironisesti. Toimittajat olettavat, että yleisö pystyy lukemaan hei-

Kuva 3.2. Astrid Thors: "...lähdetään edelleen siitä, että työmarkkinoiden tarpeet ratkaisevat..." Yle TV1 A-talk 10.4.2008.

dän kritiikkinsä kyseistä puhetapaa kohtaan "rivien välistä". Ironia on kuitenkin puhetapana journalistisissa teksteissä ongelmallinen sikäli, että se on aina sidoksissa yleisön tulkinnallisiin valmiuksiin (Lehtonen 1998, 141). Mikään ei takaa, että lukijat ja katsojat tulkitsevat reportaaseissa käytetyn puhetavan toimittajien mahdollisesti tarkoittamalla tavalla. Nämä reportaasit ovat joka tapauksessa määrittämässä puhetapaa, jossa filippiiniläisiin hoitajiin ryhdytään viittaamaan sellaisilla ilmauksilla kuin "*tuontisairaanhoitajat*" (esim. TS 11.2.2008). "Tuonti" -metafora kantaakin läpi koko aineiston.

Osaltaan tätä esineellistävää puhetapaa, jossa sairaanhoitajat esitetään jonkinlaisina hyödykkeinä tai tuotteina, tukee useissa jutuissa toistunut kuvamateriaali, jossa esiintyy suuria hoitajaryhmiä tai muita suuria ihmisjoukkoja Filippiineillä. Tämä luo osaltaan kuvaa rajattomasta työvoimareservistä, josta Suomi voi ammentaa itselleen parhaiten sopivat työntekijät. Asiaa katsotaan vahvasti kansallisesta näkökulmasta ja olennaista on näin ollen se, mitä Suomi haluaa ja tarvitsee. Suomen tarpeet rinnastuva puhetavassa työvoimapulasta kärsivän yrity maailman tarpeisiin: kansakunnan vauraus koskettaa kaikkia suomalaisia ja kansallinen etu siis edellyttää toimia yritysten tarpeisiin vastaamiseksi (Vrt. Alasuutari & Ruuska 1999, 77–79). Maahanmuuttoministeri Thorsin retorikassa ja poliittisissa linjauksissa "*työmarkkinoiden tarpeet*" näyttävätkin olevan keskeinen työperäistä maahanmuuttoa ohjaava tekijä:

Thors: *Saanko tota siis jatkaa, tämä mikä on meillä mun mielestä aivan selvästi todettua, että se on työmarkkinoiden tarpeet, jotka ratkaisee, että ei kiintöjärjestelmää meillä.*

Toimittaja: *Mikä se tarve on? Sata tuhatta?*

Thors: *Se, se on tota, Riitta, Riitta, Riitta voi myöskin arvioida tätä. Se riippuu...*

Toimittaja: *Mutta eikö hallituksessa ole tästä puhuttu?*

Thors: *Tässä on erilaisia arvioita ja kaikki oikeat asiantuntijat sanovat, että tämä riippuu taloudellisesta toimeliaisuudesta. Miten me voimme ratkaista tämän muilla, muilla keinoin. Mut periaate on se, että kukaan ei ole asettamassa kiintiöitä. Ja käytännössä me näemme, että yritykset, alueet haluavat tehdä yhteistyötä. Se on hyvin paljon nyt yrityksistä ja alueista lähtöisin. (Yle TV1 A-talk, 10.4.2008)*

Kehys 2: Filippiiniläiset hyvinä maahanmuuttajina

Medialla on keskeinen rooli myös sen määrittelemisessä, ketkä ovat hyviä maahanmuuttajia – ja ketkä eivät tätä ole (Horsti 2003, 52). Erityistä suhteessa muuta maahanmuuttoa koskevaan kirjoitteluun (Ks. luku 2.) on filippiiniläisten hoitajien tapauksessa se, että jutuissa haastatellaan lukuisia Suomeen muuttoa harkitsevia filippiiniläisiä jo kotimaassaan ja taustoitettiin näin maastamuuton syitä. Tätä selittää osin keskustelun aloittaneiden reportaasien lajityypin ominaispiirteet. Reportaaseja on useimmiten käytetty juuri tavallisten ihmisten elämän kuvaamiseen ja niihin liittyy usein myös pyrkimys elämyksellisyyteen (Nousiainen 1998, 118). Reportaasi voi siis olla uutisjuttua huomattavasti henkilökohtaisempi ja tunnepitoisempi. Myös hoitajien maastamuuton syitä taustoitetaan näissä ensimmäisissä jutuissa harvinaisen perusteellisesti (Vrt. Horsti 2003).

Filippiiniläiset hoitajat määritellään jutusta toiseen hyvin positiivisesti. Positiivisuudestaan huolimatta kehys ei ole aivan ongelmaton. Kehyksen ensimmäisenä määrittäjänä voi pitää hoivapalveluyritys Esperin Caren toimitusjohtaja Marja Aarnio-Ylihannia. Hän perustelee syitä rekrytoinnin suuntaamiseen juuri Filippiineille paitsi käytännöllisillä, myös kulttuurisilla ja geneettisillä syillä:

Koska siellä [Filippiineillä] koulutetaan sairaanhoitajia yli oman tarpeen, koska maan toinen virallinen kieli on englanti ja koska filippiiniläisillä on vanhus-ten kunnioitus ja palvelukulttuuri jo geneeissä. (HS 12.9.2007)

Saman ajatuksen hän toistaa Ylen uutislähetyksessä (10.2.2008), josta osa esitetään myös Ulkolinjan reportaasissa (13.2.2008). Vielä aineiston viimeisessä Helsingin Sanomien jutussakin (26.4.2006) Aarnio-Hanni pääsee kertomaan pitävänsä juuri *”ikivanhaa palvelukulttuuria”* tärkeimpänä kriteerinä Filippiinien valinnalle kohdemaaksi. Puhetapa on ylistävä, mutta se asettaa kyseiset hoitajat ja filippiiniläisen kulttuurin ylipäättään jalustalle, jota määrittää eräänlainen *”vieraan ihailu”* (Löytty 2005, 180). Se pitää sisällään ajatuksen etnisesti puhtaista, suljetuista ja traditionaalisista *”kulttuureista”*, jotka ikään kuin vasta äskettäin ovat joutuneet tekemisiin modernin maailman kanssa (Hall 1999, 65; Said 2007, 33). Näin myös puheena olevat ihmiset tulevat nähdyiksi puhtaan, traditionaalisen ja sellaisena eksoottisen kulttuurin edustajiksi ja näin *”toisiksi”* suhteessa moderniin länsimaalaisuuteen. Kulttuurin ja genetiikan samaistaminen tekee näistä piirteistä luonnollisia, olemuksellisia ja sellaisina muuttumattomia (Hall 1999, 169).

Kiinnostava on myös Barbara Ehrenreichin ja Arlie Russell Hochschildin (2002, 11–12) metaforinen vertaus, jossa traditionaalinen sukupuolten välinen työnjako perheessä rinnastetaan köyhien ja rikkaiden maiden keskinäiseen suhteeseen: siinä missä rikas pohjoinen nähdään hemmoteltavana ja kotitöihin kykenemättömänä, mielletään köyhä etelä kuin luoduksi hoivaamaan, huoltamaan ja palvelemaan.

Filippiineillä on huomattu, että rikkaissa maissa ihmiset eivät enää hoida toisiaan. Sairaiden, vanhusten ja vammaisten hoitajista on pulaa ikääntyvissä teollisuusmaissa Australiasta Saksaan. Niinpä Iloilo tehtailee hoitajia koko maailmalle. (HS 20.1.2008)

Erityisesti Helsingin Sanomien reportaasissa, mutta myös useissa muissa jutuissa, filippiiniläisiä kuvataan huomattavan positiivisin sanakääntein ja adjektiivein: he ovat iloisia, kohteliaita, sydämellisiä, energisiä, teräviä ja hauskoja.

Iloilossa on paljon nauravia ihmisiä. (HS 20.1.2008)

Filippiiniläishoitajat ovat niin suosittuja myös siksi, että he tekevät aina työnsä hymysuin. (TS 22.2.2008)

Myös lehtikuvien representaatiot alleviivaavat tätä mielikuvaa esimerkiksi esittäessään kuvia vieraanvaraisesti toimittajalle ja kuvaajalle hymyilevistä filippiiniläisperheistä. Eniten toistuva kuva-aihe ovat iloisesti luokkahuoneessa hymyilevät nuoret sairaanhoitajaopiskelijat puhtaan valkoisissa kauluspaidois-

saan. Heidän kauttaan määritetty eräänlainen ”hyvän maahanmuuttajan” -ideaalityyppi. Filippiiniläiset esitetään vaatimattomina, nöyrinä maahanmuuttajina, jotka ovat kiitollisia saadessaan tulla tekemään Suomeen hoitotyötä, jota suomalaiset itse eivät enää halua tehdä. Kuva eroaa suuresti esimerkiksi siitä, millä tavoin media määritteli Horstin (2003) analysoimassa romaniturvapaikanhakijoita koskeneessa keskustelussa nämä Suomeen tulleet ihmiset laiskuu- den ja uhkaavuuden kautta. Samoin vuonna 2008 käydyssä keskustelussa ”romanikerjäläisistä” maahan tulijat määritettiin lähtökohtaisesti ei-toivotuiksi ja työvoiman ulkopuolelle jo ”kulttuurisista” syistä kuuluviksi (Ks. luku 2.).

Useimmissa jutuissa tuodaan esiin, että kyseessä ovat ”*koulutetut terveydenhuoltoalan ammattilaiset*” (ts.fi 11.2.2008). Varsinkin ensimmäisissä reportaa- seissa filippiiniläisten oppilaitosten edustajien annetaan kertoa koulutuksen korkeasta tasoista ja valmistuneiden ammattitaitoisuudesta:

”Laitteemme eivät ehkä ole yhtä hienoja, mutta ammattitaidossa meiltä val- mistuneet ovat kilpailukykyisiä maailmanlaajuisesti”. (HS 20.1.2008)

Ulkolinjan reportaasissa esitellään hoitajia, joista osa on ennen hoitajaopin- tojaan valmistunut lääkäreiksikin. Suomeen lähihoitajiksi rekrytoidut naiset ja miehet saattavat siis Filippiineillä olla terveydenhuollon ”*superspesialisteja*”, kuten ohjelmassa haastateltu entinen terveysministeri toteaa. Toisaalta ohjel- massa myös problematisoidaan pätevyyskysymystä. Suurten koulutusmäärien epäillään laskeneen hoitajakoulutuksen tasoa.

Kertoja: Filippiiniläisten hoitajien kysyntä maailmalla on mullistanut myös alan koulutusta. Kun vielä muutama vuosikymmen sitten maassa oli alan op- pilaitoksia neljätoista, vuosituhatluku vaihteessa niitä oli 250 ja nyt jo yli 500. [...] - terveysalan professori Marilyn E. Lorenzo haastattelussa: Muutama vuosi sitten tehdyssä tutkimuksessamme saimme selville, että vain kolmekym- mentä hoitajakoulua ovat todella korkeatasoisia. Monet hoitajakoulut ovat hyvin heikkotasoisia ja se näkyy myös loppukokeen läpäisseiden määrissä, alle viisikymmentä prosenttia pääsee läpi. (Yle TV1 Ulkolinja 13.2.2008)

Vaikka esitetäänkin epäilyksiä siitä, vastaako koulutus suomalaisia stan- dardeja, määritetään filippiiniläiset hoitajat kuitenkin pitkälti saamansa kou- lutuksen kautta. Koulutus on yksi tärkeimmistä ”ominaisuuksista”, joita näiden ihmisten katsotaan voivan Suomelle tarjota.

Median tapaa esittää filippiiniläishoitajia voi kuvan positiivisuudesta huoli- matta arvioida myös osin kohteensa lapsellistavaksi (Ks. Hall 1999, 197). Suo-

malaiset ovat auktoriteettiasemassa valitsemassa ”Suomeen töihin haluavista” (hs.fi 10.2.2008) sairaanhoitajista mieleisiään. Ulkolinjassa esitetään liikuttava tarina Suomeen töihin hakeneesta Arnell Riverasta, jonka matka on kariutua välityspalkkiopyyntöihin. Arnell haluaa auttaa sairasta tyttärtään ja kyynelehtii voimattomana, kun pääsy Suomeen alkaa näyttää mahdottomalta. Tämä kuva herättää epäilemättä katsojissa myötätuntoa, mutta se myös esittää Arnellin tilanteen passiivisena uhrina. Myös esimerkiksi Helsingin Sanomien kahdeksan hoitajan saapumisesta kertovassa jutussa (26.4.2008) hoitajien oma arvio työsuhteasuntonsa sopivuudesta kyseenalaistetaan (Vrt. Horsti 2003, 48) käyttäen hienoista sarkasmia, joka syntyy sanotun ja tilanteen välisestä ristiriidasta (Ks. Leiwo & Pietikäinen 1998, 100–101). Viestin voi tulkita olevan, etteivät köyhästä maasta tulevat hoitajat ole päteviä arvioimaan omia asumisololojaan (Vrt. Horsti 2003, 48–49):

Asuntokin on kuulemma erinomainen. Filippiiniläishoitajilla on kaksi noin 70-neliön kokoista työsuhteasuntoa. Toisessa asuvat miehet, toisessa naiset.

”Siellä on pyykinpesukone ja sähköliesikin. Filippiineillä me pesemme pyykkimme käsin ja teemme ruoan yleensä avotulella”, hän kertoo. (HS 26.4.2008)

Kuva hymyilevästä, kiitollisesta ja ”paremmasta tietämättömästä” maahanmuuttajasta asettaakin nämä koulutetut aikuiset ihmiset varsin kummallisella tavalla lapsen asemaan.

Kehys 3: Maahanmuuttopolitiikan hallinnan puutteet

Ensimmäisistä jutuista lähtien keskeiseksi nähty ongelma hoitajien tuontiin liittyen on epäily, että hoitajien kielitaito ei välttämättä riitä hoitotyöstä suoriutumiseen. Rekrytointia suorittavat yritykset korostavat hoitajien puhuvan ”kaunista Amerikan englantia”. Silti keskustelua kielitaidon ja lyhyen kielikoulutuksen riittävydestä käydään useimmissa jutuissa, ja useassa myös epäillään suomen kielen taidon puuttumisen olevan ”iso este” ulkomaiseen työvoimaan turvautumisen tiellä (HS 26.3.2008). Maahanmuuttokriittisessä puheessa kieli on yksi keskeisimmistä ja ehkä pitävimmiksi ajatelluista argumenteista, jolla maahanmuuttajien soveltumattomuutta suomalaisille työmarkkinoille perustellaan.

Muita Suomen kansallisesta näkökulmasta työperäisen maahanmuuton mielekkyyden kyseenalaistavia argumentteja alkaa nousta keskustelussa esiin 26.3.2008 julkaistussa Helsingin Sanomien pääkirjoituksessa ja sen jälkeen

ilmestyneissä jutuissa. Hallinnan puutteita korostavassa kehyksessä maahanmuutto nähdään monella tavoin ongelmallisena ja osa tätä kehystä käyttävistä puhujista kyseenalaistaa koko ”*työperäisen maahanmuuton*” ratkaisuna työvoimapulaan. Tässä puhettavassa maahanmuutto kehystetään yhteisön järjestystä ja yhtenäisyyttä uhkaavana kehityskulkuna. Erityisen voimakkaasti tätä kehystä rakennetaan Ylen A-talk keskustelussa (10.4.2008), jonka analysointiin tämän kehyksen tarkastelussa keskitytään.

Kyseisessä ohjelmassa kriittisiä näkemyksiä työperäisestä maahanmuutosta esittää muun muassa ulkomaankauppaministeri Paavo Värynen. Kritiikki suuntautuu hallituksen ja erityisesti maahanmuuttoministeri Thorsin toimiin, joiden Värynen katsoo johtavan hallitsemattomaan tilanteeseen. Myös A-talk-keskustelun vetäneen toimittajan kysymykset ovat kriittisiä suhteessa käsiteltävään aiheeseen. Toimittajan kriittisyys saattaa osittain selittyä ohjelman lajityyppiin liittyvillä tekijöillä. Kyseisessä keskusteluohjelmassa toimittaja yleensä haastaa erityisesti poliitikkovieraansa. Koska aiheena oli työperäinen maahanmuutto, ohjelman luonne eräällä tavalla edellyttää toimittajalta kriittistä suhtautumista tähän teemaan. Lisäksi vieraat valitaan A-talkin tyyppisissä keskusteluohjelmissa yleensä siten, että heidän mielipiteensä keskusteleavasta asiasta ovat keskenään poleemisia. Toisaalta voi ajatella, että toimittaja asettuu kysymyksenasetteluillaan ministeri Värysen kannalle ministeri Thorsin edustamaa linjaa vastaan, mikä on selvästi valinta.

A-talk ohjelman toimittaja johdattaa keskustelun aluksi maahanmuuttajien kohtaamaan työsyRJintään ja työttömyyteen. Tätä varten keskusteluun on kutsuttu insinööri Shirin Namiq kertomaan omasta henkilökohtaisesta syrjintäkokemuksestaan. Ohjelman alussa kuullaan myös siivoustyötä tekevää ”*marokkolaista insinööriä*”. Toimittaja alustaa keskustelun tavalla, joka asettaa työvoimapulan keskustelun lähtökohtana kyseenalaiseksi:

Toimittaja: Työvoimapula on saanut yritykset värväämään hoitajia Filippiineiltä, hitsaajia Kiinasta ja bussikuskeja Ukrainasta. Pitkällä tähtäimellä puhutaan jopa sadoista tuhansista uusista maahanmuuttajista. Hallitus haluaa helpottaa laajempaa maahanmuuttoa. Kuitenkin meillä on vajaat pari sataa tuhatta työtöntä, sekä ulkomaalaisia että suomalaisia. Tervetuloa suoraan keskusteluun. (Yle TV1 A-talk, 10.4.2008)

Suomalaisten ja Suomessa asuvien maahanmuuttajien työttömyyteen vetoavat toistuvasti myös Shirin Namiq ja Paavo Värynen. Molemmat lähtevät ajatuksesta, että ennen kuin ulkomaista työvoimaa saa rekrytoida, on Suomessa jo

asuvat työttömät työllistettävä. Namiq ja Värynen ovat muutoinkin keskustelussa pitkälti samoilla linjoilla maahanmuuttopolitiikasta.

Värynen: Jos mä saisin jatkaa sen verran tuota äskeistä puheenvuoroani, että se on minusta jonkin verran epäjohdonmukaista, että meillä on alityöllistettyjä, työttömiä olevia, sekä ulkomaalaisia ja suomalaisia runsaasti. Ja sen sijaan että työnantajat ponnistelisivat työllistääkseen maassa jo olevia, katseet suunnataan ulkomaille ja halutaan runsaastikin lisää uusia maahanmuuttajia ja lisää ulkomaista työvoimaa. Että ensisijaisestihan tässä pitäisi tietysti työllistää ne jotka ovat jo Suomessa.

[...]

Toimittaja: Me puhuttiin jo näistä filippiiniläishoitajista. Miltä se sun korviin kuulostaa?

Shirin Namiq: Siis oikeesti ekan kerran kun mä luin, niin mä meinasin tippua tuolilta kyl.

Toimittaja: Minkä takia?

Namiq: Siis niinku miten voi edes harkita niinku tuovansa ulkomailta työntekijöitä tällä hetkellä, kun meillä on niin paljon työttömiä oikeesti? (em.)

Värynen perää hallituksen sisäistä periaatekeskustelua maahanmuuttopolitiikasta. Sekä ohjelman toimittaja että Värynen tuovat esiin ajatuksen, että maan nykyinen politiikka ei ole hallinnassa eikä perustu loppuun asti harkittuun suunnitelmaan, vaan tilanne on ”ryöstäytymässä käsistä”:

Toimittaja: Eli yritykset ja kunnat rekrytoivat jo siis täyttä häkää. Ryöstäytyykö tämä nyt käsistä?

Värynen: No minusta tämä on kyllä ryöstäytymässä (naurahtaa). Jos ajatellaan tätä Filippiinien tapausta, että yksi ainoa tällainen agentti, värväysfirma suunnittelee, että parikymmentätuhatta filippiiniläistä tuodaan Suomeen. Eikä meillä ole minkäänlaisia päätöksiä vielä Suomen hallituksessa siitä, mikä on se kokonaispolitiikka, jolla pyritään tätä työvoimakysymystä hoitamaan ja kuinka laajaan ja millaiseen työperäiseen maahanmuuttoon pyritään. Mä olen vierailut viime kuukausien aikana mm. Kiinassa, Vietnamin, Intiassa ja parissa muussa maassa, jotka kaikki haluavat neuvotella työvoimayhteistyöstä, joka tarkoittaa sitä, että he haluaisivat lähettää meille työntekijöitä. (em.)

Värynen korostaa useaan otteeseen näkemystään, että työvoimapulaa ei voida ratkaista työvoimaa tuomalla. Ongelmallista työvoiman ”tuonti” on hänestä

erityisesti silloin, jos työntekijöiden sallitaan tuoda mukanaan perheensä. Perheiden, siis puolisoiden ja lasten, ei katsota tuottavan yhteiskunnalle mitään, vaan tulevan kalliiksi tarvitsemiensa palveluiden kautta ja tuovan mukanaan myös muita ongelmia. Värysen ajatuksia tukee myös ohjelmassa esitetyssä insertissä haastateltu politiikantutkija Iivi Masso:

Toimittaja: *Pitäisikö heidät tuoda perheineen vai että he tulevat tekemään nimenomaan tämän työn ja lähettävät esimerkiksi sitten rahaa sinne lähtömaahan?*

Masso: *No musta tässä asiassa pitäis kyllä ottaa oppia niinku Länsi-Euroopasta, koska siinähan lähinnä Saksa ja muutkin Länsi-Euroopan maat, et siinähan kuviteltiin hyvin pitkälle, kun haettiin Turkista ja Pohjois-Afrikasta työvoimaa 60–70-luvulla, silloinhan kuviteltiin et nää oli niinku ne vierastyöläiset, että he tekevät työnsä niin kauan kuin heitä tarvitaan ja lähtevät sitten pois, mut niinhän ei käynyt ja perheet tulivat perään. Ja sitten seuraavien sukupolvien on huomattavan vaikeampi sopeutua ja sit tulee kaikkia poliittisia paineita sun muuta. Ja Suomessa tietysti kannattaisi miettiä hyvin tarkkaan, kannattaako tehdä juuri niitä samoja virheitä.*

[...] (insertti päättyy)

Toimittaja: *On utopistista luulla, että rekrytoimalla voidaan poistaa työvoimapula. Mitä sanotte?*

Värysen: *Niin tätä mieltä minä juuri olen ja tätä ovat myöskin monet työnantajatahon ja työntekijäpuolen edustajat. Jos me laskemme näistä Riitan luvuista, että kymmenen, kakskytuhatta per vuosi parinkymmenen vuoden ajan, niin silloinhan me olemme näissä luvuissa. Pelkkiä työntekijöitä ja perheenjäsenet päälle. Eikä tämä tule merkitsemään sitä, että työvoimapula poistuu, vaan alkaa semmoinen kierre, jossa tulee merkittävä ulkomaalaisväestö ja koko ajan on työvoimapulaa ja aina sillä perustellaan sitten niinku uuden väen tuloa. (em.)*

Kuten Masso myös Värysen vetoaa länsieurooppalaisiin esimerkkeihin siinä, että ”laajamittainen maahanmuutto” tuo joka tapauksessa mukanaan ongelmia ja uhkaa yhtenäiskulttuuria, jollaiseksi Värysen näyttää Suomen mieltävän. Toimittajan kannustamana Värysen kertoo näkevänsä erityiseksi uhaksi maahanmuuttajien lapset, joiden hän ei usko ”kotoutuvan” Suomeen, vaan muodostavan ongelmallisia ”alakulttuureja”:

Toimittaja: *No minkälaisia ongelmia tällainen laajamittainen maahanmuutto tuo tullessaan?*

Värynen: *Niin minun mielestäni ei voida työvoimapulaa poistaa työvoimaa tuomalla. Ja meiltä löytyy muita keinoja, joilla voidaan välttää laajamittainen maahanmuutto.*

Toimittaja: *Tuleeko ongelmia siitä?*

Värynen: *Ei minun mielestäni tule.*

Toimittaja: *Siis laajasta maahanmuutosta?*

Värynen: *Siis siitä tulisi.*

Toimittaja: *Minkälaisia?*

Värynen: *Ja jos tämä suunnitelma toteutuu, niin kohta Helsingin seudun kunnissa...*

Toimittaja: *Minkälaisia ongelmia?*

Värynen: *No esimerkiksi tulee tilanne, jossa suuri enemmistö lapsista kouluissa on ulkomaalaisia. Ja sitten tulee kysymys, että pitää olla omakielinen opetus tietysti. Tulevatko tällaiset lapset enää niin kun kotoutumaan olenkaan Suomeen vai syntykö tänne tällaisia alakulttuureja. Ja ne kaikki ongelmat mitä Saksassa ja Hollannissa ja monissa muissa maissa, mihin massiivista massamuuttoa on ollut, niin tulevat esille. (em.)*

Tällä tavoin kehystäen Suomi rakentuu (toistaiseksi) ”puhtaana” ja kulttuurisesti yhdenmukaisena maana. Tällainen ajatus kulttuurista ohittaa täysin sen tosiasian, ettei Suomi useimpien muiden maiden tapaan ole koskaan ollut yksikulttuurinen maa ja myös ”suomalaisen kulttuurin” sisällä on alati kasva määrä ”alakulttuureja”. Myös ”ulkomaalaisia” lapsia määrittää tässä puhettavassa ennen kaikkea heidän erilaisuutensa. (Vrt. Lehtonen & Löytty 2003, 7–8; 2007 106.) Maahanmuutto rakentuu kehyksessä uhaksi yhdenmukaisuudelle ja tästä syystä se tulisi kaikin mahdollisin keinoin pyrkiä ”välttämään”. Kulttuurit eivät myöskään Värysen puhettavassa näytä voivan elää rinnan tai toisiinsa sulautuen, vaan kohtaamisesta seuraa väistämättä konflikti. Myös toimittaja tukee tätä näkemystä omilla kysymyksenasetteluillaan. (Vrt. Forsander 2004.)

”Virkansa puolesta” Värynen kertoo katsovansa, että ulkomaisten yritysten tarpeita on palveltava ja näiden työvoiman saanti turvattava. Myös suomalaisten on hänestä päästävä ulkomaille töihin joustavasti. Kuitenkin ”hyväksi” maahanmuutoksi hän määrittelee ”toiminnan”, jossa henkilö työn Suomessa tehtyään menee ”takaisin omaan maahansa”. Tällaista muuttoa Värynen ei katso varsinaiseksi työperäiseksi maahanmuutoksi.

Värynen: *No minä tarkoitan sitä, että kysymys on maahanmuutosta, jossa siirrytään Suomeen perheittäin pysyvästi asumaan. Minä en katso, että sesonkityövoima maataloudessa tai muissa elinkeinoissa tai komennusmiehet*

telakoilla tai rakennuksilla olisivat työperäisiä maahanmuuttajia. He tulevat tänne töihin ja jos työt loppuvat he menevät takaisin omaan maahansa. Tämäntyyppinen toiminta on minun mielestäni useimmissa tapauksissa hyvää. Mut jos me alamme värvätä jopa satojatuhansia työntekijöitä perheineen Suomeen jostakin, niin meidän pitää kysyä, että onko tämä järkevää. (em.)

Käytännössä Väyrynen siis kertoo kannattavansa saksalaistyyppistä ”vierastyö” -mallia (*gastarbeit*). Esimerkiksi Saksan maahanmuuttopolitiikka perustui vuosia vastaavaan uskoon, että maahan työtä tekemään saapuneet ”ulkomalaiset” (*ausländer*) olivat maassa vain käymässä ja palaisivat työvoiman tarpeen muuttuessa takaisin kotimaahansa. Tätä uskoa ei pitkään horjuttanut sekään nämä ”vieraat” saivat Saksassa lapsia, perustivat sinne yrityksiä ja osoittivat monin eri tavoin olevansa jäämässä. Myös työmarkkinoiden rakenne oli ajan kuluessa muuttunut sellaiseksi, että ”kantäväestöä” oli yhä vaikeampaa houkuttella ”lattiataason epämukaviin työtehtäviin”. (Schneider 2001, 351; Forsander 2002, 16.)

Vaikka muutoin Suomessa länsieurooppalaisiin esimerkkeihin nojaututaan mielellään, näyttää siltä, että vastaava keskustelu maahan töihin muuttavien olemisen ja elämisen oikeuksista on käytävä täälläkin erikseen. Toisaalta myös muualla Euroopassa ollaan oltu sikäli palaamassa vierastyö-ajatteluun, että globalisaatioteorioihin vedoten on etenkin EU:n laajentumissuunnitelmien yhteydessä alettu uudelleen puhua siirtolaisista liikkuvana työvoimana. Tällöin vedotaan siihen, että kaikki siirtolaiset eivät lähtökohtaisestikaan etsi uutta kotimaata vaan ainoastaan parempia työmahdollisuuksia. (Ylänkö 2000, 32.) Kuitenkin esimerkiksi Helsingin Sanomat otsikoi ”*ensimmäisten*” hoitajien saapumista koskevan juttunsa (26.4.2008) ”*Filippiiniläiset sairaanhoitajat tulivat Suomeen jäädäkseen*” ja nostaa ingressiin lainauksen: ”*Hoitajat: ”Parasta olisi, jos voisimme tuoda tänne perheemme*”. Juttu myös päättyy samaiseen lainaukseen. Ajatuksella maahanmuuttajien maahan jäämisestä on siis uutisarvoa.

Väyrynen esittää vaihtoehtoisiksi ratkaisuiksi työvoimapulaan syntyvyyden huomattavaa lisäämistä, suomalaisten sairaanhoitajien rekrytointia ulkomailta takaisin Suomeen ja työurien pidentämistä. Tällöin ”*laajamittaista muuttoa*” ei hänen mielestään tarvittaisi:

Väyrynen: Toisaalta me voidaan vaikuttaa näihin asioihin. Jos nyt syntyvyyttä saadaan lisätyksi vuosittain sanotaan noin kymmenellä tuhannella, niin silloinhan meillä on parinkymmenen vuoden päästä tulossa työmarkkinoille vuosittain se 10 000 enemmän. Me voidaan työuria pidentämällä, ulkomailta olevia suomalaisia tänne rekrytoimalla ja täällä olevia työllistämällä päästä

sellaiseen tulokseen, että minun mielestäni ei tarvita mitään laajamittaista muuttoa. Mutta pitää olla joustavuutta yritysten tarpeitten mukaan suomalaisten mennä ulkomaille ja ulkomaalaisten tulla Suomeen ilman että pyritään mihinkään massiiviseen maahanmuuttoon. (Yle TV1 A-talk, 10.4.2008)

Suomalaiselle keskustelulle onkin tyypillistä, että aina kun ulkomaisen työvoiman rekrytointi työvoiman saatavuuden takaajana on noussut keskusteluun, on esille nostettu myös ajatus ”ulkosuomalaisten” houkuttelemisesta paluumuuttoon, jotta ”täysin ulkomaalaisen” työvoiman rekrytointi voitaisiin välttää (Forsander 2002, 20).

Kehys 4: Elintasosiirtolaisuus

Seitsemän sairaanhoitajaa Iloilon kaupungista hoitaa pian suomalaisia vanhuksia. Se on vasta alkua. Filippiineiltä aiotaan tuoda kymmeniätuhansia ihmisiä töihin Suomeen. (HS 20.1.2008)

Uutisgenrelle on luonteenomaista, että ollakseen uutinen asiaan on liityttävä jotain yllättävää, sensaatiomaista tai poikkeuksellista (Horsti 2005, 125). Filippiiniläisiä hoitajia koskevassa keskustelussa tapauksen uutisarvo rakennetaan nostamalla esiin hoitajien ”tuontiin” liittyviä suurisuuntaisia tulevaisuudensuunnitelmia ja lähtöhalukkaiden suuria lukumääriä (Vrt. Nylund 2008, 194–201). Seitsemän sairaanhoitajan palkkaaminen tuskin olisi herättänyt näin laajaa keskustelua, ellei tapahtumaa olisi sidottu asianosaisten yritysten paljon mittavampiin aikeisiin. Aineiston ensimmäisessä jutussa puhutaan sadasta hoitajasta, Helsingin Sanomien reportaasissa kymmenestätuhannesta ja Ulkolinja-reportaasissa Opteamin Mika Eskola maalailee jo kahdenkymmentuhannen työntekijän ”tuontia” vuoteen 2015 mennessä. Myöhemmin julkaistuissa uutisissa palataan puhumaan noin sadasta tulijasta. Kun kahdeksan hoitajaa vihdoinkin huhtikuussa 2008 saapuu Suomeen, on median kiinnostus niin suurta, että Esperi Caren johtaja Aarnio-Isollahni joutuu salaamaan hoitajien olinpaikan (is.fi 23.4.2008). Näistä tosiasiallisesti Suomeen saapuvista hoitajista, puhutaan ”ensimmäisinä” ja ”ensimmäisenä aaltona” (Vrt. Horsti 2003, 48).

Elintasosiirtolaisuus-kehystä rakennetaan alusta lähtien myös korostamalla Filippiinien suurta väestömäärää, Filippiinien ”räjähdysmäisesti” kasvanutta terveydenhuoltoalan koulutusta ja hoitajien suurta lähtöhalukkuutta. Erityisen voimakkaasti tätä kehystä on määrittämässä Ulkolinja-reportaasi:

Kertoja: *Tuon unelman [lähteä ulkomaille] on jo toteuttanut yli kahdeksan miljoonaa filippiiniläistä. Viime vuosien aikana jo pelkästään hoitajia on lähtenyt maasta yli sataviisikymmentätuhatta. Vastavalmistuneista hoitajista lähes kaikki ovat lähdössä.* (Yle TV1 Ulkolinja 13.2.2008)

Reportaasissa kerrotaan sanoin ja kuvin myös Filippiinien ”räjähdysmäisestä” väestönkasvusta. Väestö nähdään hallitsemattomaksi ongelmaksi, joka turvaa ylitse maan rajojen. Ohjelmassa haastateltu filippiiniläinen lääkäri kuvaa tätä uhkaavaa tilannetta ”*Pandoran lippaaksi*”.

Kertoja: *Uutta työvoimaa syntyy Filippiineillä kahden lapsen minuuttivauhdilla. Tällä hetkellä maan väkiluku on noin yhdeksänkymmentä miljoonaa. Väkiluvun lasketaan ylittävän kaksisataa miljoonaa ennen vuotta 2050. Filippiiniläisessä lapsivuoteessa on siis jatkossakin ahdasta.* (Yle Ulkolinja 13.2.2008)

Köyhien maiden ”hillitöntä” väestönkasvua on käytetty luomaan uhkakuvia rikkaissa maissa. Väestönkasvun todellista tilaa ei tällöin ole analysoitu tarkemmin, vaan on syntynyt mielikuva, että köyhien maiden väestömäärän kasvu vaikuttaa suoraan lisääntyvänä siirtolaisuutena rikkaisiin maihin. (Åberg 1994,169.) Samoin työvoiman muuttoa koskeneita käsityksiä on muokannut

Kuva 3.3. ”Filippiiniläisessä lapsivuoteessa on siis jatkossakin ahdasta...” Yle TV1 Ulkolinja 13.2.2008.

uusklassinen talousteoria, jonka mukaisesti oletetaan, että maiden väliset palkkaerot johtavat jollakin luonnolliseksi nähdyllä tavalla muuttamiseen. Huomioon ei tällöin oteta lainkaan sitä, miten moninaisin sosiaalisin ja kulttuurisin sitein ihmiset ovat kiinnittyneitä asuinpaikkoihinsa ja että esimerkiksi enemmistö filippiiniläisistä edelleen jää kotimaahansa elämäänsä rakentamaan. Yksilön valintaprosessia korostavat ”hyödyn maksimointi” -teoriat eivät myöskään ota huomioon valtioiden politiikan vaikutusta siirtolaisvirtoihin. (Paananen 1993, 6; Vanttinen 1996, 85; Vartti 1996, 109.)

Myös Ulkolinjassa työn ja ihmisten globaalia virtaa kuvataan pahaenteisen musiikin soidessa taustalla ja kuvamateriaalin kertoessa ihmismassoista:

Kertoja: Maailmalla on käynnissä valtava vaellus. Työ viedään lännestä itään ja samaan aikaan työntekijät vaeltavat idästä länteen (.) ja myös etelästä pohjoiseen. (Yle TV1 Ulkolinja 13.2.2008)

Sekä Helsingin Sanomien että Ulkolinjan reportaaseissa ”vaelluksen” syyt paikannetaan yhteiskuntien väliseen yleiseen eroon ja erityisesti elintasoeroon. Paitsi poliittisille kriiseille, Filippiinien kerrotaan olevan altis myös luonnontuhoille. Maan nykytilanne kuvataan pitkän siirtomaahistorian jatkeeksi. Filippiiniläiset eivät ole pystyneet vakauttamaan maataan, ”*niinpä monien filippiiniläisten toive on lähteä pois*” (HS 20.1.2008). Filippiinit kuvataankin toivottomana tapauksena:

Filippiineillä on maine sydämellisten ihmisten maana, jota korruptio, köyhyys ja rikollisuus riivaavat. Iloilon laitamilla hökkelit on kyhätty pellistä ja pahvista, sähköpylväiden johdot ovat sykkyrällä. Puolen miljoonan asukkaan kaupungin keskustassa on pari tavarataloa ja koko joukko panttilainaamoita. Iznart Streetin varrella on pirteän oranssi toimistotalo, jota paikalliseen tapaan vartioivat miehet haulikot kädessä. Kuudennen kerroksen konttorin kautta pääsee Suomeen. (HS 20.1.2008)

Filippiineistä annettua kuvaa vasten piirtyy mielikuva Suomesta menestystarinana ja maana jonne ”*halutaan*”. Unohtamatta että Suomestakin on joskus lähdetty siirtolaisiksi, kerrotaan ”ryysyistä rikkauksiin” -tarinaa maasta, jonka Ulkolinjassa haastateltu Arnell Riverakin tietää maailman korruptoitumattomimmaksi.

Suomestakin on lähdetty Amerikkaan metsähommiin ja Ruotsiin Volvoja kokoamaan. Nyt muutetaan Kiinaan tehtaita johtamaan. (HS 20.1.2008)

Ulkolinjassa Suomea kuvataan myös synkkänä ja sohjoisena, mutta tämän tiedon ei uskota tavoittavan maahan pyrkiviä hoitajia ennen saapumista. Filippiiniläisten lähdön keskeiseksi motiiviksi todetaan jutuissa yleisesti raha ja parempi elämä. Kerrotaan, että hoitajat voivat Suomessa ansaita ”*kymmenen kertaa enemmän*” kuin Filippiineillä. Muun muassa Ulkolinjassa tuodaan esiin, että on olemassa Suomea houkuttelevampiakin maahanmuuttomaita, kuten Britannia, jonne suomalaisiakin hoitajia on lähtenyt suuria määriä. Silti palkkavertailussa Suomi pärjää leikiten Filippiineille. Ajatusta ”elintasosiirtolaisista” voi pitää ongelmallisena muun muassa juuri siksi, että sen ulkopuolelle jäävät esimerkiksi sellaiset henkilöt kuin teollisuusjohtajat tai ulkomaille rahojaan ja toimintaansa siirtävät yrittäjät (Brah 2007, 71). Usein ei myöskään Suomesta Norjaan lähtevän sairaanhoitajan mielletä samalla tavoin liikkuvan elintason perässä kuin Filippiineiltä tai muista köyhistä maista länteen muuttavien.

Kehys 5: Rekrytoinnin eettisyys

Ainoa kehys joka tavalla tai toisella nousee esiin jokaisessa aineiston jutussa, liittyy sairaanhoitajien rekrytoinnin eettisyyteen. Kehys myös rakentuu yhtä poikkeusta lukuun ottamatta ongelmakehyksenä. Eettisinä rakentuvat ongelmat liittyvät niin sanottuun ”aivovuotoon”, hoitajilta perittyihin laittomiin välitysmaksuihin ja ylipäättään ihmisten käsittelemiseen ”vientituotteina”.

Aivan ensimmäisessä aineiston jutussa (HS 12.9.2007) tällainen ongelmakehys ei vielä rakennu. Kehykseen liittyviä teemoja kyllä käsitellään siinä, mutta niissä ei nähdä erityisiä ongelmia. ”*Filippiinien tasavallan*” kerrotaan kouluttavan sairaanhoitajia tietoisesti yli oman tarpeensa ja suhtautuvan positiivisesti työperäiseen maastamuuttoon. Myös työpaikan luvataan olevan tulijoille taattu ja työehtojen ja -etujen samat kuin suomalaisilla. Näiden teemojen käsittelyn uutisessa voi kuitenkin ajatella viittaavan oletukseen, että näissä kysymyksissä ongelmia saattaisi esiintyä. Helsingin Sanomien reportaasissa (20.1.2008) haastateltu sairaanhoidon opettaja tuo lyhyesti esiin, että Filippiinit kärsii itsekkin hoitajapulasta. Kysymystä ei kuitenkaan jäädä jutussa syvemmin pohtimaan.

Hyvin ongelmallisina eettiset kysymykset rakentava kehys keskustelulle muodostuu Ulkolinja-reportaasissa (13.2.2008). Ohjelman esiin nostamat hoitajilta pyydetyt laittomat välityspalkkiot nostetaan otsikoihin jo reportaasin esitystä edeltäneessä uutislähetyksessä (10.2.2008). Itse reportaasissa hoitajien ”*vientiin*” liittyvät eettiset ongelmat ovat keskiössä. Filippiinien omaa hoitajapulaa painotetaan useiden filippiiniläisten viranomaisten ja asiantuntijoiden, esimerkiksi entisen terveysministerin Galvez Tanin, suulla:

Tan: Filippiineillä ei koskaan ole ollut näin surkeaa terveydenhuoltoa. Joka päivä kymmenen äitiä kuolee synnytyskomplikaatioihin. Seitsemän kymmenestä filippiiniläisestä kuolee tapaamatta sairaanhoitajaa, lääkäriä tai kätilöä. Ja tämä on todella, todella paha asia. Tänä vuonna tulemme tuottamaan sata-tuhatta hoitajaa, (.) tänä vuonna 2007, ja silti kymmenen äitiä kuolee joka päivä, satakuusikymmentä filippiiniläistä vauvaa kuolee joka päivä. (Yle TV1 Ulkolinja 13.2.2008)

Koulutettujen sairaanhoitajien lähtöä problematisoidaan ohjelmassa monesta näkökulmasta. Haastateltavana on ollut myös suomalainen väestötieteen dosentti Arno Tanner, joka painottaa työntekijöitä vastaanottavan maan vastuuta toiminnan lähtömaassa aiheuttamista seurauksista silloin, kun kyse on ”yhteiskunnalle kriittisistä aloista”. Filippiinien omaan hoitajapulaan viitataan Ulkolinja-reportaasin jälkeen jokaisessa aihetta käsittelevässä jutussa.

Samalla kun filippiiniläishoitajien ja -lääkäreiden palkkaaminen ulkomaille parantaa paikallista taloutta ja helpottaa työttömyyttä, maasta lähtö vaikeuttaa terveydenhuollon palvelujen tuottamista maassa, jossa lääkäreitä on vain yksi 26000 asukasta kohti. (TS 22.2.2008)

Ylen A-talk –ohjelmassa kehitysyhteistyöasioista vastaava ministeri Päävo Väyrynen vetoaa kehityskysymyksiin perustellessaan kielteistä kantaansa työperäiseen maahanmuuttoon. Myös hoitoalan ammattijärjestö Tehy vetoaa useassa jutussa näihin ongelmiin ja perää kansainvälistä ”pelisääntökeskustelua”. Tehyn kehittämisyksikön johtaja Tarja Honkalampi rinnastaa toiminnan tiedotteessaan kehittyvien maiden ”ryöstöviljelyyn”. Myös kahdeksan ”ensimmäisen” hoitajan saavuttua Tehyn Honkalampi ottaa kysymykseen kantaa. Onkin kiinnostavaa, että tämän kehyksen sisällä on eettisiin kysymyksiin vedoten mahdollista asettua vastustamaan maahanmuuttoa.

Me pidämme eettisesti kyseenalaisena sitä, että Suomi ja muut kehittyneet maat rekrytoivat ammattilaisia, joita tarvittaisiin heidän omassa maassaan. (is.fi 23.4.2008)

Ulkolinjassa kerrotaan myös toisesta toimintaan liittyvästä eettisestä ongelmasta. Ulkomailta työtä hakeneilta filippiiniläisiltä kerrotaan perityn välitysmaksuja, jotka ovat ajaneet ihmisiä velkakierteeseen. Ohjelman merkittävimmäksi paljastukseksi nousee journalistien selville saama tieto, että suomalaisen Opteamin filippiiniläinen yhteistyökumppani Filscandia on vaatinut myös

Suomeen tulevilta hoitajilta välitysmaksuja, jotka vastaavat filippiiniläisen hoitajan puolentoista vuoden palkkaa. Tunteisiin vetoava tästä ongelmasta tehdään ohjelmassa Arnell Riveran tarinan kautta. Arnellin matka Suomeen on kariutua välitysmaksuihin ja tästä syystä hänen tyttärensä on jäämässä vaille elintärkeää sydänleikkausta:

Kertoja: Arnell ei pystynyt maksamaan välittäjän pyytämää palkkiota, vaikka summaa hiukan laskettiin. Pian hän sai myös huomata, että ovi Suomen koneeseen oli mennyt kiinni.

Toimittaja panee asiasta tilille Opteamin Mika Eskolan:

Eskola: Mä oon itse kahden lapsen isä ja jokainen meistä tietää, jos oma lapsi ei voi hyvin ja on sairas ja on valmis tekemään sen asian eteen mitä tahansa ja toki kosketti ja koskettaa monen muunkin ihmisen tarina siellä ja uskon että tähän saadaan vielä onnellinen loppu.

(.) Arnell tulee Suomeen, se on lähtökohta (.) Huippuosaaaja (.) Huippumies. (Yle TV1 Ulkolinja 13.2.2008)

Ulkolinja-ohjelman tekoprosessi johti siihen, että Opteam tutki esitetyt väitteet välityspalkkioista ja irtisanoi tämän seurauksena yhteistyönsä kumppaninsa kanssa. Arnell Riveralle kerrotaan ohjelman lopputeksteissä luvatus uusi työpaikka Suomesta. Rehtinä toimijana itsensä esittävälle suomalaisyritykselle ja sen imagolle paljastukset olivat liikaa. Ulkolinja onnistui herättämään muutokin laajaa eettistä keskustelua asian ympärillä. Reportaasin lajityyppi mahdollistaa hyvin epäkohtien esilletuomisen ja eettisten kysymysten hallitsevuus koko keskustelussa selittyikin todennäköisesti paljon siitä, että keskustelun aloittivat juuri reportaasit.

Keskeinen kysymys ohjelmaa seuranneessa uutisoinnissa on se, onko Suomen maahanmuuttopolitiikka sellaista ”vastuullista ja eettisesti oikeaa” kuin maahanmuuttoministeri Astrid Thors kertoo tavoitteena olevan (A-talk 10.4.2008). Sekä Turun Sanomien että Iltalehden verkkosivuilla julkaistaan (15.-16.2.2008) STT:n uutinen, jossa Thorsia on haastateltu aiheesta. Haastattelussa hän toteaa, että paras tapa ”kompensoida mahdollista aivovuotoa” olisi koulutusyhteistyön lisääminen ”jos maasta tulee Suomeen huomattavia määriä sairaanhoitajia”. Suomi ei hänen mukaansa kuitenkaan ”voi mennä ratkaisemaan Filippiinien sisäisiä ongelmia”:

Hän [Thors] kertoi, että monilla entisillä siirtomailla on käytössään erityisiä kiintiöitä maahantulijoita varten. Suomessa sellaisia ei ole pidetty tarpeellisina, vaan lähtökohtana on, että kukin maahantuliija tekee itse ratkaisunsa.

Keskeistä on, että tulijalla on töitä ja hän voi tarvittaessa elättää itse perheensä. (is.fi 15.2.2008/TS 16.2.2008)

Thors uskoo siis tässäkin asiassa markkinoiden ohjaukseen. Lisäksi hän korostaa useassa yhteydessä, että ”lähtijöistä” on lähtömailleen myös hyötyä:

Suuri osa heistä lähettää rahaa kotikonnuilleen perheelleen ja suvulleen. Monissa maissa näistä rahalahetyksistä kertyy selvästi virallista kehitysapua suurempi summa, Thors vertasi. (em.)

Myös tämä argumentti työntekijöiden lähtömaahansa lähettämästä rahallista avusta toistuu jutuissa läpi aineiston, tosin perustelu asetettiin kyseenalaiseksi Ulkolinjassa väestötieteen dosentti Arno Tannerin suulla:

Tanner: Nyt tullaan tähän mahdollisesti tulevaan, ehkä tärkeeseenkin tieteelliseen kysymykseen ja ehkä myöskin käytännölliseen kysymykseen, että onko mahdollista että hyvin kotoutuva henkilö tulee ylläpitämään hyödyllisiä suhteita lähtömaahan. Ja monet tiedemiehet väittävät, että esimerkiksi rahalahetykset, joista tyypillisesti sanotaan, että ne kuittaavat tän aivovuodon, niin ne vähenevät sinne lähtömaahan ja henkilö alkaakin enenevissä määrin tukemaan niitä omia maanmiehiään, vaikka Kanadassa tai Englannissa. Eli, kotoutuminen ja kehitys on kaksi kysymystä, jotka välttämättä eivät kulje pitkällä tähtäimellä käsi kädessä. Ja tähän vaaditaan aika paljon lisää tieteellistä tietoa ja käytännön ratkaisuja (.) Meidän linjaus on se, että tuetaan kehitystä, mutta tuetaan myös kotoutumista eli meillä on tässä tieteellinen ongelma, joka on myös käytännön ongelma, niin siihen ei oo valmiita vastauksia vielä. (Yle TV1 Ulkolinja 13.2.2008)

Myös Esperri Caren toimitusjohtaja Aarnio-Ylihanni puolustautui Helsingin Sanomien (26.4.2008) haastattelussa syytöksiä vastaan. Ongelmat ovat valitettavia, mutta ne ovat ennen kaikkea Filippiinien sisäisiä asioita, eikä niillä ole yhteyttä Esperri Caren toimintaan:

Hän [Aarnio-Ylihanni] tietää, että kaikki eivät katso sairaanhoitajien rekrytointia hyvällä. Järjestelmää on kritisoitu muun muassa siitä, että köyhässä maassa sairaanhoitajille riittäisi töitä omastakin takaa.

”Toki olisi hienoa, jos siellä terveydenhoito toimisi paremmin. Me emme kuitenkaan voi siihen vaikuttaa”. (HS 26.4.2008)

Ulkolinjassa ja myös Helsingin Sanomien reportaasien kerronnasta voi lukea myös puhetapaan sisäänrakennettua kritiikkiä koko ”vientituote” –ajatusta ja –puhetta kohtaan. Tämä vaatii kuitenkin niissä käytetyn puhetavan tulkitsemista edellä kuvatulla tavalla ironiseksi. Ulkolinjan loppupuolella mielipiteensä asiasta pääsee sanomaan filippiiniläinen terveysalan professori Marilyn E. Lorenzo:

Lorenzo: Ihmiset eroavat muista hyödykkeistä, joita viedään maasta. Meidän mielestämme maastamuuttopolitiikan ehtojen pitäisi erota niistä ehdoista, joilla hallinnoidaan banaanien ja mangojen vientiä toisiin maihin. (Yle TV1 Ulkolinja 13.2.2008)

Eettiset kysymykset leviävät keskustelussa siis kysymyksestä, miten maahanmuutto pitäisi käytännössä järjestää siihen, onko koulutetun työvoima vienti kehittyvästä maasta lähtökohtaisestikaan eettistä. Lisäksi yhtä lailla, kuin keskustelua voidaan käydä siitä, kenellä on oikeus lähteä maastaan ja asettua työskentelemään toiseen maahan, voidaan kysyä kenellä on oikeus ja mahdollisuus jäädä kotiin (Ks. Morley 2003, 160–161). Eettiset ongelmat ovatkin sisäänrakennettu syvälle itse ilmiöön, jossa toiset ihmiset ovat pakotettuja lähtemään kotimaastaan parempien elinmahdollisuuksien perässä.

Filippiiniläiset sairaanhoitajat internetin kansalaiskeskusteluissa

Tässä luvussa tarkastellaan sitä, millaista kansalaiskeskustelua edellä analysoidut journalistiset tekstit ovat synnyttäneet internetin keskustelupalstoilla ja lehtien yleisöosastoissa. Kansalaiskeskustelut ovat selvästi siirtyneet painetusta mediasta verkkoon, sillä lehdessä julkaistuja mielipidekirjoituksia on aineistossa vain yksi (Ks. Pietilä 2001). Kaikki analyysiin otetut keskustelut ovat lähetökohdiltaan jonkin tutkimusaineistoon kuuluvan mediatekstin motivoimia. Tarkoitus ei silti ole pyrkiä sovittamaan kansalaiskeskusteluja journalististen tekstien kehyksiin, vaan analysoida sitä, miten kehykset välittyvät näissä keskusteluissa, millaisia uusia muotoja ne saavat tai millaisia aivan uusia puhetapoja näissä keskusteluissa nousee esiin. Lisäksi kuten journalistissa teksteissä, myös nettikeskusteluissa yksittäisiä juttuja laajemman maahanmuuttoa koskevan keskustelun voi katsoa luovan puitteita näille yksittäisten kansalaisten puheenvuoroille.

Taulukko 3.1. Filippiiniläisiä hoitajia koskevien journalististen tekstien kehykset.

	Kehys 1: Työvoiman tarve ja tuonti	Kehys 2: Filippiiniläiset hyvinä maahan- muuttajina	Kehys 3: Maahanmuutto- politiikan hallin- nan puutteet	Kehys 4: Elintasosiirtolai- suus	Kehys 5: Rekrytinnin eettisyys
Erityis- piirteet	Työvoimapula faktana, Filippiinien hallinnon "vientituote"-puheen omaksuminen, ihmisten käsittely hyödykkeinä ja "työvoimana".	Filippiiniläisten hoitajien kuvaaminen ammattitaitoisina, koulutettuina, kielitaitoisina, kulttuurisesti tuttuina, hyveellisinä ja "vaarattomina".	Suomen maahanmuuttopolitiikka harkitsematonta ja sinisilmäistä. Työvoimapolin kyseenalaistaminen: ratkaistavissa ilman maahanmuuttoa.	Filippiinien väestömäärän ja lähtöhalukkuuden ja yhteiskuntien välisen eron korostaminen: Kuva Filippiineistä kehitysmaana, josta kaikki kynnet kykenevät pyrkivät pois, raha keskeisenä motiivina.	Aivovuotoon liittyvät ongelmat. Suomalaisfirman perimät välitysmaksut. Kehitysmään hyväksikäyttö. Vientituotepuheen kritiikki.
Näkökulma: kansallinen/ globaali	Kansallinen näkökulma.	Kansallinen näkökulma.	Kansallinen näkökulma.	Globaali ja kansallinen näkökulma.	Globaali näkökulma.
Käytetyt argumentit: ongelma/ syy/ /ratkaisu	Nähdyt ongelmat: 1. "Uhkaava hoitajapula". 2. Suomi ei tarpeeksi houkutteleva. Esitetyt ratkaisut: 1. Hoitajien tuonti. 2. Maahanmuutto työmarkkinoiden ehdoilla.	Esitetyt ratkaisut: 1. Filippiiniläiset hoitajat iloisia, sydämellisiä, ystävällisiä. 2. Filippiiniläisessä kulttuurissa kunnioitetaan vanhuksia. 3. Ikivanha palvelukulttuuri.	Nähdyt ongelmat: 1. Suomalaisten ja maahanmuuttajien työttömyys. 2. Maahanmuuttajien kielitaidon puute. 3. Perheiden tulo maahan työntekijän mukana. 4. Maahanmuutto synnyttää aina ongelmia (eurooppalaiset esimerkit). Esitetyt ratkaisut: 1. Vierastyö. 2. Vaihtoehdot maahanmuutolle.	Nähdyt syyt: 1. Yhteiskuntien erot/ elintasoerot. 2. Globaalit virrat.	Nähdyt ongelmat: 1. Aivovuoto. 2. Laittomat välitysmaksut. 3. Ihmisten käsitteleminen hyödykkeinä Esitetyt ratkaisut: 1. "Vastuullinen ja eettisesti oikea maahanmuutto" 2. Kotimaahan lähetetyt varat. 3. Aivovuodon kompensointi.
Käytetyt metaforat ja fraasit	"Suomi tarvitsee työperäistä maahanmuuttoa". "Vientituotteena hoitajat". "Tuonti", "tehtailu", "tuottaminen" "kilpailukykyisyys". "Työmarkkinoiden tarpeet".	"Iloilossa on paljon nauravia ihmisiä". "Sydämellisten ihmisten maa". "Koulutetut ammattilaiset".	"Maahanmuuton ryöstäytyminen käsistä".	"Filippiineiltä aiotaan tuoda kymmeniä tuhansia ihmisiä töihin Suomeen". "Filippiinit on kehitysmaa". "Kaikki haluavat lähteä". "Ensimmäinen aalto". "Valtava vaellus".	"Ryöstöviljely".
Kuvat ja kuvamateriaali	Ihmismassojen ja hoitajamassojen kuvaaminen: mielikuva loputtomasta työvoimareservistä.	Kuvat hymyilevistä hoitajaopiskelijoista		Kuvat lähtöhalukkaista hoitajaopiskelijoista. Filippiinien kuvaaminen luonnonmullistusten ja kriisien alaisena.	Lapsiaan itkevät äidit (lääkäripula), itkevä epätoivoinen Arnell Rivera (välitysmaksut).

Tarkastelluista internetkeskusteluista eniten kommentteja (193 kommenttia) on lähetetty kahdessa Helsingin Sanomien nettisivuillaan (hs.fi) ylläpitämällä palstalla käydyssä keskustelussa. Hs.fi -sivuilla kerrotaan, että käyty keskustelu on toimitettua ja jätetyt viestit ilmestyvät keskustelualueelle vasta sen jälkeen, kun keskustelun moderoija eli ylläpitäjä on ne hyväksynyt. Vastuun kirjoitusten sisällöstä todetaan kuitenkin olevan kirjoittajalla itsellään. Hs.fi kieltää keskusteluohjeissaan esimerkiksi toisten kirjoittajien nimittelyn ja solvaamisen sekä rasismia ja vihan lietsonnan kansanryhmää vastaan. Paljon keskustelua uutisointi on nostattanut myös Suomi24.fi -palstalla, jonka kahdessa keskustelussa aiheesta lähetettiin yhteensä 81 kommenttia. Myös Suomi24.fi -palstan keskusteluohjeet kieltävät muiden keskustelijoiden loukkaamisen sekä ”rasiset tekstit”. Palstan ylläpitäjällä pidetään oikeus poistaa tekstistä asiattomat lausunnot keskustelusta jälkikäteen. Ohjeissa korostetaan, että vastuu tekstien sisällöstä on kirjoittajalla, ja että ”Suomi24.fi ei ota minkäänlaista vastuuta keskusteluissa esitetystä väitteistä tai niiden aiheuttamista seurauksista”.

Lisäksi aiheesta käytiin kaksi keskustelua terveydenhoitoalan työntekijöiden ja opiskelijoiden omalla foorumi.hoitajat.net -sivustolla (38 kommenttia), jota pidetään yllä vapaaehtoisvoimin. A-talk -ohjelman jälkeen käytiin ohjelman omilla nettisivuilla keskustelua, jossa lähetettiin yhteensä 33 kommenttia. Hoitajat.foorumi.net -sivuston moderointipolitiikasta ei ole tietoa. A-talk -keskustelun ohjeissa ”käyttäjiä suositellaan käymään keskustelua omilla nimillään, asiallisesti, lakia ja hyviä tapoja noudattaen”. Lyhyet keskustelut aiheesta käytiin myös Etelä-Suomen Sanomien (ess.fi) takautuvasti moderoidulla palstalla (14 kommenttia) sekä mielenterveyden ja henkisen jaksamisen edistämisen tavoitteeseen asettavalla tukiasema.net -palstalla (11 kommenttia). (Ks. liite 2.)

Internetissä käytyjä keskusteluja analysoitaessa on huomioitava muun muassa se, että samoin kuin lehdistä nimimerkillä kirjoitettujen mielipidekirjoitusten tapauksessa, myös näissä keskusteluissa on mahdotonta tietää keitä puhujat ovat. Selkeästi tietyille kansalaisryhmille suunnatuilla palstoilla (esim. foorumi.hoitajat.net) on tätä mahdollista vielä pohtia, mutta yleisillä keskustelupalstoilla (esim. hs.fi, Suomi24.fi) puhujien taustojen arvailu on parasta jättää tekemättä. Internetkeskusteluja ei myöskään millään muotoa voi ajatella yhteiskunnan yleisen mielipideilmaston kuvaajina. On esimerkiksi mahdollista, että maahanmuuttokriittisten mielipiteiden edustajat osallistuvat erityisen hanakasti maahanmuuttoa koskeviin keskusteluihin.

Voidaan myös pohtia, missä määrin nettikeskusteluissa on kyse varsinaisesta keskustelusta. Osa viesteistä on aina tulkittavissa selviksi reaktioiksi toisiin kommentteihin, mutta osa muistuttaa selvästi enemmän yksittäisiä mielipidekirjoituksia (Ks. Pietilä 2001). Keskusteluja ei tässä tutkimuksessa analysoida-

kaan kokonaisuuksina, mutta jos kiinnostavaa vuoropuhelua esiintyy, otetaan se huomioon. Nettikeskustelulle on tyypillistä journalistisia tekstejä huomattavasti kärjekkäämpi tyylilaji, ”besserwisser-asenne” ja toisinaan myös toisten keskustelijoiden suoranainen herjaaminen. Myös ironian käyttö on hyvin yleistä, mikä tekee analyysistä entistä haasteellisempää. Poissuljettu ei ole sekään vaihtoehto, että netissä ihminen voi esiintyä täysin tekaistulla identiteetillä ja myös omistaan poikkeavilla mielipiteillä. (Ks. Pekkinen 2005.)

Seuraavassa analyysissa sovelletaan diskurssianalyyttistä lähestymistapaa, jossa puhujien ei lähtökohtaisestikaan odoteta paljastavan puheessaan suoraan esimerkiksi asenteitaan. Sen sijaan tarkastelun kohteena on se, miten keskustelupalstoilla kirjoittavat käsitteellistävät filippiiniläisten sairaanhoitajien rekrytointiin ja työperäiseen maahanmuuttoon liittyviä teemoja, miten he argumentoivat sen puolesta tai sitä vastaan, sekä sitä, millaisessa suhteessa käytetyt puhutavat ovat journalistisista teksteistä edellä eriteltyihin kehyksiin.

Työvoimapula kansallisen edun kysymyksenä

Työvoimapula on suuri hoitoalalla ja paisuu kuin pullataikina. (hs.fi 20.1.2008)

Näkemykset työvoiman tarpeesta ja työvoimapulasta vaihtelevat nettikeskusteluissa paljon. Yleisesti ottaen voidaan sanoa, että internetin keskusteluissa työvoimapulan kyseenalaistaminen on paljon yleisempää kuin journalistisissa teksteissä. Nettikeskusteluista löytyy kuitenkin paljon myös puhetta, jossa työvoimapulalla argumentoidaan tai se otetaan annettuna. Tällöin tavallisesti todetaan Suomen tarvitsevan maahanmuuttajia ja toivotetaan filippiiniläiset hoitajat tervetulleiksi. Erityisen paljon tällaista argumentaatiota löytyy Helsingin Sanomien keskustelupalstalta niin ensimmäisten kuin aivan viimeistenkin aineiston mediatekstien julkaisemisen jälkeen. Sen sijaan esimerkiksi Ylen A-talk -ohjelman jälkeisessä keskustelussa tällainen puhe on hyvin vähäistä. Kyseisen ohjelman jälkeisestä keskustelusta voikin havaita, että muun muassa Paavo Värysen ja myös ohjelman toimittajan käyttämä maahanmuuttokriittinen retoriikka koettiin Astrid Thorsin ja EK:n Riitta Wärnin käyttämää työperäistä maahanmuuttoa puoltavaa argumentointia tehokkaampana. Thorsia kritisoitiin keskusteluissa esimerkiksi puheen epäselvyydestä ja Värystä vastavuoroisesti kiiteltiin selkeydestä. Värysen esittämät argumentit toistuivat keskustelussa eri muodoissa.

Kuitenkin useimmissa muissa aiheesta käydyissä keskusteluissa esitetään huomattava määrä puheenvuoroja, joissa filippiiniläiset toivotetaan tervetul-

leiksi ”tekemään työtä aloille, joihin suomalaisia ei syystä tai toisesta ole tarpeeksi tarjolla” (hs.fi 20.1.2008). Se kuinka tervetulleita tulijat ovat, määritellään siis Suomen ”kansallisista” tarpeista lähtien:

Suomi tulee tarvitsemaan valtavan määrän koulutettua ulkomaista työvoimaa aivan lähitulevaisuudessa. Nämä edustavat juuri sitä ryhmää. Eivät todellakaan ole mitään B-luokan kansalaisia, vaan koulutettua väkeä, juuri sitä mitä Suomi tarvitsee! (hs.fi 26.4.2008)

Suomeen tarvitaan hoitajia, jotka ovat valmiita auttamaan meitä suomalaisvanhuksia. Jos elämme terveesti ja pitkään, ennen pitkää olemme joka tapauksessa apua tarvitsevia vanhuksia. (hs.fi 26.4.2008)

Monet kirjoittajat tuntuvat olevan huolissaan juuri siitä, ketkä heitä tulevana vanhuksina tulevat hoitamaan, ja tämän vuoksi he toivottavat filippiiniläiset ”kiitollisina” tervetulleiksi Suomeen. Työvoimapulaa todisteltaessa vedotaan myös omalla työpaikalla koettuun työntekijöiden puutteeseen ja toisaalta hyviin kokemuksiin ”ulkomaalaisista” työtovereista. Muilta keskustelijoilta vaaditaan tilanteeseen sopeutumista:

Kuinka lapualaiset sopeutuu tähän, mitä valtakunnan päälehti tänään kertoo? Jää vaille hoitoa, ja muita palveluja jos rupiaa niuhottamaan. (Suomi24.fi 20.1.2008)

Positiivisena pidetään muutamissa kommentteissa myös sitä, että Suomeen saadaan ”halpaa työvoimaa” ja ”ylipalkattu” hoitoala takaisin ”paikalleen” (hs.fi 20.1.2008). Keskustelussa näkyy selvästi edellisenä syksynä käydyn hoitoalan työtaistelun ja sitä koskeneen mediakeskustelun vaikutus:

Hyvä että tuodaan filippiineiltä kymmeniätuhansia hoitajia, silloinpa ei vähene suomen hoitohenkilökunta ja näin ollen köyhät kunnat ei joudu maksamaan niitä järjettömän suuria lisäkorotuksia kun henkilökunta pysyy nykyisen suuruisena. (Suomi24.fi 20.1.2008)

Kehityksen toivotaan vain voimistuvan, jotta saadaan pidettyä ”palkkakulut Suomessa kurissa ja mahdollisesti jopa nykyistä alemmalla tasolla” (hs.fi 26.4.2008). Näin uskotaan pystyttävän turvaamaan hyvinvointiyhteiskunnan palvelut jatkossakin. Myös ”tuonti” -metafora on siirtynyt näkyvästi nettikeskustelujen kommentteihin, edustivat puhujat mitä kantaa tahansa. Työvoiman

tarve ja tuonti –kehys näkyy kaiken kaikkiaan useissa filippiiniläisten maahan-tuloon myönteisesti suhtautuvien puheenvuoroissa. Filippiiniläiset mielletään näissäkin kommentteissa nimenomaan työvoimaksi, jota Suomeen saa ”tuoda” tarpeen mukaan siinä määrin kuin heistä voi olla maalle hyötyä:

Ei näitä ihmisiä Suomeen ole tuotu sen takia että he ovat rahakkaita turisteja. He ovat tällä sen takia että tekevät töitä joihin ei löydy tekijöitä.

Mielestäni on vain eduksi jos saisimme hoitajia myös yhä pienemmällä palkkatasolla. Kaikki näin saatu säästö on meidän jokaisen verovarojen säästöä. (hs.fi 26.4.2008)

”Halutut” ja ei-toivotut maahanmuuttajat – vieraanpelkoa ja vaimokauppaa

Voidaan sanoa, että tietty ”kansallisen itsekkyyden” näkökulma on positiivisesti filippiiniläisten hoitajien tuloon suhtautuvien kirjoittajien puheessa korostunutta. Tämä näkyy selvänä myös keskustelussa, joka on jatketta filippiiniläiset hyvinä maahanmuuttajina esittävälle mediakehykselle. Median tavoista kehystää tapausta juuri tämä on esillä selväpiirteisimpänä myös kansalaiskeskusteluissa. Tervetulleiksi Suomeen toivotetaan nimenomaan ”koulutetut ja ammattitaitoiset” filippiiniläiset hoitajat, joita määrittävät erilaiset ihannoivat stereotypiat: ”Jos vierastyövoimaa tarvitaan, niin parempaa ei voisi löytää” (hs.fi 20.1.2008). Mediaan, omiin kokemuksiin Suomesta ja ulkomaanmatkoilta sekä yleiseen ”tietoon” vedoten toistellaan filippiiniläisten lukuisia hyviä ominaisuuksia kommentista toiseen:

Aasialaisilla on yleensä korkea työmoraali, he ovat perhekeskeisiä ja yli 80% filippiiniläisistä on kristittyjä, lähinnä konservatiivisia katolisia, joten siltäkin osin sopeutuminen kulttuuriimme on hanskassa. (hs.fi 20.1.2008)

Lisäksi filippiiniläiset ovat ahkeria ja oppivat varmasti suomen kieltäkin. Lisäksi luulisin, että vanhuksetkin osaavat iloita, kun maailman iloisimmaksi kansaksikin väitetyt nöyrät ja rehelliset ihmiset tekevät mukisematta työnsä ja vielä hymyillen. TERVETULOA! (hs.fi 20.1.2008)

Filippiiniläisten hoitajien keskeisiksi hyveiksi katsotaan siis juuri mediassa esiin nostetut ystävällisyys, iloisuus ja nöyryys. Tietyt filippiiniläisten avuiksi lasketut piirteet kuten korkea työmoraali, ahkeruus ja ”perinteiset arvot”, katsotaan usein myös suomalaisten omiksi hyveiksi ja omalle kulttuurille tyypilliseksi (Vrt. Löytty 2005, 108). Toisaalta toisissa kommentteissa juuri näitä samoja

piirteitä katsotaan puuttuvan erityisesti suomalaiselta hoitohenkilökunnalta: suomalaisilta ”nirppanokkahoitajilta”, ”ylipainoisilta, päihderiippuvaisilta lääkäreiltä” ja yleisesti ”tympeästä hoitokulttuuristamme”, jossa vanhuksia kohdellaan kuin ”lahoja halkoja” (hs.fi 20.1.2008, 26.4.2008, Suomi24.fi 20.1.2008). Hoitohenkilökuntaa parjataan juuri edellisen kevään työtaistelusta, jossa hoitajien katsotaan paljastaneen ahneutensa ja ”moraalittomuutensa”:

[...]filippiiniläisillä on sen verran suuri moraali jotta he tekevät sen mikä on sovittu eivätkä ala lakkoilemaan ja vaarantamaan ja leikkimään ihmishengillä, niin kuin erään maan hoitohenkilökunta tässä äskettäin. (Suomi24.fi 28.1.2008)

Samuus itseän nähden katsotaan positiiviseksi myös puhuttaessa uskonnosta, jolle ylipäätään annetaan suuri painoarvo. Useissa kommentteissa tuodaan esiin filippiiniläisten olevan uskonnoltaan katolisia, eli siis ”kristittyjä kuten suomalaisetkin”. Muuallakin Euroopassa tehdyissä tutkimuksissa on havaittu vastaavia esitystapoja ”aasialaisista”. Esimerkiksi Gabriella Lazaridoksen (2000) Kreikassa työskentelevien kotiapulaisten ja heidän työnantajien suhteita tarkastelleessa tutkimuksessa, työnantajat pitivät filippiiniläisiä työntekijöitään ”hyvinä katolisina tyttöinä”, joihin katsoivat voivansa luottaa. Useissa nettikeskusteluissa esitetyissä kommentteissa hyveeksi katsotaan muun muassa se, että filippiiniläiset ”syövät sikaakin ja käyvät kirkossa” (hs.fi 20.1.2008).

Samoin kuin Lazardoksen tutkimuksessa, myös tässä tarkastelluissa nettikeskusteluissa, tämän positiivisen kuvan vastakohtana viitataan islaminuskoiisiin. Koko Euroopassa maahanmuuttoteema ja varsinkin integraatioon liittyvät ongelmakohdat kehystetään nykyään vahvasti islamin kautta (Taira 2008, 207). Puhetavassa näkyikin selvästi viimeisen vuosikymmenen aikana myös suomalaisissa viestimissä korostunut monoliittinen, yksipuolinen ja väkivaltainen kuva muslimista ja islamista, jota leimaa terrorismin pelko (Maasilta, Rahkonen & Raittila 2008, 62). Ei edes A-talk keskustelussa kirjoittajien mielestä erityisen edukseen esiintynyt Shirin Namiq¹⁰ ”yksittäistapauksena” pysty horjuttamaan käsitystä, että islamilaisista maista muuttaneet ”naiset ovat juuttisäkkiin pukeutuneita synnytyskoneita vailla koulutusta, ja miehet nyt vaan eivät kelpaa kuka mistäkin syystä”:

10 Namiqia koskeva puhetapa osin hyvin seksistinen: ”kieli lähes virheetön ja ulkonäkö niin sanotusti kohdallaan...”.

Jos Suomeen on kerran otettava maahanmuuttajia, niin lisää näitä filippiiniläisiä, kiitos.

Samaten muita kaakkoisaasialaisia, thaimaalaisia ym. Kristityt, katoliset tahi muut kristityt, sekä buddhalaiset, yms. uskontokuntien edustajat, jotka eivät vihaa Länsimaita, ja jotka hyväksyvät kristilliseistisen yhteiskuntamme.

Luonteenlaadultaan sopeutuvaisia kulttuuriimme, ahkeria tekemään työtä. Toki on poikkeuksia, mutta yleisesti ottaen näin, ja vähintäänkin verrattuna Länttä ja kristinuskoa tai ateismia vastustaviin /vihaaviin fundamentalismiin taipuvaisiin muslimeihin (eikä taas tietenkään kaikkiin muslimeihin). Eli toistan vielä, jos tänne on otettava maahanmuuttajia, niin mieluiten filippiineiltä, thaimaasta yms. muslimimaiden sijaan. (hs.fi 26.4.2008)

Karkeasti määriteltynä ongelmallisen maahanmuuttajan perustyyppi ollee naisen kohdalla työtön, kielitaidoton, prostituoitu ja miehen kohdalla moni-ongelmainen, työtön, rikollinen, kielitaidoton, raiskaaja. (Ainakin mediassa on tullut sille nämä ongelmat) (Suomi24.fi, 24.1.2006)

Ei-toivotuiksi mainitaan muutamissa kommentteissa venäläiset ja erityisen usein somalialaiset maahanmuuttajat (Vrt. mm. Jaakkola 2005). Vielä 1990-luvun alussa mediaakin hallinnut hyvin somalikielteinen puhetapa ja asennoituminen (Ks. Allas 1992) näyttää heijastuvan edelleen tässäkin keskustelussa. Kiinnostavaa on, että somalien sopeutumattomuus yhteiskuntaan perustellaan juuri heidän syrjityllä asemallaan esimerkiksi työhönotossa. Ongelmana nähdään juuri ”vieras kulttuuri”, joka aiheuttaa työnantajissa ja yhteiskunnassa viaroksunta ja tekee somalialaisista näin perustavanlaatuisella ja muuttumattomaksi nähdyllä tavalla erilaisia (Vrt. Forsander 2002):

Ainakin tulee motivoitunutta väkeä. Somali ”maahanmuuttajista” ei koskaan tule työllistymään yli 30%, joten heidän kulttuurinsa on jatkuva rasite maamme taloudelle. Eivätkä he näemmä sen puoleen ole koskaan lähdössä takaisin kotiinsa, vaikka sillä perusteella heidät maahan otettiin tänne väliaikaisesti turvaan.

Kaikkien muiden maahanmuuttajien kulttuurit taas ovat työhön motivoituneita ja siksi pä rikastavat maataamme kulttuurisesti että taloudellisesti. (hs.fi 26.4.2006)

Keskusteluun on vaikuttanut huomattavasti varsinkin Helsingin Sanomissa ja sen nettisivuilla julkaistu kuvamateriaali, jossa esitetään nuoria, hymyileviä ja enimmäkseen naispuolisia sairaanhoitajaopiskelijoita. Tulijoiden oletetaan-

kin useissa kommenteissa itsestään selvästi olevan nuoria naisia. Yhtenä filippiiniläisten positiivisista piirteistä nähdään näiden oletettu kauneus ja tervetulleiksi toivotaan juuri ”nämä nätit tytöt”:

”Ei muuta kuin kauniita tyttöjä lisää tänne ja tästä tulee kesällä ihan paratiisi kun vielä lämpöasteet nousevat” (hs.fi 20.1.2008)

”Hyvä uutinen, ainakin tuo kuvassa etualalla oleva voitaisiin ottaa heti Suomeen” (hs.fi 20.1.2008)

Filippiineiltä aiotaan tuoda kymmeniätuhansia töihin Suomeen

Julkaistu: 19.1.2008 23:43
HELSINGIN SANOMAT

KARI PULLINEN

Suomeen tulee Filippiineiltä kymmeniätuhansia koulutettuja ihmisiä töihin vuoteen 2015 mennessä, mikäli suomalaisen työnvälitysyhtiön Opteamin suunnitelmat toteutuvat.

Juuri nyt yrityksen tavoitteena on tuoda Suomeen satakunta lähihoitajaa vanhustenhoitopalveluita tarjoavan yksityisen hoitolaitoksen palvelukseen.

Lisäksi Opteam värvää Filippiineiltä Suomeen siivoojia, hitsaajia ja ravintolatyöntekijöitä.

Koulutetut hoitajat ovat yksi keskeisin ryhmä, joka suuntaa Filippiineiltä töihin muualle maailmaan. Sen suosituimpia

Filippiiniläiset hoitajat tulevat suomeen töihin. Edessä Suany Diesto, 17.

Kuva 3.4. Hs.fi:ssä 19.1.2008 julkaistu kuva.

Keskustelujen huomionarvoinen erityispiirre on, että filippiiniläisten hoitajia toivotaan myös Suomen avioliittomarkkinoille ja muun muassa ratkaisuksi ”20–30-vuotiaiden nuorten miesten synkkiin itsemurhalukuihin”. Tässä keskustelussa negatiivisesti arvotetaan ”epänaisellisiksi jättiläisiksi” kerrotut suomalaisnaiset. Katsotaan, että toisin kuin suomalaiset,

...filippiiniläiset eivät inhoa miehiä, seurustelua, parisuhteita ja perheen perustamista. Siinä missä suomalainen nainen kokee sivistyneen miehen tylsäksi, ja valitsee ennemmin kiihkeän nyrkkisankarin, tylsemät ja vakaammat miehet saattavat kiinnostaa noinkin ahkerasti ja pitkälle kouluttautuneita filippiiniläisneitoja. (hs.fi 20.1.2008)

Ovat sentään pysyneet naisellisina naisina sielläpäin... (ess.fi 11.02.08)

Tuohon uskon vahvasti, että asiallinen suomalainen mies pitää omaa kultaansa hyvänä ja filippiiniläiset puolestaan pitävät heitä kohtaan hyviä miehiään oikein hyvänä. (hs.fi 20.1.2008)

Tällainen hyvin seksistinen tapa nähdä aasialaiset naiset länsimaisen miehen kannalta ihanteellisina, eli muun muassa palvelevina ja kotikeskeisinä, on tyyppinen länsimaisissa diskursseissa (Ks. Sirkkilä 2006, 131). Käytetyt puhe-
tavat ovat toistoa suomalaisessa mediassa jo vuonna 1995 filippiiniläisnaisten vaimonvälitykseen liittyneen ns. ”sir Vili” –ilmiön ympärillä käydylle debatille, jossa suomalaisia naisia soimattiin tasa-arvon pilaamiksi ja ihannekuvaksi nostettiin myytti kaikkeen tyytyväisestä, vaiteliaasta, uskollisesta ja naisellisesta aasialaisesta kaunottaresta. Vaikka todellisuudessa filippiiniläiset naiset ovat huomattavan koulutettuja ja emansipoituneita, on heidät näissä keskusteluissa saatu näyttämään perinteisten perhearvojen kannattajilta ja vanhanaikaisten avioliittojen pelastajilta. (Vartti 1996, 108.)

Erityisesti Suomi24.fi -palstalla käydään pitkä keskustelu filippiiniläisten soveltuvuudesta suomalaismiesten puolisoiksi. Keskustelussa avioliitto nähdään ennen kaikkea taloudellisenä sopimuksena, jossa filippiiniläisten uskotaan läh-
tökohtaisesti etsivän itselleen ja perheelleen ”elättäjää”. Filippiiniläisten naisten rooli näissä liitoissa seksuaalisoiden arvellaan Suomessa tarvittavan ”lämmintä ja hymyilevää lähihoitoa”. Puhetavassa näkyy myös elintasosiirtolaisuus-kehys-
tä muistuttavaa yhteiskuntien hierarkisointia:

Jos vielä suomalaisen elättäjän itselleen löytävät, tuplapotti heille! Valtavat perheet kituvat ulkomailla piikoina olevien perheenjäsenten varassa. Köyhyys

tuossa korruptoituneessa maassa on karmea, ihmisiä kuin vilkkilässä kissoja ja kaiken kruunaa katolinen uskonto. Tulkaa filippiinotyöt tänne vaan, jos nättejä olette, kyllä suomi -poika maksaa viulut. Mutta pitää olla soma ja sievä palkinto poijiille. (Suomi24.fi 21.1.2008)

Suomalaisten on vain muistettava, että he tulevat tänne voidakseen pitää huolta perheistään filippiineillä eivätkä mistään muusta syystä eli jos joku poikamies innostuu filippiiniläiseen seuralaiseen niin hänen on myös hyväksyttävä että rahaa lähtee kuukausittain filippiineille kaikissa suhteissa. (hs.fi 20.1.2008)

Puhetavassa otetaan annettuna, että kaikki aasialaiset naiset ovat osa globaaleja sukupuolimarkkinoita, joilla länsimaisella miehellä on taloudellista valtaa suhteessa köyhyydessä eläviin naisiin. Vaikka tutkimusten mukaan tämän tyyppisiin avioliittoihin hakeutuvat miehet ovat oman maansa parisuhdemarkkinoilla usein marginalisoituneessa asemassa, suhteessa ”kehityksmaiden” naisiin he voivat kokea asemansa hierarkkisesti ylemmiksi ja avioliiton kanssaan naisen kannalta taloudelliseksi nousuksi. (Sirkkilä 2006, 127.) Yhdessä kommentissa hoitajien rekrytointi rinnastetaan aivan suoraankin ”vaimokauppaan” 1990-luvulla filippiiniläisiä naisia Suomeen vaimoiksi välittäneen ”sir Vilin” kautta. Mediassa aiemmin käyty keskustelut vaimokaupasta ja myös esimerkiksi Kaakkois-Aasiaan suuntautuva kasvava seksiturismi näyttävät lyöneen filippiiniläisiin ja aasialaisiin naisiin yleensä kauppatavaran leiman, josta heidän on vaikeaa päästä irti:

Mitäs, jos Sir Vilit ottaisivat selvää hoidon ja hoitotyön perusteista ja tavoitteista – se voisi olla hyvä aloitus...haisee pahalle koko homma. (hs.fi 20.1.2008)

Uhat paisuvat kansalaiskeskusteluissa

Yhdeksi keskeisimmistä keskustelunaiheista nousee internetissä hoitajien kieli-taito, joka on esillä paljon myös journalistisissa teksteissä. Monet esittävät epäilyksiä, ettei ilman suomenkielentaitoa voi hoitotyössä pärjätä, ja varsin yleinen argumentti maahanmuuttoa vastustavassa puheessa on, että vanhusten on saatava hoitoa omalla äidinkielellään. Osa kirjoittajista suhtautuu varauksella myös hoitajien koulutukseen ja ammattitaitoon. Toisaalta filippiiniläisten kieli-taitoisuutta myös kiitellään ja heidän arvellaan oppivan suomeakin helposti.

*Sinulle ei ilmeisesti ole myöskään väliä sillä minkälaisesta kulttuurista van-
husten hoitajat tulevat? Tai mikä heidän kieli- ja ammattitaitonsa on? (hs.fi
20.1.2008)*

*Kymmenien tuhansien joukkoon mahtuu kaikenlaisia ihmisiä. Tutkiiko mi-
kään instanssi näiden hoitajien taustaa tai tehdäänkö psykologista testiä hei-
dän sopivuudesta hoitotyöhön. (hs.fi 20.1.2008)*

*Olen tuntenut paljon filippiiniläisiä ja heillä on hyvä kielipää. Osaavat englan-
tia ja takalogia jo omassa maassaan. (hs.fi 20.1.2008)*

Erityisen pinnalla huoli filippiiniläishoitajien kielitaidosta ja koulutuksesta on hoitajien omalla keskustelupalstalla. Omiin kokemuksiin vedoten todetaan, että väärinymmärrysten vaara on suuri, ja että suomenkielistenkin on joskus vaikeaa ymmärtää potilaita. Myös arviot Filippiinien hoitajakoulutuksen hei-
kosta tasosta herättävät huolta.

*Filippiinien sairaanhoitajaliiton puheenjohtajan mukaan filippiiniläinen hoi-
tajakoulutus on nopeaa ja huonoa, koska se tehdään halvalla (!) (forumi.
hoitajat.net 6.2.2008)*

Hoitajien omalla palstalla työvoiman tarvetta ei kyseenalaisteta, mutta muil-
la keskustelupalstoilla yksi keskeinen ja useissa nettikeskustelukommenteissa
toistuva näkemys on, että työvoimapulaa ei todellisuudessa ole. Epäuskotta-
vaksi väitteen työvoimapulasta tekevät kirjoittajille sekä omat kokemukset ja
tiedot työttömyydestä Suomessa että myös pelko työn siirtymisestä halvempien
työvoimakustannusten maihin. Kirjoittajien mukaan suomalainen työvoima ”ei
kelpaa”, koska se tulee työnantajille liian kalliiksi. Puheen työvoimapulasta ja
ulkomaisen työvoiman rekrytoinnin katsotaan tällöin olevan työnantajien tar-
koituksellinen strategia, jolla pyritään polkemaan suomalaisia työehtoja. Osa
kirjoittajista vaatii tällä perusteella ”vierastyövoiman” oikeuksien parempaa val-
vontaa, osa taas vastustaa koko maahanmuuttoa.

*Kauhea tarve saada näyttämään että tarvitaan ulkomaista työvoimaa. Miksi?
Siksi, että saadaan polkaistua suomen palkkataso alas. Suomesta on lähtenyt
ja tulee lähtemään työpaikkoja ulkomaille niin paljon että on turha väittää
että olisi työvoimapula ja kun nytkin on vaikea työllistää näitä ulospotkittuja.
(hs.fi 20.1.2008)*

Suomeen on tulossa bussilasteittain filippiiniläisiä sairaanhoitajia vuokrafirmojen välityksellä. Samaan aikaan ajetaan tehtaita alas ja yritystoimintaa siirretään ulkomaille halvan työvoiman maihin. Nyt tässä käymässä päinvas-toin halvan työvoiman maista tulossa tekemään töitä. Jossain vaiheessa on enemmän työntekijöitä, kuin töitä. Siis työttömyyttä luvassa ja alhaisempia työvoimakustannuksia, kun vuokrafirmat teettävät töitä halvan työvoiman avulla. (Suomi24.fi 20.1.2008)

Monet ilmaisevat, että ulkomaisten työntekijöiden rekrytointi ”tuntuu pahal-ta” kun itse samaan aikaan on työttömänä. Toisaalta tällaista kahden erillisen ilmiön, menetettyjen työpaikkojen ja maahan rekrytoidun työvoiman, välistä suoraviivaista linkittämistä myös kritisoidaan: ”Kemijärven sellunkeittäjänskö meinasit laittaa leikkaussaliin, apua!” (hs.fi 20.1.2008). Myöskään hoitajien omalla keskustelupalstalla huoli työn menettämisestä ei ole erityisen pinnal-la. Hoitajilla on omakohtaista kokemusta hoitajapulasta ja lisäksi keskustelussa huomautetaan myös monien suomalaisten hoitajien lähteneen samankaltaisista syistä korkeamman palkkatason maihin. Filippiiniläistenkään ei kuitenkaan uskota jäävän Suomeen, vaan huonot työolot havaittuaan siirtyvän Britanniaan tai Ruotsiin.

Kuten jo edellä todettu, on kiinnostavaa, että erityisesti Ylen A-talk -keskustelun jälkeen käydyissä nettikeskusteluissa lähes kaikki keskustelijat kiittävät ulkomaankauppaministeri Väyrysen ja insinööri Shirin Namiqin esittämiä maahanmuuttokriittisiä näkemyksiä, kun taas maahanmuuttoministeri Thorsin ja EK:n Riitta Wärnin puheet työperäisen maahanmuuton puolesta saavat hyvin vähän vastakaikua. Väyrysen käyttämä retoriikka vaikuttaakin olevan tästä näkökulmasta katsottuna erityisen tehokasta. Myös hänen kritiikkinsä Thorsin toimia ja maan yleistä maahanmuuttopoliittista linjaa kohtaan saavat keskustelussa kannattajia. Thorsin katsotaan ajavan ”hallitsematonta maahanmuuttoa”, jonka pelätään ajavan Suomen ”katastrofiin”:

Kansalaiset ovat äärimmäisen huolestuneita Astrid Thorsin valinnasta maahanmuuttoministeriksi. Tämä yksi henkilö saa vielä kansalaiset vihaamaan koko hallitusta. Ulkomaalaislain muuttaminen esitetyssä muodossa on estetävä kaikin mahdollisin keinoin. Se olisi loppu suomalaiselle yhteiskunnalle. Jo nyt on lakia kiertämällä annettu kuusi kertaa enemmän oleskelulupia kuin aikaisempina vuosina. Ihmisten on herättävä, ennenkuin jokainen saa henkilökohtaisesti kokea hallitsemattoman maahanmuuton kauheuden. On kuunneltava niitä, jotka joutuvat elämäänsä näillä maahanmuuttajien alueilla. Miksi suomalaiset ihmiset yleensä muuttavat pois näiltä alueilta. Maahanmuutto-

politiikassa on kuunneltava kansalaisia ja siitä on voitava vapaasti keskustella. Ei muutama yksisilmäinen ihminen saa pilata tätä yhteiskuntaa (A-talk chat 10.4.2008)

A-talkia seuranneessa keskustelussa esiintyy monenlaisia uhkakuvia, muun muassa näkemys, että ulkomaiset työntekijät eivät tuota yhteiskunnalle mitään, vaan tulevat monin tavoin kalliiksi:

On kansantaloudellisesti täysin järjetöntä pitää suomalaisia työttömänä ja samaan aikaan maksaa verovaroin ulkomaisen työvoiman elantokustannuksia. Pääkaupunkiseudun asumiskustannukset ovat kaiken aa ja oo. Jos niitä ei saada alemmas, on turha haaveilla tänne työvoimaa mistään päin maailmaa.

Olisi muuten mielenkiintoista selvittää nykytilanteesta paljonko ulkomalaiset työllistävät jo tänään itse itseään, eli kuinka paljon maahanmuuttajat sitovat omaa työvoimaansa ja suomalaisten työtä itseensä (sosiaalitoimi, ope-tus, terveydenhoito, kotouttaminen, monikulttuurihankkeet, pakolaisneuvon-ta, vastaanotto jne). Ihan vain sen takia, että saataisiin jotain lukuja maahanmuuton lisäämisen perustaksi. (em.)

Työpaikkojen menettämisen lisäksi pelätään sitä, että tulijat eivät työllistykään, vaan ”jäävät veronmaksajien elätettäviksi kortistoon”. ”Työperäisten” maahanmuuttajien ja esimerkiksi pakolaisten välille ei tehdä näissä puheenvuoroissa eroa. Keskustelu on selvästi jatketta aiemmille maahanmuutosta ja erityisesti turvapaikanhakijoista käydyille keskusteluille, joissa maahanmuuttajat on nähty yhä enemmän sosiaalimenojen kasvattajina (Vrt. Ylänkö 2000, 28–29). Vaikka kyseessä olevat filippiiniläiset ovat tulossa töihin yksityiselle sektorille, uskoo osa kirjoittajista myös heidän palkkarahojensa kuluvan verovaroista. Media kertoi useissa yhteyksissä filippiiniläisten lähettävän merkittävän osan palkkarahoistaan perheilleen lähtömaahansa, ja ”veronmaksajien rahojen” pelätään tällä tavoin valuvan ulos Suomesta. Myös hoitajien koulutuksen uskotaan tulevan kalliiksi. Samoin kuin Väyrynen, myös monet keskustelijat vetoavat eurooppalaisiin esimerkkeihin maahanmuuton vaaroja argumentoidessaan: *Ei tehdä samoja virheitä kuin monet Euroopan maat ovat tehneet. Esim. Pariisi-kin on koska tahansa taas todellinen sota-äyhtämö.* Erityisenä uhkana nähdään Väyrysen tavoin juuri maahanmuuttajien perheet, paitsi tarvitsemiensa palvelujen, myös muiden ”hallitsemattomien seurauksien” takia. Myös vierastyöajatus saa kannatusta muutamilta erityisesti Helsingin Sanomien ”*Filippiiniläiset sairaanhoitajat tulivat Suomeen jäädäkseen*” –juttua (26.4.2008) seuranneessa keskustelussa:

[...] *Tulkoon suomeen tekemään vuoden, parin työrupeamaa. Yleensä ovat ahkeria työntekijöitä, eivät laiskottele. Ei missään tapauksessa pitäisi tuoda perheitä tänne! Käsitys siitä kuka kuuluu perheeseen on filippiineillä hyvin vevyvä. Entä mitä näille tod näköisesti ammattitaidottomille tarjotaan?* (hs.fi 26.4.2008)

Elintasosiirtolaisuudesta orjatyöhön

Muutamissa kommentteissa Filippiinien korkealla syntyvyydellä nähdään olevan positiivisia seurauksia Suomelle, jos hoitajien *”tuonti onnistuu”* (hs.fi 20.1.2008). Filippiiniläisten tulon arvellaan kääntävän syntyvyyden nousuun myös Suomessa ja lisäksi *”uuden veren”* katsotaan tekevän hyvää *”Suomen geneettiselle sopalle”* (foorumi.hoitajat.net 20.1.2008). Toisaalta *”dominoiviin aasialaisgeeneihin”* liitetään uhkakuvia:

Jos sitä ihmissorttia kaipaa, senkun painu Aasiaan, siellä heitä piisaa jos toinenkin 1000 miljoonaa. Taitaa uutuudenviehätys kadota alta aikojen. Raha, raha, raha, sitä tullaan etsimään vaikka mistä, kun oman maan päättäjät ovat läpikorruptoituneita eivätkä omaa kansaansa pysty työllistämään. Perhesuunnittelut eivät paljoa merkitse näissä maissa. Katulapsia vilisee kaduilla ja kortteleissa, täälläkö se onni ja ihanuus heille löytyy? Suomalaisia on työttömänä 200 000 vähintään, ovat vain liian vanhoja työnantajan mielestä. (Suomi24.fi 21.1.2008)

Journalistisissa teksteissä esiintynyt elintasosiirtolaisuus-kehys näkyy monin tavoin edellisessä lainauksessa. Maahanmuuttoon liitetään uhkaa, joka kumpuaa pelosta, että suuret ihmismassat lähtevät hallitsemattomasti liikkumaan piinallisiksi kuvatuista elinoloistaan kohti rikasta länttä paremman elintason perässä. Erityisesti Ylen Ulkolinjan reportaasissa (13.2.2008) tämä kehys oli vahvasti esillä ja ohjelman esittämiä lukuja referoidaan muun muassa Etelä-Suomen Sanomien internetsivujen (ees.fi) keskustelussa. Kommentista näkee, että ohjelmasta käytetty suurten lukujen retoriikka on ollut tarttuvaa ainakin sikäli, että Filippiinien väestönkasvun *”aikapommin”* ja Suomeen muuttavien hoitajien välillä nähdään suora yhteys:

Filippiinit

90 miljoonaa asukasta nyt väki tuplaantuu aikapommina 200 miljoonaksi jo v 2050.

*8 miljoonaa filippiinoa on toteuttanut unelmansa muuttanut ulkomaille aina-
kin johonkin töihin
150 000 muuttajaa on hoitajia*

*10 000 lääkäriä on myös 'uudelleen kouluttautunut' HOITAJIKSI
6000 heistä on siirtynyt ulkomaille 'lähihoitajiksi'
toiset odottelevat että saavat kerätyksi 5000 euron 'pääsymaksun'*

mikä 10 vuoden yhteiskunnallinen hukkakoulutus onkaan ollut lääkäreillä!

*'hoitaja'-koululaitokset ovat lisääntyneet sienien lailla
nyt jo 100 000 henkilöä koulutetaan vuosittain hoitajiksi
jopa tekniset oppilaitokset opettavat hoitoalaa*

*OPTTEAM tuo Suomeen nyt 7 hoitoalan oppilasta ja vuoteen 2015 mennessä
20 000 henkilöä (eri toimialueille) (ess.fi, 19.2.2008)*

Kehys on tuttu myös aiemmista maahanmuuttoon liittyvistä keskusteluista, joissa ajatus pakolaisten ja maahanmuuttajien ”tulvasta” ja ”massamuutosta” on ollut 1990-luvun alusta asti tyypillinen (Ks. Allas 1992, 59; Horsti 2003, 47; Nylund 2008). Tässäkin keskustelussa Suomeen saapuneen hoitajan esittämä toive perheensä tuomisesta Suomeen kirvoittaa aikaisempaan maahanmuutto-uutisointiin kiinnittyvän pelon ”ryntäyksestä” ja sosiaaliturvajärjestelmän väärinkäytöstä ja ”elintasopakolaisista”. Erityisesti Helsingin Sanomien jutussaan (26.4.2008) alleviivaama ajatus työntekijöiden perässä seuraavista perheistä näyttää nostattavan kirjoittajien mielissä runsaasti tällaisia uhkakuvia:

Taas alkaa olla sellainen klassinen ”somalit ryntäys” tänne Suomeen.

Yksi filippiiniläinen hoitaa vanhuksiamme ja me hoidamme hänen koko perhettään (=yhteiskuntatuet). (hs.fi 26.4.2008)

Hiphei...suomalaiset eivät voi vaikuttaa filippiiniläiseen terveydenhuoltoon, mutta suomalaiset voivat vaikuttaa suomalaiseen terveydenhuoltoon ja tuoda tänne töihin kaikki maailman elintasopakolaiset perheineen ja sukulaisineen B-luokan kansalaisiksi. (hs.fi 26.4.2008)

Vaikka toisaalta korostetaan juuri rahaa filippiiniläisten maahanmuuton keskeisenä motiivina, pelkoja herättää erityisesti ajatus siitä, että ulkomaisia työntekijöitä ollaan ”tuomassa” heikoin työehtoin, jolloin suomalaistenkin

työehdot heikkenevät. ”Orjatyövoima” on usein keskustelussa toisteltu metafora ja tulijoista puhutaan alentuvasti muun muassa ”ressukoina”. Usein pidetään itsestään selvänä, että filippiiniläisille tullaan maksamaan huonompaa palkkaa. Muutamissa puheenvuoroissa hoitajien tulevaisuus tuntipalkaksi arvellaan huomattavan alhaisia summia viidestä eurosta jopa kahteen euroon. Vaikka filippiiniläisen uskotaan olevan ”tyytyväinen minimipalkallakin”, sen ei uskota riittävän elämiseen Suomessa ja hoitajia katsotaan johdetun harhaan rekrytoitaessa. Filippiiniläisten uskotaan silti olevan siinä määrin ”tottuneita orjatyöolosuhteisiin”, etteivät he osaa muuta vaatia:

[...]Liekö näille järjestetty asunto? Parakki kuten Saudeissa orjatyövoimalle. Taitaa rassukoilla mennä työnteosta ensin verottajalle parikymmentä pinnaa, sitten vuokran maksamiseen täytyy tehdä vähintään 40 tuntia työtä, syönee varmaan omia eväitä kun halvin työpaikkaruokailu maksaisi kuukaudessa n. 12 tunnin työn verran, samoin täytyy tehdä pääkaupunkiseudulla seutulippua varten vähintään 12 tuntia. Sitten vielä sähkölasku ja ehkä puhelin tekstailua varten, soitot lienevät kalliita ja perus ruokakustannukset.

[...] No, norjalaisperäisellä ulkkari-urakkatyömentaliteetilla siitä voi jäädä jotain käteen. Kun ei ole töissä, nukutaan. Asunnoksi riittää siivouskomero likaisella patjalla. Eläköön globalisaatio ja työn arvostus! (hs.fi 20.1.2008)

Suomalaiset vaatii palkkaakin. Näille riittää ruoka! (Suomi24.fi 21.1.2008)

Osassa journalistisia tekstejä esiintynyt tietty filippiiniläishoitajien lapsellistaminen näyttää osassa internetkeskusteluissa esiintyneistä puheenvuoroista paisuneen totaaliseksi ylemmydentunnoksi suhteessa tietämättömiksi ”ressukoiksi” nähtyihin ulkomaisiin työntekijöihin. Asenne muistuttaa hätkähdyttävällä tavalla Euroopassa ja Amerikassa transatlanttisen orjuuden loppuaikoina esiintyneitä puhetapoja (Ks. Hall 1999, 169–176).

Toisaalta on myös keskustelijoita, jota kyseenalaistavat kuvan Suomesta ”satumaana”, jonne kaikki haluavat. Suomea ei tällöin pidetä erityisen houkuttelevana maana muun muassa pohjoisen sijainnin ja vaikean kielen vuoksi. Erityisesti hoitajien omalla foorumi.hoitajat.net -keskustelupalstalla esitetään myös epäilyjä, että hoitajat eivät tule viipymään Suomessa pitkään, vaan jatkavat matkaansa ”paremmin palkattuihin ja paremman ilmaston omaaviin maihin”. Lisäksi Suomen arvellaan muutamissa kommentteissa olevan ulkomaisten työntekijöiden rekrytoinnissa jo ”jälkijunassa” esimerkiksi verrattuna Ruotsiin ja muutaman filippiiniläisen hoitajan maahantulon ei katsota tätä asiaa muuttavan:

Ihmettelen tätä hämmästyä ja kauhistelua, kun Suomeen on tulossa peräti kahdeksan filippiiniläistä hoitajaa. Suomi taitaa olla aika paljon jälkijunassa tässä ulkomaalaisten työntekijöiden käytössä. Ruotsissa ja Norjassa on ollut jo kymmeniä vuosia ulkomaalaisia työntekijöitä. Esimerkiksi Norjan pääkaupungissa on vanhusten hoitopaikkoja, joissa suurin osa hoitajista on maahanmuuttajia. Eikä siellä tehdä siitä enää minkäänlaista numeroa niin kuin täällä Suomessa. Norjassa ns. tavalliset norjalaiset eivät edes halua tehdä ns. likaisia töitä (mm. lähihoitajan työt). (hs.fi 26.4.2008)

Eettisen keskustelun vähäisyys

Keskustelussa esitetään joitakin puheenvuoroja, joissa peräänkuulutetaan vastuun kantamista maahan työhön rekrytoitavista ihmisistä ja myös näiden perheistä:

Tulevilla työntekijöillä on myös perheet, olemmeko valmiita ottamaan heidät myös tänne? Kukaan ihminen ei elä pelkästään tyhjiössä työtä varten vaan tarpeita on monenlaisia. Suomen pitää muistaa myös vastuunsa samalla kun työntekijän palveluita käytetään. (hs.fi 20.1.2008)

Kokonaisuudessaan internetissä käytyjä kansalaiskeskusteluja tarkastellen voi kuitenkin todeta, että eettisten kysymysten käsittely on niissä hämmästyttävän vähäistä suhteessa siihen, missä määrin nämä kysymykset olivat esillä journalistissa testeissä. Määrällisesti tarkastellen kaikista sadoista aiheen ympäriltä kirjoitetuista kommentteista vain muutamassa kymmenessä kosketeltiin ilmiöön liittyviä eettisiä kysymyksiä. Suhteessa eniten tätä keskustelua käytiin foorumi.hoitajat.net -palstalla.

Keskustelua kuvaa hyvin Iltalehdessä 15.2.2008 julkaistu mielipidekirjoitus otsikolla ”Moraalitonta tuoda Filippiineiltä hoitajia”. Kirjoituksen lopussa kylä viitataan ”moraalittomana” myös siihen, että ”olla valmiita heikentämään Filippiinien ja Viron terveydenhuoltoa viemällä pois heidän sairaanhoitajiaan”. Keskeisempänä ”moraalittomuutena” kirjoittaja näkee kuitenkin ulkomaisten hoitajien rekrytoinnin suomalaisten hoitajien palkkojen korottamisen sijaan. Kansallinen kysymys on siis tässäkin ensisijainen ja globaalin oikeudenmukaisuuden kysymykset vain sopivia lisäargumentteja.

Muutamissa internetkeskusteluissa esitetyissä puheenvuoroissa hoitajien rekrytointia Filippiineiltä arvosteltiin ”kehitysmaiden riistämisestä” ja todettiin sen olevan ”nykyaikaista kolonialismia pahimmillaan”. Useissa puheenvuoroissa korostettiin, että Filippiinit kärsii myös itse hoitajapolasta:

Kehityismaat tarvitsevat itse kalliisti koulutetun hoitohenkilökuntansa. Monet sivistysmaat ovat jo tehneet täyskieltoja kehitysmaiden hoitajien riistovärväyksen estämiseksi. Maksamalla kilpailukykyistä palkkaa, saadaan hoitoalalle riittävästi väkeä kotimaassa ja paluumuuttajina.

Artikkeli [HS 20.1.2008] on lähinnä värväystoimiston propagandaa. (hs.fi 20.1.2008)

Toisaalta vastauksena näihin syytöksiin rekrytointitoiminnan oikeutusta myös perusteltiin. Oikeutusta haettiin niin Aasian maihin siirtyneistä työpai-koista. Muutamat keskustelijat katsoivat myös työntekijöiden lähtömaihinsa lähettämien rahojen kompensoivan aivovuotoa ja toiminta rinnastettiin jopa eräänlaiseen kehitysapuun:

[...] Ulkomailla työskennellessään he laittavat osan palkastaan perheilleen Filippiineillä.

Turha puhua riistosta, kyseessä on pikemminkin apu kehitysmaille. (hs.fi 26.4.2008)

[...] No älkäähän nyt. Onhan täältä vastapalkkioksi siirretty kovin monta työpaikkaa köyhiin halpatyövoiman maihin. Esimerkkinä voidaan mainita Perlos, Elqotec, Nokia ja Aspocomp.

Kyllä sieltä voidaan vastapalvelukseksi ottaa muutama hoitaja Suomeen. (foorumi.hoitajat.net 17.2.2008)

Suomen päässä toimintaan vaadittiin parempaa valvontaa ja ulkomailta rekrytoiduille työntekijöille samoja palkkaetuja ”*kuin suomalaisillekin vastaavista töistä*”. Ulkolinjassa esiin nostetuista laittomista välitysmaksuista keskusteltiin hyvin vähän. Yhdessä kommentissa ne rinnastettiin ihmiskauppaan, mutta toisaalta toisessa kommentissa ”*kynnysrahojen*” perimisen todettiin olevan ”*aivan normaali käytäntö Filippiineillä*” (ess.fi 11.2.2008). Tavallisempi olikin näkemys, että hoitajat ovat liikkeellä omasta vapaasta tahdostaan, eikä ketään ole pakotettu lähtemään. Oikeutta liikkua vapaasti myös peräänkuulutettiin:

[...] No, tosiasiahan on se, ettei globalisaatio ole koskettanut tavallisia kuo-levaisia ja heiden mahdollisuuksiaan mennä sinne missä heiden elinmahdol-lisuutensa paranisivat. Ei, ei, hyvänen aika, rajat ja aidat vain pystyyn, ettei rahvas ala ajatella, että heillä olisi minkäänlaisia laajenevia oikeuksia uudessa maailmassa! (hs.fi 26.4.2008)

Yhteenvetoa

Julkisuudessa käytyä keskustelua filippiiniläisten sairaanhoitajien rekrytoinnista Suomeen leimaa selkeä jakautuneisuus. Toisaalta ollaan huolissaan hoitajapulasta, jonka ratkaisuna pidetään hyviksi maahanmuuttajiksi nähtyjen filippiiniläisten ”maahantuontia”. Toisaalta media rakentaa kuvaa Filippiinien loputtomista työvoimareserveistä, jotka uhkaavat ”räjähtäessään” johtaa hallitsemattomaan ja suunnittelemattomaan maahanmuuttoon. Nämä linjat jakavat niin aiheesta puhuvien yritysten, poliittisten päättäjien kuin tiedotusvälineiden edustajienkin mielipiteitä. Yhteistä molemmille linjoille on, että niissä asiaa katsotaan Suomen kansallisesta näkökulmasta. Media toisaalta pitää tapauksen yhteydessä vahvasti yllä myös globaalin oikeudenmukaisuuden näkökulmaa nostamalla keskusteluun monia aiheeseen liittyviä eettisiä ongelmia. Tätä mediakehystä voi pitää myös muihin mediassa esiintyneisiin kehyksiin kohdistuneena kritiikkinä (Vrt. Horsti 2005, 154–160).

Tässä yhteenveto-osassa pohditaan erityisesti sitä, miten journalististen tekstien sisällöt suhteutuvat internetin keskustelupalstojen kansalaiskeskustelujen sisältöihin. Yleisesti voidaan sanoa, että kansalaiskeskustelujen argumentaatiolinjat ovat samalla tavoin jakautuneita kuin tiedotusvälineissä esiintyneetkin, kuitenkin sillä erotuksella, että eettiset ja globaalit kysymykset eivät juuri nouse keskusteluun internetissä. Useimpia keskustelijoita yhdistää mielipiteestä riippumatta kysymyksen tarkasteleminen kansallisen tarpeen ja kansallisen edun näkökulmasta. Käsitykset siitä, mitä tämä kansallinen etu pitää sisällään, kuitenkin vaihtelevat.

Internetin keskusteluissa työvoimapulan kyseenalaistaminen on huomattavasti tavallisempaa kuin journalistisissa teksteissä. Esimerkiksi itse koettu työttömyys tai uutiset tehtaiden ja yritysten siirtymisestä ulkomaille näyttävät tekevän työvoimapula-argumentista epäuskottavan osalle ihmisistä. Kuitenkin merkittävälle osalle puhujista työvoimapula on itsestäänselvyys. Toisaalta vähintään yhtä suuri joukko kirjoittajista pitää sitä työnantajien tarkoituksellisesti keksimänä ja perusteettomana argumenttina, jolla perustellaan ulkomaisen ”halpatyövoiman tuonti” ja näin suomalaisten työehtojen polkeminen.

Mediassa esitettiin työvoimapulan kiistaviin puheenvuoroihin tartutaan keskustelufoorumeilla innokkaasti. Esimerkiksi ulkomaakauppaministeri Paavo Värysen A-talk ohjelmassa esittämät epäilykset Suomen nykyisen maahanmuuttopolitiikan mielekkyydestä ja hallinnasta, saavat paljon kannattajia internetissä. Merkittävä osa internetissä kirjoittavista näkee hoitajien rekrytoinnin ennen kaikkea uhkana kansallisten etujen näkökulmasta. Median esittämät filippiiniläisen ja suomalaisen yhteiskunnan rinnastukset näkyvät internet-

keskusteluissa mittaviksi paisuvina uhkakuvina ja pelkoina hallitsemattomasta maahanmuuttajatulvasta. Hoitajien määrittäminen ”orjatyövoimaksi” tapahtuu irrallaan tässä analysoiduista journalistisista teksteistä, mutta suhteessa muuhun julkiseen keskusteluun. Esimerkiksi ammattiliittojen edustajat ovat aiempina vuosina viitanneet tällaisiin uhkakuviin mediassa (Nylund 2008). Uhkakuvina nähdään joissakin internetpuheenvuoroissa myös maahanmuuttajat ylipäättään, koska heidän uskotaan tuovat mukanaan rikollisuutta, epäjärjestystä ja terrorismia. Näihin uhkakuvia lienevät osaltaan rakentaneet muualta Euroopasta välitetyt uutiset muun muassa lähiömellakoista ja terrorismista. Kolmannen uhkakuvan muodostaa syvään suomalaiseen keskusteluun pinttynyt käsitys siitä, että maahanmuuttajat tulevat aina veronmaksajille kalliiksi. Osin tämän ajatuksen elinvoimaisuuteen vaikuttanee Suomen lyhyt maahanmuuttohistoria. Koska maahanmuuttokeskustelu käynnistyi toden teolla vasta ensimmäisten suurempien pakolaisryhmien saapuessa maahan 1990-luvun alussa, on ajatus maahanmuuton ”työperäisyyden” mahdollisuudesta Suomessa varsin uusi ja näyttää vaativan sulattelua.

Median paljon käyttämä ”työvoiman tuonti” -metafora on siirtynyt suoraan myös internetkeskusteluihin. Vaikka osassa analysoituja mediatekstejä ”vientituote” -puhetta käyttämällä on saatettu pyrkiä itse asiassa kritisomaan tätä kyseistä puhetapaa, tämä kritiikki ei juurikaan näytä välittyneen internetissä keskusteleville lukijoille ja katsojille. Sen sijaan tällainen tapa keskustella ihmisistä ikään kuin hyödykkeinä näyttää vahvistaneen internetkeskusteluissa entisestään esineellistävää puhetapaa, jossa kansallinen tarve määrittää sen, paljonko hoitajia maahan saa ”tuoda”.

Selväpiirteisimpänä internetkeskusteluissa näyttäytyy filippiiniläiset hyvinä maahanmuuttajina kuvaava mediakehys. Keskustelut ovat pullollaan filippiiniläisiä ja aasialaisia, yleensä aasialaisnaisia, ihannoivaa puhetta. Puheenvuoroissa toistellaan median esiin nostamia filippiiniläisille ”tyypillisiä” piirteitä, kuten nauravaisuutta, ystävällisyyttä ja nöyryyttä. On myös selvää, että median käyttämä kuvamateriaali on muokannut huomattavasti mielikuvia tulijoista. Lehtikuvien motivoimana, mutta muutoin irrallaan mediateksteistä, internetissä herää keskustelu filippiiniläisistä hyvinä vaimoehdokkaina. Toisaalta tätä keskustelua kehystävät mitä ilmeisimmin aiemmat aasialaisista ”tuontivaimoista” käydyt mediakeskustelut. Joka tapauksessa internetissä käydyissä keskusteluissa esiintyy sellaista äärimmäisen seksististä puhetta, joka journalistisissa teksteissä tuskin tulisi kyseeseen. Toisin kuin mediateksteissä, internetissä monet ihmiset eivät myöskään arastele ilmaista suoraan sitä, millaisia maahanmuuttajia eivät halua maahan. Median esittämät argumentit filippiiniläisten maahanmuuttajien erinomaisuudesta, saattavat kuitenkin osaltaan rakentaa

vastakuvaa ei-toivotuista maahanmuuttajista, vaikka tätä ei varsinaisesti ää-
neen sanotakaan. Internetissä tervetulleiksi toivotetaan vain koulutetut, am-
mattitaitoiset ja kauniit.

4. Etiikkaa ja edunvalvontaa – työperäinen maahanmuutto ammattiyhdistyslehdissä

Raportin määrällisessä analyysiosassa todettiin, että valtamediassa työperäistä maahanmuuttoa ja maahanmuuttajataustaisia työntekijöitä käsiteltäessä keskeisenä puhujana on vain harvoin ammattiyhdistysliikkeen edustaja. Tätä ei kuitenkaan voida pitää merkinä siitä, että ay-liike ei olisi aiheesta kiinnostunut. Tosin ensimmäisten suurten maahanmuuttajaryhmien saavuttua Suomeen 1990-luvun alussa ay-liike pysyi maahanmuuttoasioista pitkään hiljaa. Osin tätä voidaan selittää tuolloisella lamakaudella; massatyöttömyys ja muut talousasiat veivät työmarkkinajärjestöjen huomion maahanmuuttoasioista. Lisäksi kuten jo aiemmin tässä raportissa on todettu, maahanmuuttoa käsiteltiin 90-luvulla lähes poikkeuksetta humanitäärisenä ja sosiaalityöhön liittyvänä kysymyksenä, joten tästäkään syystä se ei aluksi näyttänyt vaativan ay-liikkeeltä erityistä huomiota. Maahanmuuttajat huomioitiin ryhmänä ensi kertaa vasta vuosien 1998–1999 työmarkkinaneuvotteluissa. Vuonna 2004, kun työministeriö kutsui kaikki työmarkkinajärjestöt mukaan uutta maahanmuuttopoliittista ohjelmaa suunnittelevaan työryhmään, syntyi tavoitteesta lisätä työperäistä maahanmuuttoa eräänlainen konsensus työmarkkinaosapuolten kesken. Työmarkkinajärjestöjen osallisuus suunnittelussa myös osaltaan vaikutti siihen, että ohjelmasta tuli hyvin työkeskeinen. (Ristikari 2006, 11; Salmenhaara 2008, 226.)

Vaikka maahanmuuttajien määrä Suomessa on näihin päiviin saakka pysynyt varsin alhaisena, ovat maahanmuuttajat useastakin syystä merkittävä potentiaalinen jäsenryhmä suomalaiselle ay-liikkeelle. Ay-liikkeen sisällä on yleinen huolenaihe ja pelko maahanmuuttoon liittyen ollut se, että ”vähään tyytyvät” maahanmuuttajat tulevat heikentämään työehtoja suomalaisilla työmarkkinoilla. Kuitenkin juuri tästä samaisesta syystä maahanmuuttajien rekrytointi liittoihin on vahvasti niiden intresseissä. Lisäksi 2000-luvun alussa käyttämässään retoriikassa eri ammattijärjestöt antoivat maahanmuuttoa koskeville uhkakuville eri painoarvon. Esimerkiksi Suomen ammattiliittojen keskusjärjestö

SAK:n voi arvioida liioitelleen potentiaalisten muuttajien määrää viljelemällä mielikuvia rajojen takana patoutuvasta ”maahanmuuttajatulvasta” (Salmenhaara 2008, 231; Nylund 2008). Sen sijaan toimihenkilökeskusjärjestö STTK korosti, ettei suomalaisilla ole aihetta hätään ja korkeasti koulutettujen Akava jopa peräänkuulutti ulkomaisen ”osaamispääoman” hankkimista (Salmenhaara emt.).

Työmarkkinajärjestöt ovat olleet myös huolissaan siitä, miten hyvinvointiyhteiskunnan rakenteita voidaan ylläpitää väestön vanhetessa ja jäädessä eläkkeelle. Uuden maahanmuuttopoliittisen ohjelman hyväksymisen jälkeen ne ovatkin asettuneet puoltamaan työperäisen maahanmuuton lisäämistä yhtenä ratkaisuna väestön ikääntymisen aiheuttamaan työvoimapulaan. (Alho 2008, 288–289.) Vuonna 2006 työmarkkinajärjestöjen¹¹ yhteisen kannanoton mukaan *”Suomi tarvitsee lisää ulkomaisia osaajia ja työntekijöitä”*. Kannanotossa painotetaan, että *”työperäistä maahanmuuttoa”* tarvitaan täydentämään suomalaista työvoimaa, ei korvaamaan sitä. Lisäksi siinä korostetaan suvaitsevaisuuden ja tasavertaisuuden arvoja ja linjataan, että työmarkkinajärjestöt sitoutuvat edesauttamaan *”suotuisan asenneilmaston muodostumista työpaikoilla ja sitoutuvat torjumaan ennakkoluuloja, tietämättömyyttä ja suoranaista rasismia”*. (Työmarkkinajärjestöjen tiedote 16.3.2006.)

Globalisaatio ja sen seuraukset suomalaiselle työelämälle ovat asettaneet ay-liikkeen aivan uudenlaisten haasteiden eteen. Vaikka kansainvälisyys on perinteisesti ollut ammattiyhdistykselle kunnia-asia, on globalisaatio mielletty laajasti suomalaista työelämää uhkaavaksi ilmiöksi. Siihen on liitetty sellaisia negatiivisiksi ja ay-liikkeen arvojen vastaisiksi koettuja määreitä, kuten kilpailu ja oman edun tavoittelu. (Helander 2008, 15; Boldt 2008, 34.) Keskeisenä huolenaiheena on ollut työn siirtyminen halvemman työvoiman maihin. Vastaavasti myös työperäinen maahanmuutto on lähtökohtaisesti ay-liikkeen näkökulmasta ristiriitainen ilmiö. Työntekijöiden välisen kilpailun rajoittaminen on ollut ay-toiminnan kulmakivi ja maahanmuuttajien on pelätty lisäävän kilpailua työpaikoista. Pyrkimys maahanmuuton rajoittamiseen olisi kuitenkin ristiriidassa ay-liikkeen perusarvojen, kansainväliseen solidaarisuuden ja yhdenvertaisuuden, kanssa. (Alho 2008, 284.) Ay-liikkeen ajamat globaalin yhteisöllisyyden ja kosmopolitanismin arvot ovat toisaalta myös yhteydessä sen intresseihin rekrytoida maahanmuuttajat järjestöihin ja integroida heidät osaksi työmarkkinoita (Helander 2008, 19).

Tässä luvussa tarkastelussa on työperäisen maahanmuuton ja maahanmuuttajatyövoiman käsittely ammattijärjestöjen jäsenlehdissä. Tulkintaa että maahanmuuttajat ovat ay-liikkeelle tärkeitä, tukee se, että aihetta käsitellään

11 AKAVA, Kirkon työmarkkinalaitos, KT, SAK, STTK, VTML.

ammattiliittojen omissa lehdissä varsin runsaasti. Tässä luvussa analysoidaan ammatillisten keskusjärjestöjen julkaisemia lehtiä Palkkatyöläistä (SAK), Akavalaista (Akava) sekä STTK-lehteä. Aineistoksi on kerätty näiden lehtien vuoden 2007 kolme viimeistä ja vuoden 2008 kolme ensimmäistä numeroa (Ks. liite 2). Tämä aikajakso on valittu osin sen vuoksi, että sen sisällä julkaistiin sekä Palkkatyöläisessä että STTK-lehdessä maahanmuuttoaiheinen teemanumero. Akavalainen ei julkaise teemanumeroita, mutta maahanmuutto on ainakin tutkimusjaksolla tasaisesti aiheena yhtä lukuun ottamatta kaikissa sen numeroissa. Palkkatyöläisessä maahanmuuttoa käsiteltiin tai siihen viitattiin teemanumeron lisäksi myös kolmessa muussa numerossa. STTK-lehden tutkimusjaksolla julkaistuissa numeroissa ei ollut teemanumeroa lukuun ottamatta yhtään maahanmuuttoa aiheena käsittelevää tai sivuavaa juttua. Yhteensä kaikissa lehdissä julkaistiin tutkimusjakson aikana 34 maahanmuuttoaihetta käsittelevää tai sivuavaa juttua. Tutkimusjakso on lyhyt, mutta antaa kuitenkin viitteitä siitä, että tällä hetkellä ay-lehdissä käydään varsin vilkasta keskustelua työperäisestä maahanmuutosta sekä maahanmuuttajista työvoimana, työntekijöinä ja jäseninä.

Ay-lehdissä esiintyvät maahanmuuttokehykset

Aineiston analyysissä hyödynnetään edellisessä luvussa sovelletun kehysanalyysin ideoita. Aineistot eroavat toisistaan sikäli, että ay-lehtiaineistossa ei ole kyse mistään erityisestä ”tapauksesta”, jolla olisi alku tai loppu. Järjestölehdissä käydyn keskustelun tietynlaisena lähtökohtana voidaan kuitenkin pitää hallituksen maahanmuuttopoliittista ohjelmaa sekä siihen linkittyvää työmarkkinajärjestöjen kannanottoa. Laajemmin ajateltuna myös suomalaisessa valtamediassa käyty maahanmuuttokeskustelu ja toisaalta lehtien perinteisesti käyttämä retoriikka epäilemättä omalta osaltaan rajaavat ay-lehdissä julkaistujen juttujen sisältöä.

Analysoitavat lehdet eroavat toisistaan jonkin verran siinä, millaisia juttutyyppisiä niissä suositaan, ketkä juttuja kirjoittavat ja ketkä niissä pääsevät puhujiksi. Palkkatyöläisen maahanmuuttoa koskettelevat jutut ovat tyypillisimmin henkilöhaastattelun ympärille rakennettuja, ja haastateltuina niissä ovat usein liiton tai sen jäsenjärjestöjen työntekijät: lakimiehet, luottamusmiehet, päälliköt, toimitsijat jne. Lisäksi kahdessa aineistoon osuneessa Palkkatyöläisen jutussa on haastateltuna maahanmuuttajataustainen työntekijä ja yhdessä maahanmuuttajia ay-järjestöjen jäsenenä tutkinut tutkija. Yhdessä Palkkatyöläisen numerossa on liiton projektisihteerin kirjoittama maahanmuuttoaihei-

nen kolumni. Myös STTK-lehden jutut ovat henkilöhaastatteluja päätoimittajan kirjoittamaa pääkirjoitusta ja kolumnia lukuun ottamatta. Tässä lehdessä neljässä jutussa haastateltuna on liiton työntekijä, joista kahdella on itsellään maahanmuuttajatausta. Lisäksi lehdessä on haastateltu kahta liiton maahanmuuttajataustaista jäsentä. Sekä STTK-lehdessä että Akavalaisessa on haastateltu maahanmuuttoministeri Astrid Thorsia. Tämän lisäksi Akavalaisessa on kaksi liiton työntekijöiden haastattelua. Muutoin Akavalaisessa julkaistut jutut ovat liiton kansainvälisten asioiden asiamiesten ja päällikköjen tai muiden liiton työntekijöiden kirjoituksia.

Ay-liikkeen arvot –kehys viittaa lehtien tapaan lähestyä maahanmuuttoa aiheena vahvasti ay-liikkeen perinteisesti edustamien arvojen yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon sekä uusien arvojen suvaitsevaisuuden ja monikulttuurisuuden kautta.

Työperäisen maahanmuuton ongelmat –kehyksen sisällä esitetään huoli moraalien ja etiikan puutteesta maahanmuuttajatyöntekijöiden rekrytoinnissa ja näiden työehtojen ja oikeuksien kunnioittamisessa. Ammattijärjestöjen näkökulmasta ongelmina nähdään erityisesti ay-asioista tiedottaminen maahanmuuttajille ja maahanmuuttajien matala järjestäytymistaso.

Akavalaisessa ja STTK-lehdessä argumentoidaan myös **työvoiman tarve** –kehyksen sisällä, korostaen väestön vanhenemisesta juontuvaa välttämättömyyttä kasvattaa maahanmuuttajatyövoiman määrää Suomessa. Palkkatyöläisessä ei vastaavaa argumentaatiota esiinny, mutta toisaalta tässäkin lehdessä ei uhkaavaa työvoimapulaa kyseenalaisteta. Maahanmuuttajien määrän kasvu työmarkkinoilla esitetään haasteena ammattiliitoille.

Kulttuurien yhteentörmäys –kehys lähtee konfliktinäkökulmasta työpaikatasolla. Kehys rakentuu ajatukselle että ”vieraiden” kulttuurien kohdatessa työpaikoilla syntyy väistämättä ”yhteentörmäyksiä”, joita ammattiliittojen tulee mahdollisuuksiensa mukaan pyrkiä ratkomaan. Ongelmista painotetaan ennen kaikkea kielivaikeuksia ja asenteita.

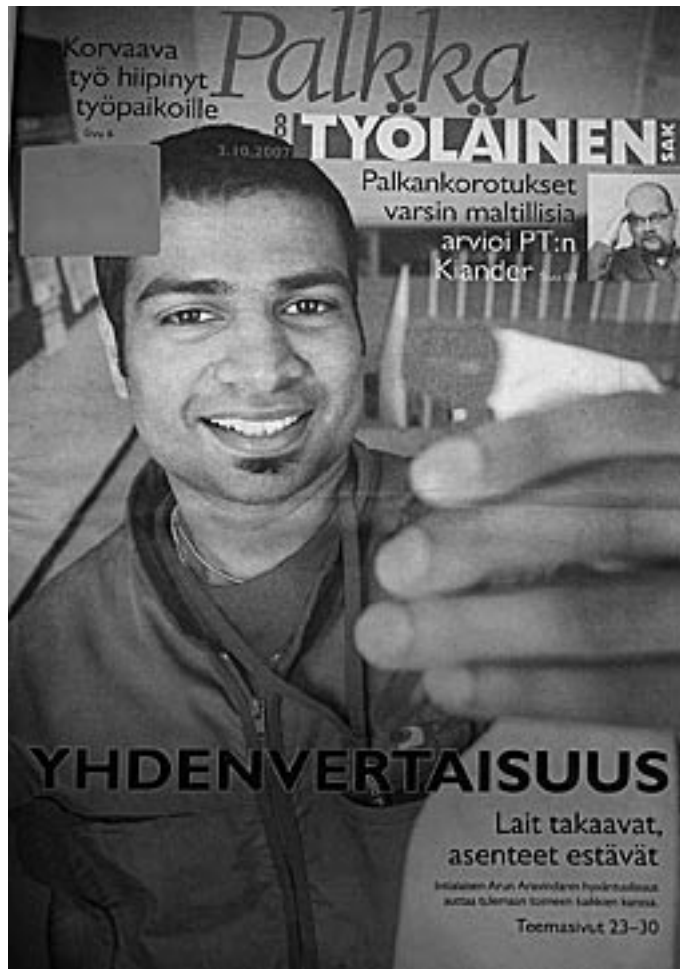
Maahanmuuttaja jäsenenä –kehys rakentuu erityisesti jutuissa, joissa on haastateltu maahanmuuttajataustaisia työntekijöitä työpaikoillaan. Haastatte- luissa tuodaan tyypillisesti esiin kyseisten henkilöiden aiempia työllistymis- ongelmia ja toisaalta näiden ongelmien voittamista. Maahanmuuttajat esitetään selkeästi ammattijärjestöjen toivottuina jäseninä. Vaikka Akavalaisessa ei esiin- ny vastaavia maahanmuuttajien haastatteluja, on siinäkin korkeasti koulutettu- jen maahanmuuttajien edunvalvonta selvästi nähty liiton tehtäviin kuuluvaksi.

Jokainen kehys on tavalla tai toisella läsnä kaikissa analysoiduissa lehdissä, mutta kehysten painotukset vaihtelevat paljon lehdestä toiseen. Seuraavissa alaluvuissa tarkastellaan jokaista kehystä lähemmin edellisen luvun tapaan.

Kehys 1: Ay-liikkeen arvot

Jokaisessa tarkastelussa olevassa ay-lehdessä merkittävässä osassa juttuja lähestytään maahanmuuttoa ja maahanmuuttajia aiheena liikkeiden perinteisesti edustamien arvojen kautta. Erityisen arvolähtöisiä ovat Akavalaisen ja Palkkatyöläisen jutut. Aihetta ”markkinoidaan” muun muassa otsikoimalla juttuja viitaten yhdenvertaisuuden, tasa-arvon ja kansainvälisyyden arvoihin. Nämä arvot nähdään pitkälti itsestään selvinä ”ammattiyhdistysarvoina”, eikä niiden arvokkuutta sinänsä nähdä tarpeelliseksi perustella. Esimerkiksi Palkkatyöläinen-lehden maahanmuuttoon keskittyvä teemanumero (8/2007) on nimetty ”*yhdenvertaisuus*” -numeroksi ja myös Akavalaisen otsikoinnista käytetään samaa iskusanaa:

”Yhdenvertaisuus on yhteinen haaste” (Otsikko Akavalainen 5/2007)

Kuva 4.1. ”Yhdenvertaisuus”. Palkkatyöläinen 8/2007.

Uusiksi arvoiksi vanhojen rinnalle ovat lehdissä nousseet monikulttuurisuus ja suvaitsevaisuus. Journalismissa esiintyvän monikulttuurisuuspuheen taustalla voi ajatella usein olevan toimittajien tietty tietoisuus vallitsevista stereotyyppioista ja asenteista sekä aktiivinen pyrkimys näiden asenteiden muuttamiseen ja stereotyyppien purkamiseen (Ks. Horsti 2005, 184–185). Kaikkien lehtien jutuissa ammennetaan esimerkiksi valtamediassa ja viranomaisten retoriikassa paljon käytetystä monikulttuurisuuspuheesta ja viitataan maahanmuuttajien läsnäoloon työpaikoilla ”*työyhteisöjen monikulttuuristumisena*”. Tällöin painottuu erityisesti hallinnallinen monikulttuurisuus ja strategisena ajatuksena on, että keskenään erilaisiksi nähdyt ”kulttuurit” voidaan ”järjestää” keskenään siten, että yhteiskuntarauha (Horsti emt., 299), tai tässä tapauksessa työpaikkarauha säilyy. Tämä tapahtuu ”kotouttamalla” maahanmuuttajat suomalaisen työyhteisön tavoille (Tästä enemmän kehyksen 4 yhteydessä). Tässä ajattelussa korostuu erilaisuuden ”suvaitseminen”, jolla tarkoitetaan nimenomaan sitä, että ”suomalaisten” on opittava suvaitsemaan ”vieraasta kulttuurista” tulevaa työtoveriaan, jonka taas vastaavasti odotetaan sopeutuvan suomalaiseen työpaikkakulttuuriin. Ongelmaksi tämän tavoitteen tiellä asettuvat ”suomalaisten asenteet”:

Maahanmuuttajat kompastelevat yhä suomalaisten asenteisiin. (Otsikko Akavalaisessa 3/2008)

– Nyt uudet ihmiset otetaan avoimin mielin vastaan. Toki meissä on yhä ihmisiä, jotka eivät pysty hyväksymään maahanmuuttajaa työkaverikseen. Mutta paljon riippuu myös maahanmuuttajasta. Jos hän hoitaa työnsä hyvin ja noudattaa työaikoja, niin mikäs siinä. (Luottamusmies Eija Paananen Palkkatyöläisessä 8/2007)

Ammattijärjestöjen tehtäväksi tässä asetelmassa tulee kotouttamisen edistämisen lisäksi ”*suvaitsevaisuuden edistäminen*”. Palkkatyöläisessä (8/2007) julkaistusta SAK:n projektipäällikkö Eve Kyntäjän kolumnista voi tosin löytää myös tiettyä kritiikkiä tällaista puhetapaa kohtaan. Puheenvuoron voi tulkita myös koko aikaisemman sosiaalisia ongelmia ja monikulttuurisuuden riemua korostaneen maahanmuuttopuheen kritiikiksi:

Maahanmuuttajat pitäisi saada – ja ottaa – oikeasti mukaan suomalaiseen yhteiskuntaan ja vaikuttamaan yhteisiin asioihin, ei ”maahanmuuttajan” roolissa monikulttuurisen Suomen maskotteina, vaan ihan tasavertaisina kansalaisina, usein oman alansa asiantuntijoina ja ammattilaisina. Tässä onkin

ay-liikkeellä tuhannen taalan paikka. Työelämä onkin paras ja luonnollisin ”kotouttaja”. Maahanmuuttajat pitäisi vihdoinkin nähdä voimavarana, eikä pelkästään sosiaalisina ongelmina.

Tarkastelluista kolmesta lehdestä Akavalainen korostaa arvoja aivan erityisen paljon. Sen jutuissa piirretään kuvaa sivistyneestä jäsenistöstä, jonka hyveisiin suvaitsevaisuus kuuluu. Leenä Suurpää (2005) on todennut, että suvaitsevaisuus ei ole vain asiantiloja, asenteita ja tunteita kuvaava käsite, vaan sillä on myös selkeä normatiivinen ulottuvuus. Suurpään mukaan suvaitsevaisuutta voikin pitää yhtenä tämän päivän keskeisistä normeista, joka pohjimmiltaan määrittää, millainen on ”avoin, nykyaikainen, kansainvälinen, ’hyvä’ ihminen”. (emt., 43–58.) Nämä kaikki ovat ominaisuuksia, joihin erityisesti Akava olettaa jäsenistönsä samaistuvan. Akavalaisessa esiintyvän puhutavan voi nähdä myös selkeänä erontekona muiden palkansaajajärjestöjen ”suvaitsemattomampiin” ja näin ollen sivistymättömämpiin jäseniin:

”Akavalaiset suvaitsevaisimpia” (Otsikko Akavalainen 3/2007)

”Toistaiseksi [Akava-yhteisössä] kiinnostus ja asenteet kansainvälisiin kysymyksiin ovat kohdallaan. Työaika ei mene esimerkiksi EU-pöyhöpopulistien näkemyksien tai ulkomaalaiskaunaisten asenteiden tuskailuun.” (Kansainvälisten asioiden päällikkö Markus Penttinen Akavalaisessa 5/2007)

– Asiantuntijaorganisaatio on yleensä tietyllä tapaa suvaitseva, [Akavan lakimies Paula] Ilveskivi pohtii.

[...] Sivistynyt ja asiallinen käytös työtovereita kohtaan on omiaan luomaan ilmapiiirin, jossa syrjinnälle ei jää tilaa.” (Akavalainen 5/2007)

Maahanmuuttajien yhdenvertaisuus työelämässä esitetään ay-lehdissä usein esimerkiksi sukupuolten tasa-arvon ajamiseen rinnastuvana edunvalvontakysymyksenä. STTK-lehden päätoimittaja rinnastaa kolumnissaan rasistisen syrjinnän nuorten naisten ja iäkkäiden työnhakijoiden syrjintään. Päätoimittaja viittaa ”*rasistisena*” jopa seksuaalisesta häirinnästä syytettyjen kansanedustajien herjaamiseen ”*kalapuikkoviiksimehiksi*” (STTK-lehti 2/2008), jolloin ”*rasismi*”-sanana merkityksen voidaan ajatella pahasti hämärtyneen. Sana rasismi viittaa näissä yhteyksissä toimintaan, jota voidaan pitää lähinnä syrjintänä, joka taas ilmiönä on huomattavasti rasismia kapeampi (Ks. Rastas 2005, 76). Kaikkinaisen syrjinnän vastustaminen on yhteistä analysoiduille lehdille. ”*Syrjinnän*

torjuminen” nostetaan esiin ammattiliittojen keskeisenä maahanmuuttajien edunvalvontaa koskevana tehtävänä.

Lisäksi sekä STTK-lehdessä (2/2008) että Palkkatyöläisessä (8/2007) maahanmuuttoteeman yhteydessä käsitellään myös muita globalisaatioon ja ”kansainvälisyyteen” kiinnittyviä ilmiöitä ja toimintaa. STTK-lehden teemanumerossa esitellään järjestön kansainvälistä toimintaa Chilessä sekä tasa-arvon tilaa Nicaraguassa. Numeron pääjuttuna olevan maahanmuuttoministeri Astrid Thorsin haastattelun yhteydessä on myös erillinen ”laatikkojuttu”, jossa Thorsilta on kysytty näkemyksiä työn siirtymisestä halvempien tuotantokustannusten maihin. Palkkatyöläisessä pelätään globalisaation murentavan sopimusjärjestelmää. Keskeinen arvostiritti jutuissa rakentuukin globaalin solidaarisuuden arvon ja jäsenistön tai laajemmin Pohjoismaiden asukkaiden intressien välille. Myös Akavalaisessa korostetaan, että globaalina aikana ei järjestön toiminta voi enää rajoittua vain ”kotimaisiin kysymyksiin”:

Akava toimii kansainvälisesti olemalla mukana ylikansallisissa ay-järjestöissä sekä vaikuttamalla Suomen hallituksen kantoihin ja suorilla yhteyksillä päätäjiin. (Akavalainen 5/2007)

Kaiken kaikkiaan voidaan sanoa, että koska maahanmuuttajien rekrytoinnin ammattiliittojen jäseniksi nähdään kaikissa järjestöissä olevan vahvasti koko jäsenistön intresseissä, ei tähän liittyen näytä syntyvän varsinaisia arvostirittioita. Niin kauan kun kaikkia kohdellaan samalla tavoin ja suomalaisia työehtoja noudatetaan, ei järjestöjen lehdissä nähdä syitä asettua vastustamaan maahanmuuttoa.

Kehys 2: Työperäisen maahanmuuton ongelmat

Vaikka maahanmuuttoon suhtaudutaan tarkastelluissa ay-lehdissä lähtökohtaisesti positiivisesti, tuodaan lehdissä kuitenkin esiin runsaasti myös varauksia ja ongelmia ilmiöön liittyen. Työperäisen maahanmuuton ongelmina esitetään ennen kaikkea työvoiman rekrytointiin, palkkaukseen ja työehtoihin liittyvät kysymykset, joita käsitellään toisaalta eettisinä kysymyksinä ja toisaalta edunvalvontakysymyksinä. Keskeiset esitetyt huolenaiheet liittyvät alipalkkaukseen, harmaaseen talouteen, työsuojeluun ja ihmiskauppaan.

Tilaaajan vastuuta koskeva laki on osa harmaan talouden torjuntaa. [Lakimies] *Anu-Tuija Lehto muistuttaa, että harmaassa taloudessa ei ole kyse vain rahasta vaan myös ihmisistä ja heidän oikeuksistaan ja kohtelustaan.*

Ihmiskauppa liittyy tiiviisti harmaaseen talouteen. Ulkomaalaiset työntekijät ovat tervetulleita Suomeen, mutta lähtökohtana täytyy olla suomalaisten työehtojen noudattaminen. (Palkkatyöläinen 2/2008)

Esimerkiksi [aliurakoitsija]ketjussa viidentenä olevalla on yleensä aivan liian vähän rahaa taskussa. Siitä ei liikene sopimuksen mukaiseen palkkaan, vakuutuksiin eikä työsuojeluun. Turvallisuuden näkökulmasta pahimmassa jamassa ovat pienet rakennustyömaat, omakotitalo- ja rivitalotyömaat. (Rakennusliiton työsuojelusihteeri Tapio Jääskeläinen Palkkatyöläisessä 3/2008)

Eettiset kysymykset ovat ay-lehdissä huomattavasti valtamediaa voimakkaammin esillä. Sairaanhoidajia edustavan STTK:n lehdessä saa huomiota myös edellisessä luvussa kuvattu filippiiniläisten sairaanhoidajien rekrytointia koskeva tapaus. Myös muita vastaavia valtamedian esiin nostamia tapauksia mainitaan lehdissä. Maahanmuuttajista ei kuitenkaan rakennu ay-lehdissä vastaavaa uhrikuvaa kuin valtamedian puolella (Ks. luku 3.), vaan esimerkiksi Filippiineiltä saapuviin hoitajiin suhtaudutaan ennen kaikkea potentiaalisina jäseninä:

Helmikuussa uutisoitiin erityisesti Filippiineiltä rekrytoitavista hoitoalan ammattilaisista. Kehittyvä maa tarvitsisi itse vähäiset hoitajansa, mutta [Superin kansainvälisten asioiden johtaja] Arja Niittynen mukaan osa heistä lähtee maasta joka tapauksessa.

– Olemme painottaneet eettistä rekrytointia – sitä, että maahanmuutto perustuu vapaaehtoisuuteen.

Rekrytointi- ja valmennusyritys Opteam sekä hoiva- ja terveyspalveluyritys Esperri välittävät suomalaisen työelämän tarpeisiin filippiiniläisiä, jotka saavat muuntokoulutuksen kautta lähihoitajan tutkinnon.

Super on tarkistanut koulutusohjelmaa ja korostanut, että tulokkaiden palvelusuhteen ehtojen tulee olla samat kuin suomalaisillakin.

– Ensimmäinen ryhmä saapuu maaliskuuhuhtikuussa

Pohdimme sitten heidän kanssaan, mitä he toivovat liitolta, Niittynen kertoo. (STTK-lehti 2/2008)

Ainoa aineiston lehdistä löytyvä suora viittaus vanhoihin pelkoihin maahanmuuttajien hallitsemattomasta ”tulvimisesta” suomalaisille työmarkkinoille on Palkkatyöläisessä. Huolen esittää Rakennusliiton työsuojelusihteeri, eikä kommentti vastaa lehden yleistä linjaa. Puhetapa on kuitenkin tuttu SAK:n edustajien aiempina vuosina esittämistä huolista esimerkiksi koskien juuri viroilaisten työntekijöiden ”maahan ryntäystä” (Ks. Nylund 2008). Jutussa käsitelty tapaus

koskee toisessa EU-maassa toimivan työnantajien Suomeen töihin vuokraamia niin kutsuttuja ”lähetettyjä työntekijöitä”. Jutun kärki ei kuitenkaan ole huoli maahanmuuttajatulvasta, vaan huoli työturvallisuudesta ja työntekijöiden oikeuksista:

Heitä [lähetettyjä rakennustyöläisiä] saattaa nykyisellään olla parikymmentätuhatta. Suurin osa virolaisia. Mutta porteilla kolkuttelee jo halpojen työvoimakustannusten maista tulevia työntekijöitä paljon kauempaakin. Työvoimaa vuokraavat yritykset maksavat niin pientä palkkaa kuin mahdollista, vuokraisännät vuolevat kultaa majoittamalla kaksioon kymmenenkin työmiestä. Normaalin 500 euron vuokran saa näin helposti hilatuksi 2000 euroon, Jääskeläinen huokaisee. (Palkkatyöläinen 3/2008)

Ay-lehtien näkökulmaa kuvaa hyvin epäluottamus markkinoiden ja työnantajien toiminnan eettisyyteen. Ammattiliitot näyttäytyvätkin asiassa eräänlaisina elinkeinoelämän moraalinvartijoina. STTK-lehdessä haastateltu maahanmuuttoministeri Astrid Thors sen sijaan painottaa kansallisesta näkökulmasta, että juuri suomalaisen yrityksen toimintaan ei epäeettinen toiminta ja ihmisoikeuksien polkeminen sovi.

Television ajankohtaisohjelmissa on käynyt ilmi, että ulkomailla eräät paikalliset välitysfirmit ottavat sekä hoitajilta että rakentajilta isoja välitysmaksuja Suomen työkeikasta.

– On tärkeää, että rekrytointiyhteistyötä tehdään eettiseltä pohjalta ja että meidän välitysfirmamme toimivat lakien mukaan ja asianmukaisella tavalla, Thors painottaa. (STTK-lehti 2/2008)

Varsinkin STTK-lehdessä ja Palkkatyöläisessä korostetaan, että on hyvin tärkeää saada maahanmuuttajat rekrytoitua ammattiliittojen jäseniksi. Esimerkiksi maahanmuuttajia ay-liikkeen jäseninä tutkineen Rolle Alhon haastattelun yhteydessä pohditaan laajasti maahanmuuttajien matalaa järjestäytymisastetta ja sen syitä (Palkkatyöläinen 8/2007). Järjestäytymisen tärkeyttä perustellaan enimmäkseen maahanmuuttajataustaisten työntekijöiden oikeuksien turvaamisella. Lisäksi lehdissä katsotaan, että takaamalla kaikille samat työehdot ja kohtelu, vältetään myös kilpailutilanne maahanmuuttajataustaisten ja suomalaisten työntekijöiden välillä, minkä taas nähdään ehkäisevän ennakoluuloja ja suvaitsemattomuutta. Esteenä maahanmuuttajajäsenten rekrytoinnin tiellä katsotaan olevan se, että maahanmuuttajilta puuttuu tietoa ammattiliitoista ja niiden toiminnasta. Ongelman ytimessä nähdään olevan kielitaidon puute.

Maahanmuuttajien järjestäytymisastetta ei ole tilastoitu. JHL:n arvion mukaan heidän järjestäytymisasteensa on kuitenkin tuntuvasti heikompi kuin suomalaisten. Suomalaisista JHL:läisillä aloilla työskentelevistä noin 70 prosenttia kuuluu liittoon. (Palkkatyöläinen 8/2007)

Alho on laskenut, että vain 26 prosenttia maahanmuuttajista – kun kaikki alat otetaan huomioon – on järjestäytynyt ammatillisesti. Ero on valtava kun yleinen järjestäytymisaste on noin 70 prosenttia. Uussuomalaisten työttömyysaste on sitä vastoin korkea. (Palkkatyöläinen 8/2007)

– Ammattiliitoista ei ole mitään hyötyä. Jos joudun työttömäksi, saan rahaa kymmenen kuukautta, muuta hyötyä ei ole, ja joka kuukausi täytyy maksaa 20 euroa, [intialainen siivooja] Aravindan tuumaa. Mies ei kuulu JHL:ään, työttömyyskassaan hän sen sijaan toteaa kuuluvansa.

Aravindanin mukaan ammattiliitot eivät ole käyneet esittäytymässä työpaikalla. Työtovereidenkaan kanssa ay-asiat eivät ole nousseet esille. (Palkkatyöläinen 8/2007)

Ratkaisuna tähän ongelmaan nähdään tiedon välittämiseen panostaminen ja tätä kautta myös ay-liikkeen aktiivinen ”markkinointi” maahanmuuttajille. Sekä Palkkatyöläisessä että STTK-lehdessä esitellään useita onnistuneiksi arvioituja tiedotushankkeita.

Sekä PAMissa että Rakennusliitossa on koettu, että esiin tulee jatkuvasti tapauksia, joissa maahanmuuttajat ovat tehneet töitä huonommilla palkoilla ja työehdoilla kuin suomalaiset työtoverinsa.

Kumpikin liitto järjestää illanviettoja venäläisille jäsenilleen ja julkaisee aineistoja eri kielillä. (Palkkatyöläinen 8/2007)

Ammattiliitot tarjoavat maahanmuuttajille tietoa työelämän perusoikeuksista ja takaavat tasavertaiset työehdot. Liitot ovat nyt haasteen edessä. Niiden on kyettävä myymään osaamisensa tulijoille. (STTK-lehti 2/2008)

ERTO:n monikulttuurinen työneuvola tarjoaa maahanmuuttajille vertaistukea ja opastusta työelämään liittyvissä asioissa. Kävijöille tarjotaan tietoa myös järjestäytymisoikeudesta ja ay-toiminnasta. (STTK-lehti 2/2008)

Kehys 3: Työvoiman tarve

Kuten työmarkkinajärjestöjen yhteisestä kannanotostakin käy ilmi, järjestöt ovat yksimielisiä siitä, että Suomea uhkaa lähivuosina työvoimapula. Uhkaavan työvoimapulan oloissa maahanmuutto on välttämättömyys, eikä sen yhdessäkään lehdessä suoraan esitetä uhkaavan jäsenistön työpaikkoja. STTK-lehdessä työvoimapulalla argumentoidaan avoimesti ja Akavalainen on huolissaan myös ”osaamispohjan” turvaamisesta. Akavalaisessa puhutaan erityisesti ”korkeasti koulutettujen osaajien” ja ”akateemisten siirtolaisten” tarpeesta. Palkkatyöläisessä ei työvoimapulaa suoranaisesti käytetä argumenttina, mutta toisaalta sitä ei lehdessä myöskään kyseenalaisteta.

Nyt kolme, mutta ennusteiden mukaan vuonna 2013 noin 6 prosenttia suomalaisista työpaikoista on monikulttuurisia. Lukua voi tarkastella niinkin päin, että tuolloin 94 prosenttia työpaikoista on Suomeen syntyneiden miehittämää.

Kumpikin näkökulma vaatii sulattelua: kuusi prosenttia tarkoittaa kymmeniä tuhansia ihmisiä, mikä Suomessa on paljon. Mutta toisaalta: mihin se riittää jos työvoimasta on aito pula? (Pääkirjoitus, STTK-lehti 2/2008)

”Eurooppaa uhkaavia väestön ikääntymisen ja työvoimapulan ongelmia voidaan osittain ratkoa maahanmuuttoa lisäämällä. Kilpailukyvyyn, talouskasvun ja hyvinvointipalvelujen ylläpitäminen vaatii myös koulutettua työvoimaa ja erityisosaajia EU:n ulkopuolisista kolmansista maista.

[...]Akavan mielestä maahanmuuttoa Suomeen pitää edistää, ei ainoastaan työvoimapulan lievittämiseksi, vaan myös osaamispohjan vahvistamiseksi. (Akavalainen 1/2008)

Vaikka uhkaavaa työvoimapulaa sinänsä pidetään tosiasiana, asiaa ei kuitenkaan nähdä yksiselitteisenä. Esimerkiksi ilmiön yhteys maassa jo asuvien maahanmuuttajien työttömyyteen tuodaan STTK-lehdessä esiin. Retoriikassa saattaa osin olla kysymys jäsenistön oletettujen pelkojen tyyntelystä.

Suomi tarvitsee lähivuosina yhä enemmän ulkomaista työvoimaa. Silti soraääniäkin kuuluu. Muun muassa Pellervon taloudellisen tutkimuskeskuksen johtaja Pasi Holm on todennut, että Suomessa kannattaisi suosia työttömiä sen sijaan, että työntekijöitä haetaan ulkomailta. Myös monet Suomessa asuvat maahanmuuttajat ovat ihmetelleet, miksi havitella uusia tulijoita, kun ulkomaalaissyntyisten työttömyys on korkealla.

STTK:ssa maahanmuuttoasioista vastaava talouspoliittinen asiantuntija Ralf Sund palauttaa ihmettelijän maan pinnalle. Suomeen ei muuta tällä hetkellä läheskään tarpeeksi väkeä, varsinkin kun muistetaan, että maasta myös muutetaan pois.

[...]”Työperäisestä maahanmuutosta puhuminen auttaa myös maassa olevien ulkomaalaisten työllistymistä. Siinä ammutaan samaan maaliin. (STTK-lehti 2/2008)

Akavalaisessa tai Palkkatyöläisessä tällaista ”rauhottelua” ei esiinny. Voi olla että ainakaan lehdessään suvaitseviksi miellettyjen Akavan jäsenten ei katsota tarvitsevan erityisiä tyynnytteleviä sanoja. Akavalaisilla työpaikoilla sopeutumisen oletetaan sujuvan luonnollisesti ja itsestään kokemusten karttuessa. (Ks. kehys 4.)

STTK-lehdessä haastateltu ministeri Thors kommentoi työvoimapulaa ja puhetapa eroaa hieman edellisessä luvussa tarkastellusta Thorsin valtamediassa käyttämästä retoriikasta. Haastattelussa Thors painottaa, että ennen maahanmuuttoa tulee työvoimapula pyrkiä välttämään muilla keinoin, esimerkiksi parantamalla työoloja ja työssä jaksamista. Voidaankin ajatella, että ministeri Thors ottaa yleisönsä huomioon ja argumentoi ay-liikkeen linjan mukaisesti. Lisäksi hän pitää esillä näkemystään, että työmarkkinoiden ehdoilla tapahtuva maahanmuutto johtaa parhaaseen lopputulokseen.

Maahanmuutto- ja eurooppaministeri Astrid Thors (ruots.) uskoo, että tulevaisuudessa tarvittavat työntekijät saadaan ensisijaisesti työuria pidentämällä sekä satsaamalla koulutukseen ja työssä jaksamiseen. Sen jälkeen tulee maahanmuutto.

[...]”Hoitajapulaa ei Thorsin mielestä voida ratkaista pelkästään hakemalla ulkomaalaisia tänne töihin.

– Tärkeintä on, että työolot kohentuvat. Mutta tietenkin pyrimme saamaan maastamuuttajia takaisin Suomeen.

[...] Kyse on viranomaisten ja työnantajien työnjaosta. Viranomaiset voivat edistää maahanmuuttoa, he myöntävät työluvut ja heillä on vetovastuu. Työnantajilla on kuitenkin perimmäinen tieto työvoimantarpeestaan. (STTK-lehti 2/2008)

Akavalaisessa Thors patistaa työnantajia palkkaamaan maahanmuuttajia ja peräänkuuluttaa ”suvaitsevaisuutta” rekrytoinnissa:

Työnantajien pitää olla tosissaan ja suojautumatta sen argumentin taakse, että muut työntekijät tai asiakkaat suhtautuisivat ulkomaalaisiin työntekijöihin varauksella. Monikulttuurisuuden lisääminen työpaikoilla on kaikkien osapuolten yhteinen haaste. (Akavalainen 3/2008)

Samalla tavoin myöskään Palkkatyöläisen jutuissa ei argumentoida niinkään työperäisen maahanmuuton puolesta kuin maahanmuuttajien työsyryntää vastaan. Näin sen voi nähdä painottavan ennen kaikkea jo maassa olevien maahanmuuttajien työllistämistä.

Yhtenä esteenä työperäisen maahanmuuton tiellä tuodaan esiin tuttua näkemystä, että Suomi ei ehkä ole tarpeeksi houkutteleva maahanmuuttomaa. Tämäkin kehys esiintyy ainoastaan STTK-lehdessä ja Akavalaisessa. Palkkatyöläisessä ei vastaavaa huolta esitetä. STTK-lehdessä (2/2008) on teemasivuilla annettu omassa ”laatikkojutussaan” puheenvuoro myös Elinkeinoelämän keskusliiton maahanmuuttopolitiikan asiantuntijalle Riitta Wärnille:

Elinkeinonoelämän keskusliitto ei halua ottaa kantaa siihen, paljonko maahanmuuttajia Suomi tarvitsee.

– Tarve on suuri, mutta Suomi ei ole houkutteleva kohdema, toteaa maahanmuuttopolitiikan asiantuntija Riitta Wörn EK:sta. (STTK-lehti 2/2008)

Suomeen suuntautuva työperäinen maahanmuutto ei ole merkittävästi lisääntynyt, vaikka ulkomaalaisten maahanpääsyä on uudella ulkomaalaislailla helpotettu. (Akavalainen 4/2007)

Akavalaisessa taas puhutaan ammattiliiton edustaman eturyhmän mukaisesti korkeasti koulutettujen osaajien rekrytoinnista. Tällaisen maahanmuuton jarruiksi nähdään erityisesti ”toimimaton ja epätarkoituksenmukainen” oleskelulupajärjestelmä ja työlupajärjestelmä. Akavan agendalla on vahvasti myös omien jäsenten vapaan liikkuvuuden ajaminen. Erityisenä ongelmana Akavalaisessa tuodaan esiin myös ulkomaisten tutkintojen heikko tunnustaminen:

Liikkuvuuden helpottaminen on kaikkien etu. (Otsikko Akavalainen 3/2008)

Akateemisia siirtolaisia tarvitaan korkeakouluissa. (Otsikko Akavalainen, 5/2007)

Akava odottaa uusia avauksia myös ulkomaalaisen työvoiman rekrytoinnissa ja kouluttamisessa. Ennen kaikkea ulkomaisten tutkintojen tunnustamisme-

nettelyn on helpotuttava, jotta ulkomaalainen voi paremmin työllistyä koulutustaan ja alaa vastaavaan työhön. (Akavalainen 4/2007)

Kehys 4: Kulttuurien yhteentörmäys

Ay-lehdissä, erityisesti STTK-lehdessä ja Palkkatyöläisessä, käyty maahanmuuttokeskustelu eroaa keskeisesti valtamediasta siinä, että keskustelua käydään merkittävässä osassa niiden juttuja työpaikkojen tasolla. ”Työpaikkojen monikulttuuristuminen” nähdään ”haasteena”, koska sen katsotaan johtavan lähes väistämättä ”kulttuurien yhteentörmäyksiin”. Puhe yhteentörmäyksistä painottaa konfliktinäkökulmaa. Käytännössä näillä törmäyksillä viitataan maahanmuuttajien kielitaidon ”puutteista” johtuviin ”väärinymmärryksiin”, maahanmuuttajien puutteelliseen ”kotoutumiseen” ja toisaalta suomalaisten työntekijöiden ennakkoluuloihin. Maahanmuuttajia ryhmänä ja heidän ”kulttuuriaan” käsitellään näin tavalla, jolla erilaisuudesta tulee näiden keskeinen ominaisuus. Suomalainen kulttuuri ja vieras kulttuuri kerrotaan näin paitsi sisäisesti yhtenäisiksi kokonaisuuksiksi, myös toisilleen vastakkaisiksi – siis törmäyskurssille. (Ks. esim. Lehtonen & Löytty 2003, 7–9.) Kieliongelmien lisäksi käytännön esimerkkeinä mainitaan miespuolinen työntekijä, jolla oli vaikeuksia ottaa vastaan määräyksiä naispuoliselta päälliköltä ja toisaalta rasistisia vitsejä maahanmuuttajataustaiselle työtoverilleen kertoileva kuvitteellinen ”autonasentaja Anders” (Palkkatyöläinen 8/2007). Yleisemmin haasteeksi mainitaan monikulttuurisuuteen sopeutuminen ”hiljaisuuteen ja omiin oloihin käpertymään tottuneille suomalaisille” (STTK-lehti 2/2008) Lehdissä tuodaan esiin, että ”kieli ja -kulttuuri-erot” hankaloittavat myös järjestöjen edunvalvontatyötä:

[...] Maahanmuutto rikastuttaa suomalaista työelämää, mutta tuo tietysti ainakin jonkin verran myös kulttuurisia ristiriitoja ja sopeutumisongelmia. Nii-tä tasoittamaan tarvitaan työelämän pelisääntöjä, jotka korostavat oikeuksien ja velvollisuuksien olevan kaikkia varten. Pelisääntökeskustelussa ammattiliitoilla on tärkeä asema. (Pääkirjoitus STTK-lehti 2/2008)

[...][K]ulttuurien yhteentörmäykset voivat johtua myös väärinkäsityksistä, ehkäpä myös siitä, etteivät kaikki sävyt puutteellisen kielitaidon vuoksi välity.” (Palkkatyöläinen 8/2007)

”EU:n sisäisillä työmarkkinoilla usein eniten ongelmia aiheuttavat kulttuuriset erot ja etenkin kieleen liittyvät asiat. Sosiaalinen ympäristökin vaikuttaa paljon. (Akavalainen 3/2008.)

Ratkaisuna kulttuurierojen synnyttämiin ongelmiin nähdään maahanmuuttajien kotoutuminen ja suomalaisten sopeutuminen. Kuten edellä todettu lehdissä kotoutumisella tarkoitetaan yleisesti suomalaisen työkulttuurin omaksumista, missä ammattiyhdistykset voivat olla apuna välittämällä tietoa tästä kulttuurista ja Suomessa asumiseen ja työskentelyyn liittyvistä ”oikeuksista ja velvollisuuksista”. Ay-lehdissä esiintyvää puhetapaa voi pitää yleisesti ottaen hyvin ratkaisukeskeisenä ja näin positiivisena. Niin kieli- kuin kulttuuriongelmienkin uskotaan olevan voitettavissa. Tosin Palkkatyöläisessä tuodaan Rakennusliiton näkökulmasta esiin ongelmia, joita työkulttuuriin ja kielitaitoon liittyvät kysymykset synnyttävät työturvallisuudelle ja kyseinen lähetettyjä työntekijöitä koskeva juttu erottuuikin kaikista tarkastelluista jutuista maahanmuuttokriittisimpänä.

Kun verkostot puuttuvat ja kielitaito on kehno, itseään pitää osata myydä.

[...]Olen tavannut nuoria ulkomaalaisia, jotka kehuvat tekevänsä töitä nopeammin ja paremmin kuin ”laiskat suomalaiset”. Liian kovavauhtinen työnteko on kuitenkin riski, etenkin jos kuvittelee olevansa haavoittumaton ja kuolematon, [Rakennusliiton työsuojelusihteeri] Tapio Jääskeläinen varoittaa.

Ammatillisen osaamisen puutteita korvataan myös kotitekoisilla ratkaisuilla, eritoten pientyömailla. Isommilla pitää yrittää ottaa lusikka kauniiseen käteen, koska siellä pääurakoitsija määrää työturvallisuudesta. (Palkkatyöläinen 3/2008)

Kyseisessä jutussa vastuu puutteellisista tiedoista annetaan pitkälti työntekijöille itselleen, joiden ”pitäisi ottaa jo kotimaassaan selvää, kuinka Suomessa toimitaan”. Toisaalta katsotaan asian olevan kiinni myös urakoitsijoiden ”tahdosta” perehdyttää työntekijät työturvallisuusseikkoihin.

Muutoin tarkastelluissa lehdissä uskotaan vahvasti, että kanssakäymisen lisääntyessä myös molemminpuolista sopeutumista tapahtuu. Lisäksi tuodaan esiin, että myös ammattiliitot ja erityisesti luottamusmiehet voivat olla toimijoita kun ”yhteentörmäyksistä” yritetään ”selvitä”.

”Opi verkosta kuinka kulttuurien yhteentörmäyksistä selvittää” (Otsikko Palkkatyöläinen 8/2007)

”Kansainvälistyminen ja asiantuntijoiden lisääntynyt liikkuvuus ovat osaltaan muokanneet asenteita myönteisemmiksi erilaisuutta kohtaan (Akavalainen 5/2007)

Myös Akavalaisessa (3/2008) haastateltu maahanmuuttoministeri Thors painottaa työnantajien ja työntekijöiden vastuuta ulkomaalaisten työntekijöiden kotoutumisessa ja hän toteaaakin ”kotoutumisen olevan kaksisuuntaista”. Työntekijät on päästettävä töihin ja ”työporukoihin”, jotta kotoutuminen voi tapahtua ”luonnollisesti”. Akavalaisessa sopeutumisen nähdään muutoinkin tapahtuvan kanssakäymisen lisääntymisen luonnollisena seurauksena.

Kehys 5: Maahanmuuttaja jäsenenä

Palkkatyöläisessä ja STTK-lehdessä esiintyy kehys, jossa maahanmuuttajia käsitellään nimenomaisesti ammattiliittojen jäseninä. Näissä jutuissa maahanmuuttajat esitetään osana suomalaista työelämää ja työyhteisöjä. Erityisesti molempien lehtien teemanumeroissa on monia juttuja, joissa maahanmuuttajataustaista työntekijää on haastateltu työpaikallaan. STTK -lehden teamanumerossa on haastateltu peräti viittä maahanmuuttajataustaista henkilöä ja Palkkatyöläisen numeroissa yhteensä kahta. Akavalaisessa vastaavia juttuja ei esiinny, eikä sen numeroissa ole muissakaan jutuissa yhtään maahanmuuttajataustaista puhujaa. Voidaan silti katsoa, että Akavalainenkin katsoo maahan muuttaneiden ”korkeasti koulutettujen osajien” edunvalvonnan omaksi työkentäkseen ja tässä mielessä maahanmuuttajat esiintyvät jäseninä myös sen sivuilla.

Enemmistö maahanmuuttajien haastatteluista on niin sanottuja selviytymistarinoita. Niissä Suomeen useita vuosia sitten muuttanut henkilö kertoo työllistymisvaikeuksistaan, kohtaamastaan syrjinnästä ja kielitaitoon liittyvistä ongelmista. Näiden juttujen kärki on kuitenkin aina siinä, että haastatellut ovat vaikeuksiensa jälkeen löytäneet työpaikan ja päässeet todistamaan kyvykkyytensä ja ammattitaitonsa. STTK-lehden kahdessa jutussa esiintyvä maahanmuuttajataustainen työntekijä on esitetty juttujen kuvituksessa vuorovaikutuksessa suomalaisten työtoveriensa tai asiakkaidensa kanssa. Myös Palkkatyöläisessä kerrotaan, miten ”intialaisella korostuksella suomea puhuva nuorimies ja keski-ikäinen supisuomalainen nainen, jutustelevat leppoisasti, miten siivoustyöt tänään jaetaan Koilis-Helsingin lukiossa” ja sama tilanne esitetään myös jutun kuvituksessa.

Fred Keusia ei arvaisi maahanmuuttajataustaiseksi kuin hänen puheensa aksentista, sen verran sujuvaa hänen suomensa on. Keus on asunut maassa jo melkein 20 vuotta ja työskentelee projektipäällikkönä ohjelmistofirma Sysopendigiassa.

Alkuvaiheessa työt eivät olleet yhtä hohdokkaita.

– Sain töitä keittiöapulaisena ja sen jälkeen tein vähän aikaa toimistohommia... (STTK-lehti 2/2008)

Tehyläisen Tiiu Augin yli kymmenen vuotta kestänyt pätkätyöputki katkesi 2005, kun hän sai vakituisen paikan Tapiolan terveysasemalta Espoosta. Viran saaminen on maahanmuuttajataustaisille työntekijöille edelleen harvinaista. (STTK-lehti 2/2008)

Kuva 4.2. Tiiu Aug ja työtoverit. STTK-lehti 2/2008.

Suomessa kaksi ja puoli vuotta asunut Intiasta kotoisin oleva Arun Aravindan (27) vakuuttaa tulevansa aina kaikkien kanssa toimeen. Mies ei ole kokenut pohjoisessa maassa sen enempää rasismia, syrjintää kuin kiusaamistaakaan. Aravindania on helppo uskoa. Miehen hymy ja nauru tarttuvat.

[...]Aravindan koetti etsiä vieraassa maassa aluksi oma alansa töitä. Mies pääsi kahteen työhaastatteluunkin, mutta uratoiveet tyssäsivät umikkouteen. Työnanatajat edellyttivät hyvää suomen kielen taitoa.

– En voi sanoa, että olisin pettynyt, kun oman alan töitä ei löytynyt. Olen tyytyväinen täällä. (Palkkatyöläinen 8/07)

Esiin tuoduista työllistymisongelmista huolimatta, maahanmuuttajia työsään kuvaavat jutut ovat hengeltään positiivisia. Niissä esitetyt ongelmat liittyvät lähinnä työnhakutilanteisiin, mutta sen sijaan yhteistyön toimivuutta työtovereiden kanssa kiitellään. Tuomalla ongelmattomuutta esiin saatetaan pyrkiä torjumaan etukäteinen oletus, että ongelmia väistämättä syntyy. Tällaisilla positiivisilla esimerkkitapauksien voi ajatella toimivan jäsenistön suuntaan eräänlaisina perusteluina koko lehden maahanmuuttomyönteiselle retoriikalle. Lisäksi ne ovat todennäköisesti suunnattuja erityisesti maahanmuuttajajäsenille. Useimmissa näistä jutuista tuodaan esiin haastateltujen kuuluminen ammattiliittoon. Intialaisen Arun Aravindan haastattelussa esiin tuoma epäily ammattiliittojen hyödyttömyydestä kuitataan sillä, että miehellä ei ole ollut käytössään tietoa, jonka avulla hän voisi perustellusti arvioida asiaa. Ongelmana näyttäytyy näin puutteellinen tiedotus ay-asioista. Selvää on, että maahanmuuttajat ovat kaikkien ay-lehtien näkökulmasta toivottuja jäseniä.

Ammattiliittoon kuuluminen kannattaa, koska muuten tieto monista hyödyllisistä eduista jäisi ulkomaalaiselta saamatta, sanoo Fred Keus. (STTK-lehti 2/2008)

Maahanmuuttajat tarvitsevat liitoiltaan heille räätälöityjä palveluja, sanovat luottamusmies Helmi Manninen ja Erton työneuvolan toiminnanjohtaja Ella Lazareva. (STTK-lehti 2/2008)

Taulukko 4.1. Ay-lehtien maahanmuuttokehykset.

	Kehys 1: Ay-liikkeen arvot	Kehys2: Työperäisen maahanmuuton ongelmat	Kehys 3: Työvoiman tarve	Kehys 4: Kulttuurien yhteen- törmäys	Kehys 5: Maahanmuuttaja jäsenenä
Erityispiirteet	Tuodaan esille erityisesti otsikoinnissa. Taustalla merkittävässä osassa juttuja, ei perustella erikseen.	Epäluottamus elinkeinoelämän ”moraaliin”. Huoli maahanmuuttaja työntekijöiden työehdoista, oikeusturvasta ja harmaasta taloudesta.	Maahanmuuttoa välttämätöntä lisätä uhkaavan työvoimapulauksen torjumiseksi. Maahanmuutto on haaste ammattijärjestöille.	Maahanmuuttajien läsnäolo työpaikoilla aiheuttaa kieliongelmia ja ”kulttuurien yhteenlöymäysä”, joita ammattijärjestön pyrittävä lievittämään.	Maahanmuuttaja-jäsenten haastattelut työpaikoilla. Tarinat työllistymisongelmista ja niiden voittamisesta. Maahanmuuttajat toivottuina jäseninä.
Käytetyt argumentit: ongelma/ syy/ratkaisu	Nähdyt ongelmat: 1. Suvaitsemattomuus, syrjintä ja rasismi. Esitetyt ratkaisut: 1. Ay-liikkeen arvojen seuraaminen. 3. Maahanmuuttajien kotouttaminen. 4. Suvaitsevaisuuden edistäminen ja syrjinnän torjuminen.	Nähdyt ongelmat: 1. Maahanmuuttajien heikot työehdot ja oikeusturva. Nähdyt syyt: 1. Puutteet työnantajien ja markkinoiden etiikassa. 2. Maahanmuuttajien heikko järjestäytymisasaste. Esitetyt ratkaisut: 1. Tiedon välittäminen. 2. Maahanmuuttajatyöntekijöiden edunvalvonta.	Nähdyt ongelmat: 1. Uhkaavat väestön ikääntyminen ja työvoimapula. 2. Maassa jo olevien maahanmuuttajien työttömyys. 3. Turkinotojen heikko tunnistaminen. 4. Suomi ei tarpeeksi houkutteleva. Esitetyt ratkaisut: 1. Maahanmuuton edistäminen. 2. Ulkomaisten turkintojen tunnistamisenetellin helpottaminen. 3. Maahanmuuton vaihtoehdot (Thors).	Nähdyt ongelmat: 1. Kieli- ja kulttuurierot. 2. Suomalaisen asenteet. Nähdyt syyt: 1. Kulttuurien erilaisuus. Esitetyt ratkaisut: 1. ”Työelämä paras kotouttaja”. 2. Kanssakäyminen. 3. Maahanmuuttajien oltava selvillä suomalaisista normeista.	Nähdyt ongelmat: 1. Maahanmuuttajien heikko järjestäytymisasaste. Nähdyt syyt: 1. Tiedon puute suomalaisesta ay-liikkeestä. Esitetyt ratkaisut: 1. Ammattijärjestöjen markkinointi tulijoille.
Käytetyt fraasit	Yhdenvertaisuus, tasa-arvo, suvaitsevaisuus, kansainvälisyys, monikulttuurisuus.	”Maahanmuuttajat tarvitsevat tietoa oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan.”	”Suomi tarvitsee yhä enemmän ulkomaista työvoimaa.” ”Liikkuvuuden helpottaminen kaikkien etu.”	”Kulttuurien yhteenlöymäys.” ”Monikulttuurisuus on haaste.” ”Maahanmuutto rikastuttaa suomalaista työelämää, mutta...”	”Maahanmuuttajat tarvitsevat liitoitaan helle räätäliä palveluja.”

Yhteenvetoa

Vaikka valtamediassa ammattiyhdistysliike ei juuri näy keskeisenä puhujana työperäisistä maahanmuuttoa koskevassa keskustelussa, pidetään aihetta liittojen jäsenlehdissä esillä varsin runsaasti. Ammattiliittojen osallisuus uuden maahanmuuttopolitiikan suunnittelussa ja tässä yhteydessä syntynyt työperäisen maahanmuuton tarvetta koskeva yhteisymmärrys näkyvät jäsenlehdissä selkeinä yhdenmukaisuuksina, joskin eri lehtien väliltä löytyy myös tiettyjä painotuseroja.

Kaikki lehdet lähestyvät maahanmuuttokysymystä vahvasti edustamiensa arvojen kautta ja näin ne ikään kuin ”myyvät” maahanmuuttoaihetta jäsenilleen solidaarisuuskysymyksenä. Erityisesti Akavalaisessa vedotaan jäsenistön oletettuun suvaitsevan ja sivistyneen ihmisen omakuvaan. Muissakin lehdissä nostetaan vanhojen ay-arvojen rinnalle uusina arvoina monikulttuurisuus ja suvaitsevaisuus. Monikulttuurisuuden käsite on hankala ja monimerkityksinen. Vaikuttaa siltä, että analysoiduissa ay-lehdissä sillä viitataan lähinnä maahanmuuttajien määrän kasvuun työpaikoilla, minkä nähdään automaattisesti johtavan työyhteisön monikulttuuristumiseen. Ei ajatella, että esimerkiksi eri taustoista tulevien suomalaisten muodostama työyhteisö olisi yhtä lailla monikulttuurinen, vaan monikulttuurisuus syntyy nimenomaan ”vieraan” läsnäolosta ”meidän” keskuudessamme. Lehtien esittämä tulkinta kulttuurierojen luonteesta painottaa eheiksi ja muuttumattomiksi systeemeiksi miellettyjen kulttuurien vastakkaisuutta, jolloin kulttuurien välinen konflikti näyttää väistämättömältä. (Ks. Huttunen, Löytty & Rastas 2005, 19–27.) Kaikki lehdet peräänkuuluttavat samantyyppistä monikulttuuristumista, jossa molemmilla osapuolilla, maahanmuuttajilla ja suomalaisilla, nähdään olevan omat velvollisuutensa. Maahanmuuttajien tehtäväksi tulee suomalaisen työyhteisön tavoille sopeutuminen eli ”kotoutuminen” ja suomalaisten työntekijöiden taas tulee ”suvaita” uutta työtoveriaan. Suvaitsemisen ehdoksi asetetaan se, että tulijoiden on sulauduttava suvaitsjoidensa kulttuuriin ja toimittava heidän tavoillaan (Ks. Suurpää 2005, 48). Erilaisuuden hyväksymisestä ei näin ollen tässä ”suvaitsevaisuudessa” ole kysymys.

Syrjinnän vastustamisen niin työhönotossa kuin työpaikoilla kuuluu ammattijärjestöjen perinteiseen toimenkuvaan ja tämä näkyy myös tarkastelluissa lehdissä. Maahanmuuttajien tapauksessa tämä nähdään laajempanakin integraatiokysymyksenä, koska työelämän uskotaan olevan ”paras kotouttaja”, ja tämän vuoksi on koko yhteiskunnan näkökulmasta tärkeää, että maahanmuuttajilla on mahdollisuus työntekoon. Tärkeää tämän katsotaan olevan myös siitä syystä, että uhkaavan työvoimapulan oloissa suomalaisten työpaikkojen ”on

monikulttuuristuttava”. Akavalaisessa ja STTK-lehdessä työvoimapulalla argumentoidaan avoimesti ja myös SAK:n aikaisempi torjuva asenne maahanmuuttoon näyttää Palkkatyöläisen juttujen valossa muuttuneen ainakin työperäisen maahanmuuton hyväksymiseksi ja toisinaan jopa kannatukseksi. Tarkastellun aineiston perusteella on kuitenkin mahdotonta arvioida, miten aidosti maahanmuuttajat ammattiliitoissa toivotaan tervetulleiksi ja missä määrin liittojen sisäiset maahanmuuttokielteiset äänet on yksinkertaisesti siivottu pois lehtien sivuilta.

Tarkastellut ay-lehdet nostavat esille työperäiseen maahanmuuttoon liittyviä eettisiä kysymyksiä, mutta eivät lähde rakentamaan erityisiä uhrikuvia, vaan lähestyvät kysymyksiä ennen kaikkea edunvalvontakysymyksinä. Lehtien voi katsoa tekevän tärkeää työtä nostaessaan esiin maahanmuuttajien työsuhteisiin liittyviä ongelmakohtia. Kysymys nähdään myös olevan kaikkien liiton jäsenten, ei vain maahanmuuttajien, edunvalvonnasta, koska samojen työehtojen vaatiminen maahanmuuttajille nähdään olevan koko jäsenistön etu. Uhrin sijaan maahanmuuttajia käsitelläänkin ay-lehdissä toivottuina ja tervetulleina jäseninä. Varsinkin STTK-lehdessä ja myös Palkkatyöläisessä on juttuja, joiden voi ajatella olevan suunnattuja yhtälailla maahanmuuttajajäsenille kuin muulleenkin jäsenkunnalle. Keskeisenä tavoitteen ja haasteena nähdään olevan tiedon välittäminen maahanmuuttajille ammattiyhdistysliikkeestä ja sen ajamista asioista. Ay-lehtien voikin tulkita ottaneen tällaisen tiedonvälityksen haasteena myös itselleen.

5. Yhteenvetoa ja pohdintaa

Työperäinen maahanmuutto on suomalaisessa keskustelussa uusi käsite, jonka mediassa saama sisältö on osin vasta rakentumassa. Hallituksen maahanmuuttopoliittisten linjausten ja muun muassa maahanmuuttoministeri Astrid Thorsin käyttämien puheenvuorojen myötä, termillä on alettu mediassa viitata erityisesti eri työvoimantarpeisiin vastaamaan pyrkivän ulkomaisen työvoiman ”täsmärekrytointiin”. Mediassa käydään maahanmuuttajien työntekoon liittyen myös paljon muuta keskustelua, jota ei käsitteellistetä ”työperäinen maahanmuutto” -termin kautta. Esimerkiksi maahanmuuttajia työssään kuvaavat jutut ovat lisääntyneet työperäistä maahanmuuttoa koskevien juttujen rinnalla. Kun tarkastellaan koko nykyistä maahanmuuttokeskustelua, voidaan todeta työtä ja työvoimaa koskevan puheen olevan siinä keskeistä. Keskustelun painopisteessä on tapahtunut selkeä muutos myös siten, että maahanmuuttajien työttömyyttä ja työllistymisvaikeuksia käsitellään mediassa aiempaa vähemmän ja maahanmuuttajia normaaleissa työsuhteissa huomattavasti aiempaa enemmän.

Työtä koskevaan maahanmuuttokeskusteluun osallistuvat aktiivisesti sekä työvoimaa tarvitsevat ja rekrytoivat yritykset että toisaalta maahanmuuttajat itse. Myös urheiluseurat erottuvat aineistosta keskeisinä puhujina, koska sikäli kuin urheilijoiden maahanmuutto halutaan tulkita työperäiseksi maahanmuutoksi, on maahanmuuttajatyöntekijöiden näkyvyys suurinta juuri lehtien urheilusivuilla. Sen sijaan tutkimuksen määrällisen analyysin valossa on silmiinpistävää valtion johdon, eli keskeisen työperäisen maahanmuuton lisäämistä ajavan tahon, lähes täydellinen puuttuminen keskustelusta. Erityisen kiinnostava on uuden maahanmuuttoministerin rooli. Tarkasteltaessa määrällisesti koko valtamediassa käytyä maahanmuuttokeskustelua, on ministeri Thors hyvin näkymätön hahmo. Toisaalta esimerkiksi filippiiniläisten hoitajien rekrytointia koskevassa keskustelussa Thors on yksi aihetta eniten kommentoineista puhujista ja myös ammattiyhdistyslehdissä ministeri oli näkyvästi esillä maahanmuuttojutuissa. Voidaan perustellusti väittää, että puhe työperäisestä maahanmuutosta on ainakin jossain määrin henkilöitynyt juuri Astrid Thorsiin.

Työperäistä maahanmuuttoa käsitellään keskusteluissa pitkälti kansallisena kysymyksenä ja uhkaavan työvoimapulan kautta. Maan hallituksen linjaama ja esimerkiksi työmarkkinaosapuolten hyväksymä tavoite lisätä työperäistä maahanmuuttoa, perustuu jaettuun käsitykseen siitä, että Suomea uhkaa tulevaisuudessa työvoimapula. Tästä käsityksestä lähtevän puhettavan ovat omaksuneet myös toimittajat, jotka usein käsittelevät työvoimapulaa kyseenalaistamattomana faktana ja lähtökohtana, johon viitataan kun työperäisestä maahanmuutosta puhutaan. Työvoimapula määrittää keskustelua myös sikäli, että juttuaiheiksi nousevat usein nimenomaan suurimmasta työvoimapulasta kärsivät alat. Maahanmuuttoon myönteisesti suhtautuvien puheenvuoroissa tuodaan esiin runsaasti maahanmuuttajatyöntekijöiden hyviä puolia, ammattitaitoa, osaamista ja esimerkiksi filippiiniläisten sairaanhoitajien kohdalla myös muita ”avuja”, kuten ahkeruutta ja nöyryyttä. Samalla määritellään, millainen tervetulleen maahanmuuttajan tulee olla. Usein juttujen aiheina ovat erityiset ”huippuyksilöt” ja ”huippuosaajat”. ”Hyvän maahanmuuttajan” vastakuvaksi voidaan ajatella piirtyvän kuva kouluttamattomista tai muutoin vaikeasti työllistyvistä maahanmuuttajista. Vaikka tätä ei suoraan ilmaistaan, katsotaan esimerkiksi syrjityssä ja marginaalisessa asemassa olevien Romanian romanien olevan ryhmänä työhön täysin soveltumaton. Heidän kohdallaan keskeiseksi kysymykseksi mediassa nouseekin, kuinka näistä ei-toivotuista EU-kansalaisista voidaan päästä eroon.

Työperäinen maahanmuutto jakaa mielipiteitä

Nykyistä maahanmuuttokeskustelua leimaa selkeä jakautuneisuus. Kannanotot maahanmuuton puolesta ja vastaan ovat lisääntyneet huomattavasti työperäistä maahanmuuttoa koskevan keskustelun myötä. Esimerkiksi pakolaisuuteen liittyvään keskusteluun verrattuna työperäisen maahanmuuton yhteydessä vaikuttaa olevan helpompi ottaa kantaa myös maahanmuuttoa vastaan. Se ilmeisesti mielletään pitkälti talouteen liittyväksi käytännölliseksi kysymykseksi, jolloin ajatellaan, että inhimillisiä tekijöitä ei samassa määrin tarvitse huomioida kannanotoissa. Ongelmallisena voidaan pitää sitä, että maahan töihin muuttavia ihmisiä käsitellään keskustelussa varsin järjestelmällisesti työvoimana, siis eräänlaisina hyödykkeinä, joita voidaan ”viedä” ja ”tuoda”. Puhetapaa voi pitää vahvasti epäinhimillistävänä ja sillä on epäilemättä myös käytännöllisiä seurauksia niille ihmisille, joiden maassaolon oikeutus näyttää rakentuvan lähes yksinomaan vallitsevan työvoimantarpeen mukaan.

Keskustelun maahanmuuttokriittiset äänet kyseenalaistavat usein koko työvoimapulan keskustelun lähtökohtana tai ainakin esittävät epäilyn, että maa-

hanmuutto ei tule pelastamaan Suomea väestön ikääntymisestä juontuvista ongelmista. Maahanmuuton lisäämistä vastustavat korostavat perusteluissaan myös maahanmuuttajien sopeutumisvaikeuksia, kulttuurieroja ja korkeaa työttömyyttä. Aivan erityiseksi kynnyskysymykseksi nostetaan maahanmuuttajien suomenkielentaidon puutteet. Kulttuuria ja ”etnisyyttä” korostava puhetapa on tuttu aiemmasta maahanmuuttokeskustelusta. Esimerkiksi ammattiyhdistyslehdissä esiintyvä konfliktinäkökulma kulttuurieroihin on ongelmallinen, koska siinä erilaisuudesta ja vieraudesta tulee maahanmuuttajatyöntekijöiden keskeisimmiksi nähtyjä ominaisuuksia. Tulijoiden suvaitsemisen ehdoksi asetetaan sopeutuminen ”maan tavoille”. Sekä filippiiniläisiä sairaanhoitajia koskevan uutisoinnin että ay-lehtien maahanmuuttopuheen tarkastelu osoittaa, että myös maahanmuuttoon myönteisesti asennoituvat puhetavat voivat olla maahanmuuttajan näkökulmasta ongelmallisia ja ”toiseuttavia”.

Sekä valtamediassa että esimerkiksi tarkastelluissa ay-lehdissä esitetään usein huoli siitä, että maahanmuuttajat halutaan työmarkkinoille suomalaisia heikommilla työehdoilla, jolloin myös suomaisten työntekijöiden neuvotteluvoima heikkenee työmarkkinoilla. Tähän liittyen käydään mediassa myös jonkin verran eettistä keskustelua. Sekä toimittajat että erityisesti ay-liikkeen edustajat nostavat esiin tärkeitä maahanmuuttajatyövoiman rekrytointiin ja palkkaukseen liittyviä väärinkäytöksiä ja esimerkiksi niin sanottuun aivovuotoon liittyviä ongelmia. Myös filippiiniläisiä sairaanhoitajia koskeneen uutisoinnin yhteydessä eettisten kysymysten nousemista keskusteluun voi pitää myönteisenä, koska näin siinä ei jääty ainoastaan kansallisten intressien tasolle. Kysymyksiä herättää kuitenkin esimerkiksi kehitysministeri Paavo Värysen mediapuheessaan käyttämä retoriikka, jossa kehityskysymykset valjastetaan yksilulotteisesti maahanmuuton vastustamiseen. Vastaavasti kansallisista työvoimantarpeista lähtevässä keskustelussa ohitetaan monia tämän tyyppiseen maahanmuuttoon liittyviä ongelmia ja etiikkaan liittyviä kysymyksenasetteluja. Koska siirtolaisuus kuitenkin ilmiönä kiinnittyy monisyisiin oikeudenmukaisuuden kysymyksiin, ei tällaisia yksinkertaistuksia tulisi varsinkaan valtion johdon tasolla tehdä.

Puhetavat muuttuvat hitaasti

Filippiiniläisten sairaanhoitajien rekrytointia koskeneita internetkeskusteluja leimaa sama jakautuneisuus kuin journalistisia tekstejä. Maahanmuuttajat tervetulleeksi työvoimaksi toivottavien ja maahanmuuttoa vastustavien puhujien argumentointia yhdistää internetissä se, että molemmissa linjoissa perustelut lähtevät vahvasti kansallisen edun näkökulmasta. Vain näkemys tämän kan-

sallinen edun sisällöstä vaihtelee. Sen sijaan eettiset näkökulmat maahanmuuttoon ilmiönä puuttuvat internetkeskusteluista lähes kokonaan. Maahanmuuttoon myönteisesti suhtautuvat nettikeskustelijat toivottavat tervetulleiksi ”hyvät työperäiset maahanmuuttajat”, koska kantavat huolta muun muassa terveydenhuollon tulevaisuudesta ja omista eläkerahoistaan. Näyttää siltä, että media ehkä tahtomattaan rakentaa kuvaa hyvistä ja ei-toivotuista maahanmuuttajista, mikä heijastuu voimakkaasti nettikeskusteluissa. Toisin kuin journalismissa, internetissä ei arastella kertoa suoraan mitkä maahanmuuttajaryhmät maahan halutaan ja mitä ryhmiä ei.

Netissä myös erilaiset maahanmuuttoon liittyvät uhkakuvat paisuvat. Maahanmuuttokielteistä keskustelua käydään paljolti 1990-luvun puhetavoista tutuin argumentein, jolloin myös töihin saapuvia maahanmuuttajia syytetään esimerkiksi ”elintasopakolaisuudesta”. Lisäksi internetissä esiintyvissä puhetoissa näkyy myös tuoreempi uutisointi esimerkiksi Euroopan suurkaupunkien lähiömellakoista ja erityisesti terrorismista (Ks. esim. Sihvola 1992; Luostarinen 2007, 34–36). Myös näihin kiinnittyvät pelot ja uhkakuvat liitetään internetkeskusteluissa usein kaikkiin ”maahanmuuttajiin” maahanmuuton syihin katsomatta. Lisäksi, vaikka keskustelupalstojen ylläpitäjät kieltävät rasististen tekstien julkaisemisen sivustoillaan, esiintyy internetkeskusteluissa selkeästi rasistiseksi luettavissa olevia kannanottoja. Erityisesti muslimeja ja somalialaisia maahanmuuttajia kohtaan esitetään internetissä vihamielisiä lausuntoja ja näiden ryhmien uskotaan olevan ”luonnostaan” taipuvaisia esimerkiksi väkivaltaan, rikoksiin, terrorismiin ja laiskuuteen. Tiettyjen maahanmuuttajaryhmien perustellaan myös juuri syrjityn asemansa vuoksi olevan työhön soveltumattomia ja näin yhteiskunnalle ”tuottamattomia”. Toisaalta myös tapaa, jolla keskusteluissa ihannoidaan filippiiniläisiä sairaanhoitajia, voidaan usein pitää, jos ei suorastaan rasistisena, niin ainakin varsin alentuvana ja osassa kommentteja myös huomattavan seksistisenä.

Asiantuntijoiden mukaan on tärkeää, että mediassa annetaan tilaa myös muukalaispelon ja rasismin ilmauksille, joita yhteiskunnassa joka tapauksessa esiintyy (Luostarinen 2007, 17, 34–36). Muukalaispelko, vierasviha ja rasismi näyttävät kuitenkin kanavoituneen lähes täysin internetiin. Toisaalta voidaan pitää tiettyssä mielessä myönteisenä sitä, että tällaisille tunnoille löytyy yhteiskunnassa purkautumisväylä, mutta toisaalta rasistisen keskustelun marginalisoituminen internetiin on myös monella tavoin ongelmallista. Internetissä keskustelu on pitkälti rajoittamatonta ja sitä käydään lähinnä samanmielisten kesken. Suurelle yleisölle se sen sijaan jää usein tuntemattomaksi. Yleisissäkään internetkeskusteluissa eivät maahanmuuttokielteiset ja -myönteiset puheenvuorot juuri muodosta keskenään dialogia. Hyvin kiinnostava kysymys

on, avaako esimerkiksi maahanmuuttokriittisiä näkemyksiä ajavien Perussuomalaisten menestys syksyn 2008 kunnallisvaaleissa keskustelua aiheesta myös valtamedian puolella. Vaalivoiton ympärillä syntynyt keskustelu ja internetissä käytävä maahanmuuttovastainen keskustelu ylipäättään olisivatkin tärkeitä ja kiinnostavia aiheita myös tutkimuksen näkökulmasta.

Internetkeskustelujen tarkastelu tuo kiinnostavalla tavalla esiin sen tosiasian, että mediassa kerran rakentuneet maahanmuuttokeskustelun kehukset muuttuvat hitaasti. Kuten todettu, 1990-luvun laman oloissa käydyssä media-keskustelussa esiintyneet puhetavat toistuvat elinvoimaisina vielä 2000-luvun lopun kansalaiskeskusteluissa. Median olisikin syytä tuntea suuri vastuunsa käyttämistään puhetavoista. Tuoreessa keskustelussa voidaan nähdä paljon myönteisiä piirteitä, kuten maahanmuuttajien yhä suurempi näkyvyys tavallisissa, ei maahanmuuttoon liittyvissä yhteyksissä. On myös mahdollista, että itse ”maahanmuuttaja” -käsitteen saamat varsin leimautuneet merkitykset lähtevät hitaasti muuttumaan, jos maahanmuuton mediakäsittely entisestään monipuolistuu. Myös ammattiyhdistyslehdet ansaitsevat kiitoksen siitä, että uhri- ja uhkakuvien maalailun sijaan ne käsittelevät maahanmuuttajia usein tasaveroisina muiden suomalaisten rinnalla. Median käyttämissä puhetavoissa on kuitenkin edelleen myös merkittäviä ongelmia. Kiinnostavaa on myös nähdä, katkaiseeko uhkaava taloudellinen taantuma jälleen kerran keskustelun työperäisestä maahanmuutosta kuten aikaisempina vuosikymmeninä.

Kirjallisuus

- Alasuutari, Pertti & Ruuska, Petri** (1999). Post-Patria? Globalisaation kulttuuri Suomessa. Vastapaino, Tampere.
- Alho, Rolle** (2008). ”Maahanmuuttajat suomalaisessa ay-liikkeessä – tapaus PAM”. Teoksessa Mika Helander (toim.) *Going Global. Ay-liikkeen menestysresepti globaalissa ajassa?* Minerva, Helsinki & Jyväskylä, 283–329.
- Allas, Esa** (1992). ”Somalit voidaan palauttaa NL:oon.” Teoksessa Jukka Sihvola (toim.) *Toimittaja ja pakolaiskysymykset. Journalismikriittisiä kannanottoja pakolaisasioiden käsittelystä suomalaisissa tiedotusvälineissä.* Tampereen yliopiston täydennyskoulutuskeskus. Julkaisusarja A 1/92, 55–64.
- Boldt, Peter J.** (2008). ”SAK:n globalisaatiostrategiasta”. Teoksessa Mika Helander (toim.) *Going Global. Ay-liikkeen menestysresepti globaalissa ajassa?* Minerva, Helsinki & Jyväskylä, 33–47.
- Brah, Avtar** (2007). ”Diaspora, raja ja transnationaaliset identiteetit”. Teoksessa Joel Kuortti, Mikko Lehtonen & Olli Löytty (toim.) *Kolonialismin jäljet. Keskustat, periferiat ja Suomi.* Gaudeamus, Helsinki, 71–102.
- Darby, Paul, Akindes, Gerard & Kirwin Matthew** (2007). ”Football Academies and Migration of African Football Labor to Europe”. *Journal of Sport & Social Issues* Vol. (31)2, 143–161.
- Ehrenreich, Barbara & Hochschild, Arlie Russel** (2002). Introduction. Teoksessa Barbara Ehrenreich & Arlie Russell Hochschild (toim.) *Global Woman: Nannies, Maids and Sex Workers in the New Economy.* Granta Books, Lontoo, 1–13.
- Forsander, Annika** (2000). ”Työvoiman tarve ja maahanmuuttopolitiikka – onko maahanmuuttajien osaaminen vastaus työvoiman kysyntään?” Teoksessa Marja-Liisa Trux (toim.) *Aukeavat ovet – kulttuurien moninaisuus Suomen elinkeinoelämässä,* julkaisusarja Sitra 238, WSOY, Helsinki, 143–202.
- Forsander, Annika** (2002). Luottamuksen ehdot. Maahanmuuttajat 1990-luvun suomalaisilla työmarkkinoilla, Väestöliitto, Helsinki.

- Forsander, Annika** (2004). ”Tekeekö työ oikeaksi suomalaiseksi?” Teoksessa Tuula Helne, Hänninen Sakari & Jouko Karjalainen (toim.) *Seis Yhteiskunta – tahdon ulos*. SoPhi, Jyväskylä, 195–215.
- Hall, Stuart, ym.** (1978). *Policing the Crisis: Mugging, the State, and Law and Order*. Macmillan, Basingstoke.
- Hall, Stuart** (1999) *Identiteetti*. Vastapaino, Tampere.
- Harju, Auli** (2003). *Etnisyys suomalaisissa sanomalehdissä syys-lokakuussa 2001*. Journalismin tutkimusyksikkö, Tiedotusopin laitos, Tampereen yliopisto.
- Helander, Mika** (2008). ”Going global! – Suomalaisen ammattiyhdistysliikkeen rajat ylittävät globalisaatiostrategiat”. Teoksessa Mika Helander (toim.) *Going Global. Ay-liikkeen menestysresepti globaalissa ajassa?* Minerva, Helsinki & Jyväskylä, 11–30.
- Hokkanen, Kati** (2006). *Pelimies on erimies*. Alexei Eremenko junior, suomalaisuus, maskuliinisuus ja julkisuus. Pro gradu -tutkielma, Tampereen yliopisto, <http://tutkielmat.uta.fi/pdf/gradu01171.pdf>
- Horsti, Karina** (2002). ”Maahanmuuttojournalismi – välivaihe monikulttuuriseen journalismiin.” Teoksessa Pentti Raittila (toim.) *Teoksessa Pentti Raittila (toim.) Etnisyys ja rasismi journalismissa*. Tampere University Press (Suomen Journalistiliitto, Mediakriittinen julkaisusarja 6), Tampere, 109–127.
- Horsti, Karina** (2003). ”Global Mobility and the Media. Presenting Asylum Seekers as a Threat.” *Nordicom Review – Nordic research on Media & Communication* 24 (1), 41–55.
- Horsti, Karina** (2005). *Vierauden Rajat. Monikulttuurisuus ja turvapaikanhakijat journalismissa*. Tampere University Press, Tampere.
- Huttunen, Laura** (2004). ”Kasvoton ulkomaalainen ja kokonainen ihminen: marginalisoiva kategorisointi ja maahanmuuttajien vastastrategiat.” Teoksessa Arja Jokinen, Laura Huttunen ja Anna Kulmala (toim.) *Puhua vastaan ja vaieta*. Neuvottelu kulttuurisista marginaaleista, Gaudeamus, Helsinki, 134–154.
- Huttunen, Laura** (2005). ”Etnisyys. Luokittelusysteemejä ja elettyä yhteisöllisyyttä”. Teoksessa Anna Rastas, Laura Huttunen & Olli Löytty (toim.) *Suomalainen vieraskirja. Kuinka käsitellä monikulttuurisuutta*. Vastapaino, Tampere, 117–160.
- Huttunen, Laura, Löytty, Olli & Rastas, Anna** (2005). ”Suomalainen monikulttuurisuus. Paikallisia ja ylijäisiä suhteita”. Teoksessa Anna Rastas, Laura Huttunen & Olli Löytty (toim.) *Suomalainen vieraskirja. Kuinka käsitellä monikulttuurisuutta*. Vastapaino, Tampere, 16–40.

- Jaakkola, Magdalena** (2005). Suomalaisen suhtautuminen maahanmuuttajiin vuosina 1987–2003. Työministeriö, Helsinki.
- Jenkins, Richard** (1997). *Rethinking Ethnicity. Arguments and Explorations*. Sage, London, Thousand Oaks & New Delhi.
- Korkiasaari, Jouni** (2000). Suomalaiset Ruotsissa 1940-luvulta 2000-luvulle. Teoksessa Jouni Korkiasaari & Kari Tarkiainen (toim.) *Suomalaiset Ruotsissa. Suomalaisen siirtolaisuuden historia 3. Siirtolaisinstituutti*, Turku, 133–496.
- Lazaridis, Gabriella** (2000). “Filipino and Albanian Women Migrant Workers in Greece: Multiple Layers of Oppression.” Teoksessa Floya Anthias & Gabriella Lazaridis (toim.) *Gender and Migration in Southern Europe. Women on the Move*. Berg, Oxford & New York, 49–79.
- Lehtonen, Mikko** (1998). Merkitysten maailma. Kulttuurisen tekstintutkimuksen lähtökohtia. Vastapaino, Tampere.
- Lehtonen, Mikko & Löytty, Olli** (2003). ”Miksi erilaisuus?”. Teoksessa Mikko Lehtonen & Olli Löytty (toim.) *Erilaisuus*. Vastapaino, Tampere, 7–17.
- Lehtonen, Mikko & Löytty, Olli** (2007). ”Suomiko toista maata?”. Teoksessa Joel Kuortti, Mikko Lehtonen & Olli Löytty (toim.) *Kolonialismin jäljet. Keskustat, periferiat ja Suomi*. Gaudeamus, Helsinki, 105–118.)
- Leiwo, Matti & Pietikäinen, Sari** (1998). ”Kieli vuorovaikutuksen ja vallankäytön välineenä”. Teoksessa Kari Palonen ja Hilikka Summa (toim.) *Pelkkää retoriikkaa. Tutkimuksen ja politiikan retoriikat*, Vastapaino, Tampere, 85–108.
- Lepola, Outi** (2000). Ulkomaalaisesta suomenmaalaiseksi. Monikulttuurisuus, kansalaisuus ja suomalaisuus 1990-luvun maahanmuuttopoliittisessa keskustelussa. Suomalaisen kirjallisuuden seura, Helsinki.
- Luostarinen, Heikki** (1994). Mielen kersantit: julkisuuden hallinta ja journalistiset vastastrategiat sotilaallisissa konflikteissa. Hanki ja jää, Tampere.
- Luostarinen, Heikki** (2007). ”Tietoa, terapiaa ja turbaaneja? Suomalaisen journalismin reaktiot kasvavaan maahanmuuttoon”. Teoksessa Heikki Luostarinen, Hanna Eskonen, Karina Horsti, Kaarina Nikunen & Reeta Pöyhtäri. *Maahanmuutto ja media: eurooppalaista tutkimusta ja kotimaisia ennusteita*. Journalismien tutkimusyksikkö, tiedotusopin laitos, Tampereen yliopisto. Julkaisuja C 41, 11–39.
- Löytty, Olli** (2005). ”Toiseus. Kuinka tutkia kohtaamisia ja valtaa”. Teoksessa Anna Rastas, Laura Huttunen & Olli Löytty (toim.) *Suomalainen vieraskirja. Kuinka käsitellä monikulttuurisuutta*. Vastapaino, Tampere, 161–189

- Maasilta, Mari, Rahkonen, Juho & Raittila, Pentti** (2008). Islam suomalaisissa joukkoviestimissä. Journalismin tutkimusyksikkö, Tiedotusopin laitos, Tampereen yliopisto.
- Malkki, Liisa** (1996). "National Geographic: The Rooting of peoples and Territorialization of National Identity among Scholars and Refugees." Teoksessa Geoff Eley & Ronald Grigor Suny (toim.) *Becoming National*. Oxford University Press, New York & Oxford, 434–453.
- Markkanen, Mari** (2003). Etnisyys ja rasismi suomalaisissa nuortenlehdissä. Journalismin tutkimusyksikkö, Tiedotusopin laitos, Tampereen yliopisto. (samassa niteessä Auli Harjun raportin kanssa.)
- Morley, David** (2003). "Kuulumisia. Aika, tila ja identiteetti medioituneessa maailmassa". Teoksessa Mikko Lehtonen ja Olli Löytty (toim.) *Erilaisuus*. Vastapaino, Tampere.
- Nousiainen, Anu** (1998). "Reportaasin renessanssi". Teoksessa Anu Kantola & Tuomo Mörä (toim.) *Journalismia! Journalismia?* WSOY, Helsinki.
- Nylund, Mats** (2008). "Erään uhkakuvan anatomia: Virolainen vierastyövoima, uutisvälitys ja SAK." Teoksessa Mika Helander (toim.) *Going Global. Ayliikkeen menestysresepti globaalissa ajassa?* Minerva, Helsinki, 189–204.
- Paananen, Seppo** (1993). *Työvoimaa rajan takaa*. Työministeriö, Helsinki.
- Pekkinen, Anna-Maria** (2002). Rasismia Internetissä – vierasvihasen nettiaineiston kartoitus, loppuraportti. Journalismin tutkimusyksikkö, tiedotusopin laitos, Tampereen yliopisto.
- Pekkinen, Anna-Maria** (2005). Mustavalkoisia puheenvuoroja – rasismi internetin keskustelupalstoilla. Pro gradu-tutkielma, Tampereen yliopisto, <http://tutkielmat.uta.fi/pdf/gradu00520.pdf>.
- Pietikäinen, Sari** (2000). Discourses of differentiation. Ethnic Representations in Newspaper text. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä.
- Pietilä, Veikko** (2001). "Yleisöosasto ja Internet keskusteluareenoina". *Tiedotustutkimus* Vol. 24(2), 18–33.
- Pänkäläinen, Seppo** (1998). *Suomalainen urheilujournalismi*. Liikuntatieteellinen seura, Helsinki.
- Raittila, Pentti & Kutilainen, Tommi** (2000). Rasismi ja etnisyys suomalaisissa sanomalehdissä syksyllä 1999. Journalismin tutkimusyksikkö, Tiedotusopin laitos, Tampereen yliopisto. Jukaisusarja C31/2000.
- Raittila, Pentti** (2002a). "Etniset aiheet, vähemmistöt ja niiden suhteet suomalaisessa journalismissa vuonna 2002." Teoksessa Pentti Raittila (toim.) *Etnisyys ja rasismi journalismissa*. Tampere University Press (Suomen Journalistiliitto, Mediakriittinen julkaisusarja 6), Tampere, 31–108.

- Raittila, Pentti (toim.)** (2002b). Etnisyys ja rasismi journalismissa. Suomen Journalistiliitto ja Tampere University Press, Tampere. (<http://tampub.uta.fi/tup/951-44-5486-3.pdf>)
- Raittila, Pentti & Vehmas, Susanna** (2002). Aineistoraportti: Etnisyys suomalaisissa sanomalehdissä 1999–2000. Journalismin tutkimusyksikkö, Tiedotusopin laitos, Tampereen yliopisto.
- Raittila, Pentti** (2004). Venäläiset ja virolaiset suomalaisten toisina. Tapaustutkimuksia ja analyysimenetelmien kehittelyä. Tampere University Press, mediatutkimuksia.
- Raittila, Pentti (toim.)** (2005). Etnisyyttä, rasismia ja dialogia sanomalehdissä ja Internetissä. Journalismin tutkimusyksikkö, tiedotusopin laitos, Tampereen yliopisto, julkaisuja C 39/2005.
- Raittila, Pentti & Vehmas, Susanna** (2005). ”Etnisyys ja rasismi sanomalehdissä 1999–2004 – seurantatutkimusten yhteenvetoa ja arviointia.” Teoksessa Pentti Raittila (toim.) Etnisyyttä, rasismia ja dialogia sanomalehdissä ja Internetissä. Journalismin tutkimusyksikkö, Tiedotusopin laitos, Tampereen yliopisto, 11–32.
- Rastas, Anna** (2005). ”Rasismi. Oppeja, asenteita, toimintaa ja seurauksia.” Teoksessa Anna Rastas, Laura Huttunen & Olli Löytty (toim.) Suomalainen vieraskirja. Kuinka käsitellä monikulttuurisuutta. Vastapaino, Tampere, 69–116.
- Ristikari, Tiina** (2006). Immigration and European Trade Unions – A comparative study of the British and Finnish trade union response to immigration and immigrant workers. M.SC Thesis in Comparative Social Policy, University of Oxford. Web Reports No. 20, Siirtolaisinstituutti, Turku.
- Roos, Jonna** (2005). Etnisyys ja rasismi radiossa – selvitys kahden päivän ohjelmavirrasta keväällä 2005. Journalismin tutkimusyksikkö, tiedotusopin laitos, Tampereen yliopisto.
- Said, Edward W.** (2007). ”Mikään ei tapahdu eristyksissä – Esipuhe *Orientalism*-teoksen vuoden 2003 laitokseen.” Teoksessa Joel Kuortti, Mikko Lehtonen & Olli Löytty (toim.) Kolonialismin jäljet. Keskustat, periferiat ja Suomi. Gaudeamus, Helsinki, 27–38.
- Salmenhaara, Perttu** (2008). ”Henkistä pääomaa ja luottamusta kotoutumiseen. Hallituksen maahanmuuttopoliittinen ohjelma, 2006.” Teoksessa Mika Helander (toim.) Going Global. Ay-liikkeen menestysresepti globaalissa ajassa? Minerva, Helsinki, 223–347.
- Santa Ana, Otto** (1999). ”’Like Animal Was Treated’: Anti-Immigrant Metaphor in US Public Discourse”. *Discourse and Society*, Vol. 10(2), 191–224.

- Schneider, Jens** (2001). "Talking German: Othering Strategies in Public and everyday Discourses". *International Communication Gazette* Vol. 63(4), 351–363.
- Sihvola, Jukka (toim.)** (1992). Toimittaja ja pakolaiskysymykset. Journalismikriittisiä kannanottoja pakolaisasioiden käsittelystä suomalaisissa tiedotusvälineissä. Tampereen yliopiston täydennyskoulutuskeskus. Julkaisusarja A 1/92.
- Sirkkilä, Hannu** (2006). "Suomalaismiesten käsityksiä thaimaalaisista vaimoistaan". Teoksessa Tuomas Martikainen (toim.) *Ylirajainen kulttuuri. Etnisyys Suomessa 2000-luvulla*. Tietolipas 212, SKL, Helsinki, 126–143.
- Suurpää, Leena** (2005). "Suvaitsevaisuus. Sietämistä vai solidaarisuutta?" Teoksessa Anna Rastas, Laura Huttunen & Olli Löytty (toim.) *Suomalainen vieraskirja. Kuinka käsitellä monikulttuurisuutta*. Vastapaino, Tampere, 41–68.
- Taira, Teemu** (2008). "Islamin muuttuva julkisuuskuva. Tapaustutkimuksia *Helsingin Sanomista* 1946–1994." Teoksessa Tuomas Martikainen, Tuula Sakaranaho ja Marko Juntunen (toim.) *Islam Suomessa. Muslimit arjessa, mediassa ja yhteiskunnassa*, Tietolipas 223, SKS, Helsinki.
- Trux, Marja-Liisa** (2000). "Monimuotoinen työyhteisö". Teoksessa Marja-Liisa Trux (toim.) *Aukeavat ovet – kulttuurien moninaisuus Suomen elinkeinoelämässä*, julkaisusarja Sitra 238, WSOY, Helsinki, 261–316.
- Työmarkkinajärjestöjen tiedote 16.3.2006**. Poimittu: <http://tek.fi/index.php?id=332>.
- Valtioneuvosto** (2006). Hallituksen maahanmuuttopoliittinen ohjelma 19.10.2006. http://www.mol.fi/mol/fi/99/pdf/fi/06/tyoministerio/06/julkaisut/10_muut/mamu_ohjelma19102006.pdf.
- Vartti, Riitta** (1996). "Sir Vili –ilmiö". Teoksessa Maarit Huhtaniemi (toim.) *Kauniit ja rohkeat Filippiinat. Filippiiniläisnaiset meillä ja muualla. Filippiinit-seura ry*, Helsinki, 106–113.
- Vänttinen, Päivi** (1996). "Vaimoja ja siirtolaisketjuja". Teoksessa Maarit Huhtaniemi (toim.) *Kauniit ja rohkeat Filippiinat. Filippiiniläisnaiset meillä ja muualla. Filippiinit-seura ry*, Helsinki, 84–87.
- Ylänkö, Maaria** (2000). "Kansainvälistymisen kahdet kasvot – muuttoliikkeet ja kulttuurinen globalisaatio." Teoksessa Marja-Liisa Trux (toim.) *Aukeavat ovet – kulttuurien moninaisuus Suomen elinkeinoelämässä*, julkaisusarja Sitra 238, WSOY, Helsinki, 21–84.
- Åberg, Leena-Kaisa** (1994). "Euroopan maahanmuuttopolitiikka – ulkorajat sulkeutuvat." Teoksessa Eeva Ollila ym. (toim.) *Vallaton väestö. Kansallisia ja kansainvälisiä väestöpoliittisia kysymyksiä*. WSOY, Helsinki, 168–184.

Liite 1

Määrällisen aineiston keruupäivät keväällä 2008

Ke 23.1./ la 2.2./ ti 12.2./ pe 22.2./ ma 3.3./ to 13.3./ su 23.3./ ke 2.4./ la 12.4./ ti 22.4./ pe 2.5./ ma 12.5./ to 22.5./ su 1.6./ ke 11.6./ la 21.6. (Pääsiäisen vuoksi kerättiin osasta lehtiä 22.3. ilmestyneet tuplamerot ja vastaavasti vapun vuoksi 1.5. ilmestyneet lehdet.)

Aineistonkeruusta

Lehdistä ja TV-ohjelmista kerättiin aineistoksi kaikki maahanmuuttoa käsittelevät aineistot, eli kaikki jutut, joissa puhuttiin maahanmuutosta, siirtolaisuudesta ja pakolaisuudesta, maahanmuutosta ilmiönä tai maahanmuuttajista. Aineistoksi otettiin myös ulkomaansivujen aineisto, silloin kun jutuissa käsiteltiin maahanmuuttoa Eurooppaan tai Euroopan maihin. Muualla maailmassa tapahtuvaa maahanmuuttoa käsitteleviä juttuja ei kerätty. Maahan vierailulle tai turisteiksi tulleita ihmisiä koskevia juttuja ei kerätty, elleivät jutut muutoin liittyneet maahanmuuttoilmiöön. Myös kuvituksenaan maahanmuuttajataustaisiksi tunnistettavissa olevia henkilöitä käyttävät lehtijutut kerättiin. Lehdistä kerättiin mukaan aineistoon myös liitteet, koska niissä paljon ”arkipäivän” maahanmuuttojuttuja. Fiktiivisiä TV-ohjelmia ja elokuvia käsitteleviä juttuja ei otettu aineistoon.

YLE:n ja MTV3:n verkkosivujen uutisarkistoista kerättiin uutiset käyttäen hakusanoja työ*, maahanmuut*, pakolai*, siirtolai* ja ulkom*.

Television uutislähetyksistä tallennettiin kaikilta aineistonkeruupäiviltä YLE TV1:n klo 20.30 lähetys ja MTV3 kanavalta klo 22.00 lähetys. Muutoin televisiosta tallennettiin aineistonkeruupäiviltä kaikki ohjelmatietojen perustella relevanteilta vaikuttaneet ohjelmat. Ylen Aamu-tv:n ohjelma tarkistettiin aineistonkeruupäivän aamuna ja jos ohjelmistossa oli kerättäviä juttuja, tallennettiin aineistonkeruupäivän *Tänään otsikoissa* -lähetys.

Liite 2

Aineistoluettelot

Filippiiniläisten hoitajien rekrytointia koskeva uutisointi

Aineistoksi kerättiin tammi-hutikuussa 2008 aiheesta julkaistuja lehtijuttuja sekä televisiossa esitettyjä uutisjuttuja ja ohjelmia. Aineistoon otettiin mukaan myös 12.9.2007 julkaistu Helsingin Sanomien uutinen, joka on selvästi osa käytyä keskustelua. Nettikeskustelut kerättiin etsimällä sanomalehtien omilta keskustelupalstoilta sekä Suomi24-palstalta keskusteluja käyttäen hakusanoina lehdissä ja lehtien nettiversioissa aiheesta julkaistujen uutisten otsikkoja ja TV-ohjelmien nimiä sekä hakusanoja ”hoitaj*”, ”filippiini*”, ”filippiiniläiset hoitajat”. Lisäksi samoilla hakusanoilla etsittiin keskusteluja Googlen avulla.

Nro	Media	Pvm.	Toimittaja/ tietotoimisto	Jutun otsikko
1	Helsingin Sanomat	12.9.07	Raija Kaikkonen	Filippiiniläisiä hoitajia palkataan Tilkkään hoivaamaan vanhuksia
2	Helsingin Sanomat	20.1.08	Sami Sillanpää	Käsi ylös, kuka haluaa lähteä Suomeen
3	hs.fi, keskustelu	22.1.08		(1 viestiketju, 110 kommenttia) Filippiineiltä aiotaan tuoda kymmeniätuhansia töihin Suomeen
4	Suomi24.fi, keskustelu	20.1.– 14.2.08		(7 viestiketjua, 75 kommenttia) I Filippiineiltä tulossa sairaanhoitajia, II Suomipojan kulta-ajat, III Mitäs hallitus meinaa tehdä, IV filippiiniläisiä?, V Filippiiniläisistä hoitsuista, VI Jyrkkä EI!, VII Filippiineiltä kymmeniätuhansia töihin Suomeen
5	Foorumi.hoitajat.net, keskustelu	20.1.08– 14.2.08		Filippiiniläiset hoitajat saapuvat Suomeen (1 viestiketju, 27 kommenttia)
6	hs.fi, verkkouutinen	19.1.08		Filippiineiltä aiotaan tuoda kymmeniätuhansia töihin Suomeen.
7	yle.fi, verkkouutinen	10.2.08		Suomeen saapuvilta filippiiniläishoitajilta laittomia välityspalkkioita
8	YLE TV1 20.30 uutislähetyk	10.2.08		

Nro	Media	Pvm.	Toimittaja/ tietotoimisto	Jutun otsikko
9	Turun Sanomat	11.2.08	STT	Tuontisairaanhoidot yritetty rahastaa välityspalkkioilla
10	Kaleva	10.2.08	STT	Yle: Filippiiniläisiä sairaanhoidot rahastetaan
11	hs.fi, verkkouutinen	10.2.08	STT	Yle: Tuontihoidot yritetty rahastaa välityspalkkioilla Filippiineillä
12	ess.fi, keskustelu	11.2.– 13.2.08		(1 viestiketju, 14 kommenttia) Filippiiniläisiä hoitajia yritetään rahastaa työnsaannin varmistamiseksi Suomeen
13	Yle TV1 Ulkolinja	13.2.08	Ari Lehikoinen	Vientituotteena hoitajat
14	Ilta-lehti (mielipide)	15.2.08		Moraalitonta tuoda Filippiineitä hoitajia
15	Foorumi.hoitajat.net, keskustelu	(6.11.07)– 17.2.08		(1 viestiketju, 11 kommenttia) Hoitajia Filippiineitä?
16	Tukiasema.net	18.2.08		(1 viestiketju, 10 kommenttia) Ulkolinja tänään tv 1 klo. 23.35.
17	Turun Sanomat	16.2.08	STT	Thors valmis harkitsemaan tukea Filippiinien hoitajakoulutukselle
18	Ilta-lehti.fi	15.2.08	STT	Thors valmis harkitsemaan tukea Filippiinien hoitajakoulutukselle
19	Turun Sanomat	22.3.08	DPA	Filippiineillä tuhansilla hoitajilla mielessä matkalippu maailmalle
20	HS (pääkirjoitus)	26.3.08		Hoitajapula ei hoideta työtavoista kinaamalla
21	Yle TV1 A-talk	10.4.08	Minna Knus-Galan	Töitä vai kenkää ulkomaalaisille?
22	A-talk- internetsivut, keskustelu	10.4.08		(13 viestiketjua, 33 kommenttia) I Suomalaiset ensin töihin, II namiq sisään thors ulos, III Omaehtoinen kokemus maahanmuutosta IV hallitus, V MM-sarja parempi kuin SM-sarja, VI ulkomaiset hoitajat, VII ilman muuta kenkää, VIII mielenkiintoinen syntyvyysluku, VIII työmaa-alue – pääsy kielletty, X Suomea pitää osata, XI ulkomailta uusia?, XII Siivoojat/ Pitsan paistajat, XIII Totta kai!
23	MTV3, 22.00 uutislähetys	22.4.08		
24	Helsingin Sanomat	26.4.08	Merituuli Ahola	Filippiiniläiset sairaanhoidot tulivat Suomeen jäädäkseen
25	Vartti.fi	24.4.08	Reetta Paavilainen	Filippiiniläiset hoitajat aloittavat työnsä pääkaupunkiseudulla
26	Suomi24.fi, keskustelu	26.4.08		(1 viestiketju, 6 kommenttia) ”Miehistyvätkö naisvaltaiset alat maahanmuuttajien myötä?”
27	hs.fi, keskustelu	26.4.– 28.4.08		(1 viestiketju, 83 kommenttia) ”Ensimmäiset filippiiniläiset sairaanhoidot ottavat tuntumaa Suomeen”

Ay-lehtien maahanmuuttojutut

Aineistoksi on kerätty ammatillisten keskusjärjestölehtien (Palkkatyöläinen, STTK-lehti ja Akavalainen) vuoden 2007 kolme viimeistä ja vuoden 2008 kolme ensimmäistä numeroa. Palkkatyöläinen lehden numerossa 1/2008, STTK-lehden numeroissa 6/2007, 7/2007, 1/2008 ja 3/2008 sekä Akavalaisen numerossa 2/2008 ei ollut lainkaan maahanmuuttoa käsitteleviä juttuja.

Nro	Media	Vol.	Toimittaja/kirjoittaja	Jutun otsikko
1	Palkkatyöläinen	8/2007	projektipäällikkö Eve Kyntäjä	Voimavara vai välttämätön paha (Kolumni)
2	Palkkatyöläinen	8/2007	Anu Vallinkoski	Samaa työtähän tässä tehdään
3	Palkkatyöläinen	8/2007	Anu Vallinkoski	Luottamusmies hälventää pelkoja
4	Palkkatyöläinen	8/2007		Koulutus kirittää työuralle
5	Palkkatyöläinen	8/2007	Ingegerd Ekstrand	Opi verkosta kuinka kulttuurien yhteentörmäyksistä selvittää
6	Palkkatyöläinen	8/2007	Ingegerd Ekstrand	Maahanmuutto uutta ay-liikettä
7	Palkkatyöläinen	8/2007	Juhani Artto	ILO:n raportti: Syrjintä tavallista
8	Palkkatyöläinen	9/2007	Leena Seretin	Lepoajat hiertävät lentoliikenteessä
9	Palkkatyöläinen	2/2008	Pirjo Pajunen	Tietämättömyys hämmästyttää
10	Palkkatyöläinen	2/2008	Leena Seretin	Matkaopas tiedonlähteille
11	Palkkatyöläinen	3/2008	Ingegerd Ekstrand	Isoilla työmailla asiat reilassa
12	Palkkatyöläinen	3/2008	Ingegerd Ekstrand	Tapaturma uhkaa urakkaketjun loppupäässä
13	STTK-lehti	2/2008	Marja-Liisa Rajakangas	Kuusi prosenttia, paljon tai vähän? (Pääkirjoitus)
14	STTK-lehti	2/2008	Birgitta Suorsa	Thors perää eettisyyttä rekrytointiin
15	STTK-lehti	2/2008	Marja-Liisa Rajakangas	Kalapuikot kuuluvat paistinpannuun (Päätoimittajalta)
16	STTK-lehti	2/2008	Minna Suihkonen	Tulokkaille riittää töitä
17	STTK-lehti	2/2008	Tuomo Tarvas	Keittiöstä ohjelmistotaloon
18	STTK-lehti	2/2008	Tuomo Tarvas	Tiiu Aug on taistellut työpaikoista
19	STTK-lehti	2/2008	Tiina Pelkonen	Liitot valmistautuvat maahanmuuttajien tuloon
20	STTK-lehti	2/2008	Sanna Ala-Seppälä	Omia palveluja tulijoille
21	Akavalainen	3/2007	johtaja Risto Kauppinen	Suomalaiset arvostavat ammattiliiton antamaa turvaa
22	Akavalainen	3/2007	Kansainvälisten asioiden asiamies Salla Heinänen	Onko WTO-neuvotteluista maailman kaupan vapauttamiseen

Nro	Media	Vol.	Toimittaja/kirjoittaja	Jutun otsikko
23	Akavalainen	4/2007	Salla Heinänen	Maahanmuuttopolitiikan suunta säilynee – Suomi ei siltikään ole maahanmuuton kohdema
24	Akavalainen	4/2007	Kansainvälisten asioiden asiamies Noora Rahikainen	Specima työllisti hyvin korkeasti koulutettuja maahanmuuttajia
25	Akavalainen	5/2007	Kansainvälisten asioiden päällikkö Markus Penttinen	Kotiryssistä globaalitasolle
26	Akavalainen	5/2007	Jenni Karjalainen	Yhdenvertaisuus on yhteinen haaste
28	Akavalainen	5/2007		Akateemisia siirtolaisia tarvitaan korkeakouluissa
29	Akavalainen	1/2008	Kirsi Tamminen	Ihmiset viihtyvät töissä aiempaa paremmin
30	Akavalainen	1/2008	Noora Rahikainen	Erityisosaavat maahanmuuttajat kehittävät Eurooppaa
31	Akavalainen	3/2008	Johtaja Markku Lemmetty	Edunvalvonta kohti parempaa huomista
32	Akavalainen	3/2008	Noora Rahikainen	Maahanmuuttajat kompastelevat yhä Suomalaisten asenteisiin
33	Akavalainen	3/2008		Suomi ja Intia tie- ja teknologiayhteistyöhön
34	Akavalainen	3/2008	Opiskelija-asiamies Suomen Lakimiesliitto Mirva Sihvonen	Liikkuvuuden helpottaminen kaikkien etu

Työstä on tullut 2000-luvun lopulla mediassa käydyn maahanmuutto-keskustelun tärkeä aihe ja niin sanottu ”työperäinen maahanmuutto” on noussut mediakeskustelun keskiöön. Suomen eurooppalaisittain erityisen maahanmuuttohistorian vuoksi maahanmuuton ja työnteon yhdistäminen oli täällä pitkään vieras näkökulma.

Tervetullut työvoimaksi kuvaa tuoretta työperäisestä maahanmuutosta käytyä keskustelua niin journalismissa kuin internetin kansalaisfoorumeilla. Erityisesti tarkastelussa on mediatapaus, joka koski filippiiniläisten sairaanhoitajien rekrytointia Suomeen ratkaisuna uhkaavaan työvoimapulaan. Lisäksi tutkimuksessa kuvataan myös ammatillisten keskusjärjestöjen jäsenlehtien maahanmuuttokirjoittelua.

Tiedotusopin laitos, Tampereen yliopisto. Julkaisuja A109/2008

ISBN 978-951-44-7555-9 (PDF)

Kansi: Teemu Helenius